

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL I • NR. 36 • 21 SEPTEMBRIE 1990

Ce se întâmplă la Brașov (II)
DIN SUMAR: ● Accente (Toma Roman, Bedros Horasangian, Nicolae Brânduș) ● Nicolae Stroeșcu-Stănișoară – Drama mea făcea parte dintr-o luptă generală ● Andreea Pora – Harta grevelor ● „Ciu-mații de astăzi” – interviu cu doctorul A. Romila ● Ihor Lemnij – Economia de piață nu este numai o economie de piață ● Alina Mungiu – Refugiații : o pacoste pentru Occident.

**Raport al Grupului pentru Dialog Social
și al Comitetului Helsinki din România
asupra evenimentelor din 13–15 iunie 1990**

**ATACUL ASUPRA
UNIVERSITĂȚII**

CE ÎNSEAMNĂ A MĂGULI O NAȚIUNE

După ce am auzit la radio că, în cutare județ, cultura castraveților pentru murat a fost și ea victimă a dictaturii, tonul general al mediilor de comunicare și-a pierdut accentele acuzatoare sau revendicative. Cu excepția unora motivate de nemulțumiri personale sau interese foarte practice, recriminările au fost înlocuite cu o satisfacție adormitoare față de trecut, prezent și viitor reunite. Această atitudine (semnând mult cu aceea care a premers izbucnirii revoluționare din decembrie) și-a atins scopul, care este de a-i deculpabiliza pe români. Că au avut față de vechiul regim două reflexe, amândouă negative : de a se supuna sau de a da bir cu fugiții ; că au îndurat nu numai frigul și foamea, ci și minciuna. Că, în vremea din urmă, s-au împăcat repede cu orice jumătăți de măsură și că nici o încălcare a legii sau a drepturilor omenești nu-i mai zguduie. Că, din nou, fiecare își vede, pentru sine, de câștigul său și, mai ales, că nimeni nu se mai crede dator să muncească.

Dar, ca o compensație a frustrărilor sau remușcărilor pe care cite unii poate le mai simt, avem parte de o exaltare a gloriei istorice și a virtuților neamului, invocate iarăși stăruitor. Ce conțiază că restituirea pământului țărănilor se poticnește, că întreprinderile industriale sînt în grevă, că, sub pretextul apărării se-

cretului de stat, reintră în acțiune samavolnice dispoziții ca legea 23/1971 și H.C.M. 98/1972, menite să împiedice contactele abia reluate cu exteriorul ? Noi l-am avut pe Burebista și, de la neînfricatul rege dac până la „simbolul Iliescu”, se reface șirul de conducători minunați. Lipsesc numai regii și, bineînțeles, „odiosul”, căruia totuși unii ar fi gata să-i găsească circumstanțe atenuante.

Istoria trebuie desacralizată. Cînd, pierzîndu-și caracterul de litanie rituală, va înceta de a mai oferi un punct de rezim teoretic curentelor autonomiste și indigeniste, va redoveni ceea ce trebuie să fie : o explicație a cauzelor care au determinat cursul evoluției sociale și culturale pînă la răspîntia la care ne găsim. În ce privește existența unui specific național, aici dezbateră e veche și a luat întotdeauna aspectul unei îndrîjite înfruntări între ideologii.

Două direcții s-au putut vedea clar : una, a modernității, care, urmîrind sincronizarea culturii noastre cu cea a Apusului și lărga deschidere către inovație, au fost invinuiți de „cosmopolitism” și cealaltă, a tradiționalității, care, în numele specificității etnice, au respins programul încadrării în ritmul dezvoltării mondiale, expunîndu-se criticii ca partizani ai unui izolaționism conservator. Ne-a fost dat apoi să fim martorii

contopirii exceselor celor două tendințe în forma confuză și contradictorie a național-comunismului, care preconiza industrializarea masivă și în același timp incuraja un aberant complex de superioritate față de civilizația occidentală.

Legislatorii noștri sovăie încă între o cale și cealaltă. Ar face bine să-și amintească povețele lui P. P. Carp din 1874 : „Am uitat că odată cu ideea și legea ar fi trebuit să introducem și mediul care le-a creat. În dosul fiecărei idei este o lucrare pregătitoare, al cărui rezultat este legea respectivă. A introduce de-a gata ideea este a planta flori pe un pămînt nisipos, ele degrobă vestejesc și vestejete sînt cele mai multe dintre acțiunile noastre”.

Către oricare direcție s-ar hotărî în cele din urmă cei cărora li s-a incredințat vremelnice conducerea acestei țări trebuie să se ferească de a propune poporului nostru imaginea cea mai măgulitoare despre el, chiar dacă își regăsesc propriul chip reflectat într-însa. Între a linguși națiunea și a o înfricoșa cu blesteme profetice există o cale de mijloc, a bunului simț, a neliniștii rodnice. Nu e încă prea tîrziu pentru a o căuta.

ANDREI PIPPIDI

„Lipsa
de
muncă
și
frazologia
pierd
popoarele”

P.P. CARP

Fotografie de EMANUEL PARVU

CE SE ÎNTÂMPLĂ LA BRAȘOV (II)

MIRCEA SEVARCIUC

MIRON COZMA

— Președintele Asociației „15 Noiembrie 1987” —

— Liderul Ligii Sindicatelor Miniere din Valea Jiului —

Nu avem încredere în actuala conducere a țării

Aș vrea să vă aducem la cunoștință că noi sintem cei care în 1987 am ieșit în stradă, am avut curajul, aținând cont de consecințele ce vor urma, și am strigat pentru prima dată: „Jos dictatura”, „Jos comunismul”. Deci la această dată noi nu putem fi alții decât cei care am fost și atunci. Au circulat tot felul de zvonuri și, imi cer scuze pentru că trebuie să mă repet, dar aceasta este situația, pentru că sintem foarte marginalizați și denigrați în tot municipiul Brașov și în împrejurimi; se vehiculează ideea că am fost cumpărați, ba de țărăniști, ba de liberali, de domnul Radu Câmpoanu, că am făcut campanie electorală unuia sau altuia. Vă rog să ne credeți, sintem cei care în 1987, am ieșit și am strigat pentru prima dată „Jos comunismul”, sintem și astăzi aceiași care nu dorim comunism în țara noastră. Timp de doi ani de zile, de doi ani de exil, am urmărit cu atenție, fiecare în parte, evenimentele care se petreceau în țara noastră, am crezut și am sperat — deși am fost în situația de a fi considerați huliganți, trădători de țară. Totuși am fost și buni creștini, noi cei care am crezut și am sperat că va veni și ziua când noi ne vom putea întoarce, fiecare la familiile noastre. Am părăsit familia, am plecat în țară, unii poate la sute de kilometri, lăsând în urmă familia, doi copii sau mai mulți. Deci, am fost aceia care am sperat. Și această speranță a noastră și-a găsit împlinirea după evenimentele din decembrie 1989. Eu spun după „evenimente”, pentru că așa cum a fost accentuat, cred că a fost o lovitură de stat, prin care s-a urmărit înlăturarea fostului dictator. Deci această speranță a noastră și-a găsit împlinirea după aceste evenimente din România, dar neîncrederea noastră, așa după cum spune românul, care după ce se frige cu supă, suflă și în iaurt, neîncrederea noastră actuală este aceeași ca și înainte. Nu avem încredere în actuala conducere a țării. În actuala forță de guvernare. Și vreau să și punctez de ce. Noi am spus-o la început și am spus-o și acum: sintem aceiași care nu vrem comunism în țară. Iar la ora actuală cei care ne conduc nu sint alții decât foștii comuniști, foștii nomenclaturisti, cei care și-au organizat leșirea în față pentru a prelua puterea. Și, ca să pun o temelie și mai trainică neîncrederei noastre, aș vrea să pun următoarea întrebare: dacă actuala

la conducere a României s-a debarasat de dogma comunistă, cum se face că persoanele care s-au ridicat împotriva comunismului începând din '77, '87 și în continuare, personalitățile de seamă care au luat poziție împotriva regimului comunist, cum se întâmplă că aceste persoane sint marginalizate? De ce? Cum se face că nici unul să nu fie opt, chiar nici unul să nu fie bun, cel puțin de-o secretară acolo la un birou al primului ministru? Întrebarea-i mare. Sintem muncitori, și chiar dacă sintem muncitori și sintem conștienți de faptul acesta că sintem muncitori, totuși avem meritul că am ridicat prima dată capul și am strigat „Jos comunismul”, „Jos dictatura”. Aceasta, cel puțin, trebuie respectată. Dar nici alt. Mai mult ca atât vreau să accentuez și dumneavoastră să luați bine seama, și fiecare pe unde merge să facă cunoscut lucrul acesta, pentru că asociația noastră are de gând să meargă la București pentru a efectua un marș de protest din Piața Universității pînă la clădirea Guvernului pentru următorul fapt: în această perioadă de doi ani care s-au scurs, nouă ni s-au desfășurat contractele de muncă la întreprinderile de unde am lucrat înainte de evenimentele din '87, ni s-au desfășurat contractele în baza articolului 139 litera „1”. Și dumneavoastră știți ce înseamnă aceasta. După evenimentele din decembrie 1989, am fost chemați la întreprinderile unde am lucrat, dar nici la această oră nu ni s-au acordat drepturile pe care le-am pierdut. Drepturile financiare. Pe data de 30 ianuarie cînd domnul Petre Roman avea nevoie de campanie electorală în Brașov, s-a deplasat personal la Brașov, la întreprinderea de autocamioane, iar eu împreună cu alți doi colegi i-am înmănat un memoriu în care solicitam aceste probleme: repunerea în toate drepturile. Probabil că dinșul nu a avut timp de noi la acea dată și ne-a lăsat uitării. Mai departe, pe datele de 1 și 30 martie am înaintat Comisiei Naționale, conduse de domnul Nicu Stăncescu, același memoriu, la care n-am primit, iarăși, nici un răspuns. Vedeti de ce nu avem încredere în actuala conducere a țării. Nu avem de ce, pentru că nu ne bagă în seamă nimeni.

Simbătă, 8 septembrie
Teatrul de Stat

EUGEN DRAGA

— C.A.D.A. —

Misiunea armatei este de a apăra patria, nu de a trage în propriul popor

Ca militar, eu primesc ordine. Evident, le primesc, le execut sau le transmit mai departe. Important este ca într-un ordin să nu existe echivoc. Să nu existe posibilitate de interpretare. La noi, în armată, mai există totuși posibilități de interpretare a ordinilor. Ce-aș vrea să vă spun în legătură cu o serie întreagă de probleme care s-au ridicat? În primul rând drepturile omului, la primul pînd care s-a discutat la această conferință și din concluziile care s-au tras aici, concluzionez și eu, la rîndul meu, că nu se respectă, mai ales de la 22 decembrie încoace. Nu există democrație în acea țară, în care un om este lezat ori nu i se respectă dreptul lui. Astăzi timp e și există legi paralele — și vreau să le rețineli, că sint legi paralele. Unele le dă Guvernul la Parlament, Parlamentul le aprobă, dar nu le abrogă pe cele vechi. Deci noi ne conducem după legi noi, într-un fel spus, dar le respectăm pe cele vechi. Cum vine asta? Astăzi timp e și există această piramidă construită de comunism patruzeci și cinci de ani, noi nu vom putea trece la o democrație reală. De aceea emigratia, exodul acesta de oameni care pleacă în necunoscut, are o motivație precisă. Nesiguranta muncii lor: nu știu dacă vor primi pentru ceea ce au muncit. Nu știu dacă mine vor fi siguri pe ce investesc moral, sufletește sau material în ceva ce ar vrea să fie de viitor (...). Ce-aș vrea să vă mai spun în incheiere, pentru a lămurii într-un fel poziția, să spunem, și a armatei în general. Pentru că, armata întotdeauna a știut că trebuie să apere pămîntul patriei. De aceea acest Comitet de Acțiune pentru Democrație

zarea Armatei trebuie să dea o lecție soldaților, că misiunea lor este de a apăra patria, nu de a trage în propriul lor popor. Și de aceea, în incheiere, cu o ultimă frază, aș dori ca armata aceasta de la soldat la general să fie conștientă de acea lecție de patriotism, încît nici un glonte, niciodată, să nu mai pornească din pusea unui soldat în aproapele nostru, mai ales neînarmați.

Simbătă, 8 septembrie
Teatrul de Stat

Participanți la întrînirea de la Brașov: Radu Filipescu, Smaranda Enache, Mircea Sevarciuc. Fotografii de OVIDIU BOGDAN

Aș vrea să înțelegi că acești mineri nu sint singurii vinovați

Aș vrea să vă rog să-mi permiteți să vă transmit un călduros salut de la mineri Valea Jiului. De asemenea, aș vrea să ne urăm un noroc bun pentru alianță, pentru Rezistență română. (...) Si pentru că ne simțim obligați să facem, totuși, lumină asupra evenimentelor din 13-15 iunie (cu toate că sint convins că nu se va putea în totalitate) oricum, noi vrem să vă arigram că vom lupta prin toate mijloacele — la posibilitățile totuși, limitate ale Ligii Sindicatelor Miniere — de a afla (și a vi-i expune) adevărul asupra acestor evenimente. Aș vrea să înțelegi că acești mineri nu sint singurii vinovați de ceea ce a fost. Liga Sindicatelor Miniere — cu sprijinul dumneavoastră, sperăm — va încerca și trebuie

să găsească autorii morali ai acestor evenimente. Aș vrea să nu se uite că minerii își iubesc poporul. Și aș vrea — vă rog să nu uitați — să nu ne rupeți de dumneavoastră pentru că, ne e foarte clar, se încearcă o dezbinare între păturile sociale și minerii au căzut primii în această greșală. Minerii sint alături de dumneavoastră și de popor, să știți că am luptat în Revoluție, aș vrea să vă informez, să știți că gîndurile lor pentru luna iunie nu erau cele din 13-15, urmau ca pe 22 iunie să vină în Timișoara și în București să depună coroane de flori în cinstea eroilor Revoluției. Vă mulțumesc.

Simbătă 8 septembrie
Teatrul de Stat

SMARANDA ENACHE

În atîția ani de chinuri, muncitorii s-au simțit totuși singuri

Am venit cu o profundă emoție în acest ocaz căruia îi datorăm un gînd de neuitat, din fiecare zi. Și am avut aceeași emoție cînd în sala unde eram ieri au intrat muncitorii din Valea Jiului. Mă întreb de cite ori muncitorii în atîția ani de chinuri, de impozitură s-au simțit, totuși, singuri. Sentimentul acestei singurătăți cred că l-am avut abia ieri. Ar fi trebuit, probabil, mult mai demult și noi, intelectualii din România, ca ceilalți din țările Europei de răsărit, să ne fi apucat asupra societății bolnave în care trăiam. Cu mai multă precizie. Cu mai multă angajare. Cu toții ne punem astăzi întrebarea de ce nu a fost posibil? Motivele au fost foarte multe. Și vedem că în continuare există un interes puternic, o forță malefică puternică, care ne împiedică să ne autoanalizăm. La citeva săptămîni după revoluție a fost vizibil pentru toată lumea că s-a încetat analiza unui mecanism totalitar, care a făcut mii și mii de victime și a încercat să amputeze omenia în atît de mulți oameni. Am asistat, în aceleși timp, la un mult mai meseteguit embargo al informației, care ajungea la noi prin filtre, în timp ce toată națiunea, îmbătută de euforia celor ce s-au întimplat în decembrie, tocmal scoase acel filtru care conservase speranța. De aceea astăzi așa de mulți oameni pot să creadă o propagandă atît de bine gîndită de profesioniști. Noi, cei care sintem aici, sintem strîngi în acest fel de anumite evenimente. Fiecare avem alte preocupări de fapt, o

altă pregătire și nu vom putea niciodată singuri și izolați să facem față unei forțe profesionale, puternice, internaționaliste. Dar putem, alături de ceea ce spunea doamna Ana Blandiana, să ne gîndim la încă un lucru. Ceea ce se întimplă în România astăzi face parte dintr-un proces ireversibil, mare în Estul Europei — din care și România face parte. Noi nu putem să ne gîndim numai la interesele noastre imediate, la lucrurile care ne despart, ci trebuie să ne gîndim că răspundem în fața celorlalte națiuni, care se eliberează acum, pentru ceea ce se va întimpla mine. Trebuie să ne gîndim că încă de la Berlin, mai tîrziu la Budapesta, la Praga, apoi în Polonia, la București, a curs singe. Oamenii au spus „nu” și acest „nu”, sous l'œil în soaptă, a devenit un tipăt: astăzi este un strigăt de libertate. Nu vrem să spunem acest „nu”, numai pentru că dorim să fim în acest moment de altă părere. Ci trebuie să spunem acest „nu” pentru a putea să spunem un „da” viitorului. Atîtea scenarii de dezbinare, atîta minte bolnavă, atîta energie vitală a națiunii noastre, pentru ca să nu ne înțelegem. Cui folosesc aceste lucruri?

Astăzi, în sfîrșit, cred și eu că începe adevărata revoluție; cînd muncitorii și intelectualii se regăsesc. Avem același gînduri, pentru copiii noștri, pentru țara noastră, și pentru această parte a Europei. Să ne dăm mina puternic și nu formal.

Simbătă 8 septembrie
Teatrul de Stat

CONSTANTIN TICU DUMITRESCU

— Președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici —

Dacă sinceritate nu e, nimic nu e

Am răspuns invitației organizatorilor de aici, de la „15 Noiembrie” cu mult interes și ca simplă persoană, spre a cunoaște și a înțeli pe toți cei care au

continuat să lupte și să speră în aceste ultime încercări de supraviețuire a unui sistem condamnat de umanitate. Am venit de asemenea spre a cunoaște eroii

unor încercări memorabile pentru destinații — atât pe cei din 1977, din Valea Jiului, cât și pe cei din 1987, de aici, din Brașov. Tîn din nou să subliniez că cei care ne-am întâlnit aici nu reprezentăm decât o infimă parte din Rezistența acestui popor. În discuțiile de ieri, cuvîntul domnului Mihai Gheorghiu, vicepreședintele Ligii Studenților, a reprezentat un moment de încercare — pentru că dacă sinceritatea nu e, nimic nu e. Deci cînd vorbim despre Rezistența română, trebuie să ne imaginăm acei are peste timp care a început printr-o lupă totală, pe viață și pe moarte, în 1945, continuînd ani de-a rîndul și însumînd arestarea a unui milion de oameni, cu milioane de ani închisoare și mai ales jertfa a sute de mii de oameni. A ară apoi moșnit, pentru a izbucni cu adevărate vîlvădăi în 1977 și izbucni din nou prin singe și lacrimi în anul speranței eurole — 1989.

Iată de fapt ce a fost, ce este și ce va fi Rezistența română. Vorbim despre un punct special din programul organizatorilor, relațiile dintre categoriile sociale, vreau să arăt că dezbaterile categoriilor sociale, artificial, științific întretinută de sistemele comuniste, reprezintă arma cea mai importantă (după violență și minciună). Un exemplu al artificialității acestor dezbateri sociale, l-am întâlnit în ziua de 22 decembrie, și în noaptea de 22 spre 23, cînd am făcut un text al componenței sociale al celor ce intraseră, după fuga celor doi, la clădirea Comitatului Central. Trebuie să știți că 60 la sută dintre ei erau muncitori. Este drept, ca vîrstă, majoritatea erau oameni pînă la 40 de ani. Acolo nu ne dezbina nimeni, acolo eram uniți în fața aceluiași credință, aceluiași fel. Așa cum nu pot uita corul satelor de mii de oameni, muncitori și intelectuali din Piața Palatului care se va auzi peste timp: „fără comunism, fără comunism”. Ei au fost înfrinți în voință și speranță. Să fim alții decât cei de atunci? N-ar trebui să se poată. Și chiar dacă un reușit să ne dezbine pe unii dintre noi, să căutăm căile cele mai potrivite pentru a redeveni ceea ce am fost de cînd ne-am născut: fiu al acestui pămînt

romănesc. Nu trebuie să uităm niciodată că nu poate exista nici o înțelegere pentru oicare dintre noi, atunci cînd, avînd convingeri politice diferite, folosim drept argument pumnul. Am vizionat scene de groază, cele petrecute la 13 iunie în București, cînd poliștii în uniformă sau civili loveau cu o furie orărbă pe tinerii care se încăpăținau să rămînă în Piața Universității. De asemenea, am vizionat scenele rușinoase din 14-15 iunie. Nu, eu pot leria și noi toți trebuie să leriăm, dar nu avem voie să uităm. De unde atîta ură? Iată de fapt esența și sensul întrebării pe care mi-o pun acum și-o pun dumneavoastră. Este posibil să lovești cu atîta ură un semen de al tău, un român, și mai ales un tîndr? Aici trebuie căutată de fapt trauma morală ce trebuie vindecată și numai astfel vom putea pași mai înainte.

Va trebui să ne îndreptăm atenția cînd vorbim despre aceste dezbateri sociale spre lumea satelor. Sînt născut la țară. Am avut ocazia să vizitez cu puțin timp în urmă cîteva sate... Se menține în lumea satelor acea nomenclatură de comună, de sat, care continuă să exercite o influență nefastă și continuă să timorizeze oamenii și să nu lase sufletele să alerge unul către celălalt. Acelasi lucru se întimplă se pare și în fabrici. O mare speranță a noastră, a României o reprezintă aceste sindicate — sindicatele libere și nu sindicatele rămase moștenite de la U.G.S.R. Pentru că acolo, în sindicatul U.G.S.R.-ului, au rămas implantați acei activiști sau acei securiști, care își continuă activitatea lor destul de periculoasă pentru sănătatea morală a acestei țări.

Deci să încercăm să vă fac să înțelegeți că trebuie să înlocuim ura cu iubirea. Să devenim cu adevărat toleranți. Dar pentru asta trebuie să fim cu toții sinceri, să fim conștienți că numai astfel putem merge înainte. Și să nu așteptăm ca unii să vină cu sufletele deschise, cu brațele întinse, iar în partea cealaltă să se răspundă cu fețe întunecate de ură tovărășească, strînd de-a lungul a 45 de ani de comunism. Vă mulțumesc.

Sîmbătă, 8 septembrie 1990
Teatrul de Stat

CONSTANTIN POPA
— miner, participant la greva din 1977 —

În momentul de sudare a acestui lanț, a lipsit o verigă — tocmai intelectualitatea

(...) Am urmărit cu nespuse satisfacții pleoșăria prezentată de doamna Ana Blandiana, fată de care îmi exprim toată stima și respectul și, de ce să n-o spun, tocmai această intervenție a dumneaei m-a determinat să pe mine să vin în fața dumneavoastră. Vedeți, toate aceste încercări ale noastre sau toate aceste nereușite ale noastre s-au datorat, poate, lipsei de decizie din partea intelectualilor. În acele momente de organizare, de ronsăușire, de sudare a acestui lanț — adică de punere a acelei verigi care lipsea practic, la legarea acestui lanț, au lipsit tocmai intelectualii. Avem nevoie de o minte luminoasă, de o minte competentă, un conducător care să ne ordoneze, să ne conducă spre izbăvi, spre reușita acestei intervenții. Îmi pare nespuse de rău de aceasta, și referindu-mă la ruptura pe care a subliniat-o colegul meu Cozma, adică aceea să nu ne rupeți de sufletul dumneavoastră, eu v-as ruga să ne adunăm, să meditam, să reintegram, să punem la locul ei și acea aripă care lipsește în momentul

de fată — Moldova. Am stat de vorbă, zilele trecute cu cineva și îmi spunea: „Mi-am făcut pașaport, merg la ruda în Rusia”. Ca și cum as fi spus eu, brașovean, mă duc la ruda în străinătate în Păgăraș. După mine consider că e același lucru. Consider că, numai printr-o unitate de suflet și aș face apel la domnul Marian Munteanu, cu toate problemele ridicate în Piața Universității. Consider că această problemă își avea locul pe biria în care dumnealui își exprima punctele de vedere. E dureros, primeam o scrisoare, și îmi spunea un cetățean din Rusia: „Am stat, frații români, în fața televizorului și am privit cu lacrimi în ochi cum românii noștri muriau pentru recăștigarea drepturilor”. Și pentru ei, consider eu, s-a luptat în acele momente și ar fi de datorită noastră — indiferent dacă am lovit în cineva — să ne cerem atîtse drepturi. Vă mulțumesc.

Sîmbătă, 8 septembrie Brașov
Teatrul de Stat

DUMITRU IUGA
— Liderul Sindicatului liber din Televiziune —

Întîlnire la nivel înalt

(...) Aici, la poalele Tîmpel, s-a încheiat un nesperat dialog între Valea Jiului și București. Și nu un dialog oarecare. Un dialog, așa putea să spun la cel

mai înalt nivel posibil. Aicea ei-au dat mințile și s-au îmbrățșit studenții bucureșteni care au avut utiica de suferință în timpul — evenimentelor dramatice

REVISTA PRESEI

● Din monologul președintelui Iliescu fată în fată cu țara, transmis de T.V.R. o dată pe lună, cu cel mai mare interes am ascultat ultima oară afirmația potrivit căreia parlamentul s-ar strădui să scoată la lumină întregul adevăr privind evenimentele din 13-15 iunie. Spre regretul nostru însă, după această enunțare, lucrurile nu apar și mai încurcate decît pînă atunci. Fiindcă acum ni s-a spus pentru prima oară deschis că, vinovați nu sînt numai cei care se află de atunci la închisoare, ci și guvernul. Departe de noi gîndul de a-l apăra, să zicem, pe domnul...Chitac. Dar, în măsura în care nu ne-am înșelat atunci, pe micutul nostru ecran (pe care imaginea lucrurilor nu este niciodată îndeajuns de clară) la sfîrșitul acelor zile de cîmar a apărut tot președintele nostru legitim, Zimbea, ca de obicei, pentru liniștea noastră, și în mulțimea minerilor înainte de a pleca pentru ce au făcut. În cazul în care memoria (sau vederile noastre) ne joacă o festă și nu a fost domnul Iliescu cel care le-a mulțumit, rugăm T.V.R. (liberă) să corecteze (cum o stîl ea) această imagine colectivă.

● Impresionantă ceremonia de comemorare a lui Avram Iancu de duminică 18 septembrie. „Invinsul crai al adormirii noastre”, cum îl numea cîndva Ana Blandiana, reprezintă un simbol viu, acum, cînd visul nostru de libertate se plătete (încă) atît de scump. Tocmai de aceea ni s-a strîns puțin inima la o imagine care era în discordanță cu atmosfera acestui film. N-am putea preciza dacă atunci cînd a vorbit tov. acad. Stefan Pascu, sau cînd domnul Virgil Măgureanu a depus o nouă coroană de flori.

● În ultimul său număr, **România mare** a publicat un memoriu adresat președintelui Iliescu de către membrii Comitetului Politic Executiv aflati în spitalul de la Jilava, în care se spune că, în arestul preventiv, au fost supuși unui regim de exterminare fizică și morală. Faptul că acești foști demnitari suportă greu condițiile unei închisori moștenite de la comunism nu ne miră. Noi însă șocăm că nu este normal ca domniilor lor să nu li se lase nici măcar un creion și o hîrtie. În vreme ce alior tovarășii cu care au activat de-a lungul anilor li s-a lăsat totul. Dar nu avem ce să facem. Doct să constatăm, cu emoție, că pînă la urmă s-au găsit totuși niște oameni de bine care li-au ajutat să scrie **Un document pentru istorie** și le-au dat un spațiu adecvat să și-l publice. Poate că, în curînd li se va da și televizorul promis și apoi li se va da, pur și simplu, drumul. De vreme ce au vo-

tal, totuși, trandafirul, logic ar fi să fie achizițat. Altminteri orice rău-voitor ar putea să facă o legătură de nedorît între floarea aceea frumoasă și genocid.

● Toată presa ultimelor săptămîni (indiferent de orientare) s-a ocupat de ultima intervenție a domnului Silviu Brucan la Televiziune și, în genere, de filosofia acestuia. Ni se pare absolut firesc, însă ne exorimăm pe această cale părerea de rău că datorită supralicității aale, a trecut aproape neobservat discursul de recepție la Academie al filosofului Mihai Drăgănescu, care (în felul său) ar fi meritat cel puțin tot atîta atenție.

● La sfîrșitul unui amplu articol intitulat **Simbolul Iliescu**, (apărut în ziarul Azi din 12 septembrie), axat pe obsesia că vîsta noului președinte al României s-ar afla într-un continuu pericol, citim cu stupeoare un P.S. în care nu este apărut primul bărbat al țării (afiat sub amenințare), așa cum ar fi fost logic, ci al doilea. Deși nu facem parte dintre cei mai convinși aderenți ai domnului Petre Roman, constatăm, neplăcut impresionati, că acțiunea de tip Săptămîna (sau **România mare**) pe care l-o face Dan Zamfirescu, prin argumente care pun în discuție apartenența etnică și religioasă, — seamănă mai curînd cu o insultă. Lucru care ne apare cu atît mai grav cu cît ea li este adusă în ziarul guvernului, unde primul ministru ar trebui să se bucure de alt tratament.

● În această măsură, regretăm și modul cum s-a transmis dialogul ferit al domnului Petre Roman cu gazetarii de la Uzinele Tractorul din Brașov. Vorbind în limba simplă a oamenilor de rînd pentru a se face înțeles de toată lumea, domnia sa explica, de colo, pînă de convingere, că trebuie să se străduim „să scăpăm de beleaua care a dat peste noi”. „Dacă nu, asta o să avem!” a spus, în cele din urmă, și toți telespectatorii astecuar cu ochii măriti, să vadă ce-o să avîm. Dar tocmai atunci, după un prost obicei al său, de care orice i-ai face nu poate scăpa, Televiziunea l-a cenzurat, mutînd brusc imaginea pe niste oameni care rideau în hohote și lășnd imaginația noastră a tuturor să lucreze într-o direcție nedorită. Noroc că nu peste mult, din surse mai demne de încredere, am aflat că, în acel moment de cumpănă, domnul prim-ministru nu făcuse altceva decît să-i întoarcă pe dos buzunarele. Lucru pe care, dacă nu l-a putut afla la momentul oportun toată țara, ni s-a pârut că ar fi bine să-l afie acum măcar cititorii revistei noastre.

din 13-15 iunie cu minerii din Valea Jiului, cei care, manipulați de niște forte obscure și ostile bunei înțelegeri care trebuie să domnească în sinul întregului popor român, i-au lăsat pe studenții să suferă atît. Spunem că înțînirea a avut loc la cel mai înalt nivel, sau aproape la cel mai înalt nivel, pentru că puterea în Valea Jiului nu aparține prefectilor și primarilor din această zonă, așa după cum nici la București ea nu aparține domnului Iliescu, Petre Roman și compania. Această putere aparține minerilor care lucrează zi și noapte în fundul pămîntului în condiții, am putea spune fără nici o exagerare, de-a dreptul infernale. Iar în București aparține maseilor de cetățeni ai acestui oraș: muncitori, intelectuali și studenți, fără nici o deosebire. Această putere, prin reprezentanții săi, a poposit în orașul dumnea-

voastră pentru a realiza un act de conciliere națională atît de necesară în această confruntare politică. Pentru a încerca, cu cele mai bune intenții, să speli obrazul de rușinea cu care a fost murdărit de cei care nu înțeleg că există interese naționale mai presus de interesele lor personale și se cramponază cu disperare de putere. Din păcate aceste evenimente care s-au petrecut aicea la Brașov n-au fost aduse la cunoștința opiniei publice de către Televiziunea Română. Dar fie că a primit ordin să nu o facă, fie că oportunismul care domnește în sinul conducerii sale și la cadrul redacției de Actualități a găsit de cuvîntă că evenimentele acestea au mai puțină importanță decît vizitele de lucru ale tovarășilor care se află la conducerea țării.

Duminică, 9 septembrie, Piața Sfatului.
A consemnat HORATIU PEPINE

Fotografii de OVIDIU BOGDAN

ERATĂ

În numărul 35 din 14 septembrie al revistei noastre s-a strecurat o omisiune regretabilă: în enumerarea organizațiilor care au participat

la prima întrunire a Rezistenței române, nu s-a menționat delegația Asociației „31 Decembrie”.

ACENTE

Toma Roman

• Morala istoriei

„N-am avut niciodată încredere în actualitate (...). Cel puțin în ceea ce se consideră actualitate și care nu e decât stratul cel mai superficial al lucrurilor”, scria, în *Les yeux ouverts* Marguerite Yourcenar, Judecata istoricului, a filozofului, presupune, întotdeauna, îndepărtarea de fapt, bascularea amănuntului cotidian ce obscurizează, ascunde (atunci când nu se relevă a fi „punctul de non-retur” al jocului) liniile directoare ale evoluției unei societăți. Chiar și într-un asemenea context, gânditorul ar fi putut desluși axele direcției istorice prezente dacă, printr-o deliberată bruiere a faptelor, un grup sau altul, din cele implicate, nu ar fi urmărit o anumită proiecție a viitorului asupra acestui prezent. Morala istoriei este însă neiertătoare. Și ceea ce s-a numit „revoluția română din 21-22 decembrie”, acea „mîncuță mare cit secolul” și-a arătat, neastentat de repede, dezvoltările de profunzime, rațiunile dominante.

Să recapitulăm: exasperată de arbitrarul despotice al unei familii dictatoriale ajunsă la putere prin logica unui sistem totalitar exacerbant, o fracțiune a dominației (inevitabilă dominație a oricărui sistem social) ajunge să comploteze pentru înlăturarea acestuia. Oricare sistem totalitar își formează o elită ce, spre deosebire de sistemele democratice, este neschimbătoare, tinde spre formula conservării ereditare. Un sistem totalitar tiranic (indiferent de culoarea ideologică) tinde, prin excesul aberant al autointoxicării cu propria-i eternitate de grup restrîns, să marginalizeze rolul elitei, să excludă primăria ei „internă”. Tirania solicită, cum s-a întâmplat în cazul „clanului Ceaușescu”, un absolutism familial indiferent de „potențialele” posibile ale membrilor respectivelor familii. Este o iluzie ironică oferită de istorie credința că „moștenitorul” (Nicu Ceaușescu) ar fi schimbat ceva în situația preluării succesiunii.

Complotul „elitei” a fost impulsional și de această constatare. Dar el a fost potentat, în primul rînd, de blocarea posibilității „rotirii” sale pe verticală. Să explicăm: elita comunistă este un exemplu tipic de elită parazită. Ea este rezultatul unui sistem de tip feudal (cu nuanțe de feudalism asiatic în formulele europene excesive — ceea ce explică de ce un astfel de sistem a „prins” și are „stabilitatea” cea mai evidentă în țările comunismului asiatic), de transmitere a „clanului” urmașilor fără nici un fundament de merit, în mod automat. Egalitatea „masei” în fața dominației (justificată printr-o ideologie christică, imanentistă) presupune convingerea activistă a acesteia, formarea unor reflexe „pavloviene” de acceptare a unui rai terestru în sărăcie, în renunțarea la individualitatea competițională. Excepțiile — în sens absolut sau în sens relativ (de absolută obediță la regulile sistemului) erau, bineînțeles, admise. Așa cum feudalitatea europeană accepta apariția unor „cavaleri” ce, prin tipic comportamental sau eroism destabilizator îngloba (asimila) la elită, „disidenții” sistemului.

Tirania (pe fondul totalitar) a „clanului” ceaușist a mobilizat (solidarizat) elita impunîndu-i conștientizarea propriei situații într-o „proximitate” europeană în care formula asiatică nu avea ce căuta. Locuind în aceleași cartiere, frecventînd (aproximativ) aceleași școli (și după aproximativ aceleași reguli), funcționînd cam la aceleași paliere sociale, membrii elitei s-au pomenit într-o situație pe care, în zilele lui bune, sistemul nu o permitea. Scăderea nivelului economic al existenței, „rotirea” doar orizontală a cadrelor, au fost alte cauze ale precipitării ei împotriva tiraniei. În cazul României s-a adăugat fondul balcanic, „bizantin” al desecării regiunii locale de la un anumit nivel ce-l „stîngea” pe cel „familial”. Emigrarea unor membri tineri ai acestei „nobilități noi” a reprezentat un semnal clar al avariei sistemului.

Fără a-și schimba forma mentis, noua nobilitate (nomenclatura) a trecut la complotul pentru răsturnarea tiraniei. Vînzînd, în mediul mafiot generalizat, conservarea existenței parazitare, a privilegiilor mecanic transmise, pe fondul unei aparente funcționalități sociale. Asociindu-și, evident, și „junii” cavaleri proveniți din mulțimea plebea.

S-ar putea reproșa că dl. Iliescu reprezenta unica alternativă, că grupul „conspirator” a cuprins cele mai bune produse ale „sistemului” (de la V. Măgu-

reanu și I. Boda la V. Secăreș), ca o „nouă echipă” (total detașată de „clan”) ar fi putut schimba fața lucrurilor. Se uită că acest fenomen ține doar de „superficialitatea” acestora.

Dl. Iliescu nu poate gădi altfel decât în propria-i forma mentis, care este comunistă. Tinerii lupi „gheorghieni” (profesori la trista „academie de partid St. Gheorghiu”) nu vor putea gădi altfel decât așa cum au fost de asiduu control le-au impus. „Eșalonul secund” al nomenclaturii (nobilimea nouă) nu putea accepta o altă lume decât aceea în care s-a condusă. Chiar și alăturarea unor personaje marginale (de la revoluționarii penali Dan Iosif sau Vasile Mois, la „personajele” mai complexe în lumea „afacerilor” cum ar fi Cazimir Ionescu sau „metafizicianul” clitoridic G. Voican-Voiculescu) intra în aceeași regulă (nerespectată de Ceaușescu) a acceptării „singurului nou”. Dezastrul economic spre care ne îndreptăm, cu pasi urtași, validează „credința” în funcționarea logică a vechiului sistem, necontaminat de „aslatismul” lui Ceaușescu.

Nefecitura actualului conduceri este generată de situația ei tragică. Deși a realizat „împărțirea plăcintei” (bosii „revoluției” fiind primii în „privatizarea” bunurilor fostelor „virtuți” ale nomenclaturii), ea își dă seama că „bătălia” (în mediul unei resurrecții a liberalismului și individualismului european), nu este câștigată. O privatizare reală (decă o concurență liberă) o privează de inesele sursele existenței sale. Acțiunile împotriva unei privatizări reale, asumate împotriva întreprinzătorilor — mai mult sau mai puțin corecți — din ultima vreme, a birocrației „clasice” a sistemului, este semnificativă. Ce și tentativele (ascunse) de a investi ale „băieților” de la putere. Preluarea (cu acte acum în regulă a unor proprietăți) semnifică dorința de „intrare în legalitate” a actualii „găști” a puterii.

Majoritatea absolută a miniștrilor cabinetului Roman au fost funcționari (de gradul II) ai vechii nomenclaturi ceaușiste. S-a scînat din vedere că „dosarele” lor există. Tehnica dezinformării, a ruperii informaționale în actualul context european nu servește prea mult. O nomenclatură nu se poate adapta la concurență. Pentru că aceasta înseamnă chiar concurență, deci posibilitatea ca locul „cald”, conducător, să nu se impună. Cu actuala echilă guvernamentală, se speră o revenire a „clasicii” ordinii de Sistem, nu se poate trece la o reală economie de piață.

Puterea și-a jucat atu-urile în „comploturi”. Dl. Iliescu putea rămîne cu un „suris cald” în istorie dacă demisiona, ca Mladenov. Scăpa în acest fel țara de „giza” prietenilor lui „gheorghieni” (a căror protecție individuală de „mic” aranjament economic nu se schimbă). Dl. Iliescu a probat astfel (ca și prin înțelese „dialoguri” ale lui cu „țara”) că forma mentis comunistă nu se schimbă.

Întrebarea gravă rămîne aceeași! Pot neo-comuniștii schimba ceva?

Răspunsul nici nu mai trebuie dat: reflexul pavlovian funcționează!

ACENTE

Bedros Horasangian

• Patriotismul lucrativ

O întreagă campanie de presă s-a pus în mișcare, mai ales după 20 mai, pentru reabilitarea activității fostului Departament al Securității Statului cit și justificarea noilor structuri (cit de noi și cit de justificate vom vedea) ale Serviciului de Informații Român. Se încearcă în fel și chip alcătuirea unui chip „profesional” și „patriotic”, eventual chiar „uman”, al membrilor și misiunilor îndeplinite de fostul — și în marea lui majoritate și actualul — activ al Poliției politice românești. Se pune accentul pe cele împlinite în perioada 16-22 decembrie 1989, (cu toate că pețele albe și negrușcate sînt încă multe), cit și pe perioada imediat următoare. Dar, dar... Se neglijează un fapt esențial: alți Miniștrii Afacerilor Interne, cit și Departamentul Securității Statului au slujit nu poporul și interesele lui, ci puterea și interesele sale. Iar puterea nu a fost nici o clipă a poporului — sloganul cu dictatura proletarietului a fost un uriaș balon colorat pentru jocul navilor — ci a unui grup, cu interese precise și bine determinate. Un grup inițial mic, alcătuit din activiști ai partidului comunist român — asta în '45-'46 — ca ulterior, după înființarea Partidului Muncitoresc Român status-rea puterii să capete o legitimitate de masă. Noile verigi și promovările pe bază de dosar s-au constituit într-o amplă rețea de reșuine la nivel statal care a

organizat un întreg păienjenis al terorii. Poporul, ca de atîtea ori, a fost mintit și îngelat de oameni fără scrupule, cu interese meschine și ambiții nemăsurate. Iar cei cu adevărat încrezători într-un ideal social sau politic, vechii militanți socialiști sau comunisti au fost eliminați de pe scena politică românească. Neglijăm azi și acum toată activitatea represivă instaurată de Gh. Gheorghiu-Dej — sub protecția trupelor sovietice, e adevărat, dar și prin elanul și energia propriilor noștri confrăți. Zece, sute de mii de oameni au fost aruncați în închisori și lagăre de muncă, milioane de destine au fost frînse și deturmate dintr-un mers firesc al existenței lor. Adevărul în întregul lui dimensiune va ieși, trebuie să lăsa la iveală. Și nu doar atât. Modificarea relațiilor dintre oameni, răul din a-dinc, încurajarea delatunilor, a urii, degradarea valorilor tradiționale, anihilarea celor șapte ani de acasă — nu e semnificativ că am ajuns să nu mai pomenim de ei? — răsturnarea sistemului de valori, propagarea și promovarea incompetentei, statuata doar de ideologie și nu de criterii profesionale. De aceea nu putem șterge cu buretele ce a însemnat M.A.I.-ul și Departamentul Securității Statului preț de 45 de ani. Nu este semnificativ că nici unul dintre cei care au înscenat procese politice (inclusiv comunistilor, cazul grupului Lucretiu Pătrășcanu — Belu Siber) nu au fost judecați sau măcar culpabilizați moral? Oare nu e semnificativ faptul că ofițeri și subofițeri care au omorît și torturat oameni se plimbă liniștiți printre ei, ba chiar încearcă să ne dea lecții despre democrație, libertate, drepturile omului? Nu este semnificativ că o pădure întregă de cozi de topor ai presei de partid din anul '50 se victimizează subit și-și găsește noi accente revoluționare pentru „marginalizarea” din anii '70-'80? Nu este alarmant faptul că una dintre acțiunile „minorești” — bine condusă și coordonată de profesioniști și nu de naivi lucrători ai subteranelor — a constat în „ridicarea” dosarelor și fișelor alcătuite de membrii Asociației Fostilor Deținuți Politici? Cine a avut interes să dispară toată această bancă de date și mărturiile scuzătoare despre crimele comise cu ani în urmă? Faptul că în decembrie 1989 cei care au fost stîlpii de rezistență ai asupririi unui întreg popor și-au frîdat stăpînii, nu poate fi considerat un act de eroism. Vorbele se pot umfla atît încît și din călăi să facem eroi. Se vor auzi voci indignate care să strige sufocate de minie: „Noi nu am omorît pe nimeni! Am executat doar ordine! Noi am slujit țara și poporul! Oare așa să fie? Serviciile speciale ale oricărui stat, ca și cei puși să administreze ordinea publică sînt în slujba celor care guvernează. Ori care și oricine ar fi ei. Pe acest criteriu al neîngerintelor în viața politică s-a considerat — și nu de azi de ieri și nu numai de la noi, ci și de alturea — că militarii sînt în marginea luptelor pentru puterea politică. Dar cei care au slujit un sporal azi și acum dovedit represiv și care a dus țara și neamul pe marginea prăpastiei, nu se mai pot justifica altfel de ușor că ei au stat departe. Este pericolul și riscant să inventăm azi nevinovății și să căușim, ca de atîtea ori în istoria noastră, justificări în afară. Să dăm mercu vîna pe veneficit, pe agenții străini, pe marile puteri și tot așa, vechi slogane propagandistice. Chiar dacă, să recunoaștem, nimeni pe lumea asta nu e ca Albă ca Zăpada. Au fost și mai sînt interese ale marilor puteri, au fost și agenți, și trădători, și vinzători de neam. Dar nu despre ei este vorba, ci de încercarea de a se deculpabiliza un întreg mecanism al terorii pe seama altor factori. Nu trebuie să ne ferim de adevăr, oricît de dureros ar fi el. Fără extirparea răului și a ticloșiei nu vom putea pune vîltoarea societății pe noi temelii. Nu ne facem iluzii, nici alții nu și-au făcut: o societate bazată pe piață liberă și inițiativa privată, o societate garantînd pluripartidismul și protecțoare a drepturilor fiecărui individ nu este perfectă, dar se pare că e mai bună dintre toate cele rele. Oare nu ar trebui să ne înspăimînte faptul că atîția care strigau *Nu ne vîndem țara!* nu mai vor să muncască și încearcă să trăiască din speculă și transferul ilegal de produse românești peste granițele țării? În celelalte state din Est care se zbat să depășească greaua perioadă de tranziție, polițiile politice au fost reorganizate și reșuse pe alte temelii. La noi nu. Epuările asunante nu au avut loc, iar pensionările precipitate nu au arționat ca un act justitiar. În toate straturile sociale a rămas și funcționează aceleași temeri și mefiențe ca și pînă la Revoluție. Mare parte din încordarea mecanismului social provine și din această activitate obscură și tenebroasă a vechilor structuri ale securității. Sigur că nimeni nu e dispus să cedeze niște uriașe avantaje materiale. De uzul și abuzul puterii, de traficul de influență. Care, toate înolăta, încurajează corupția, snecula, delincvența sub toate formele și îngreunează, intrînză, procesul de asanare morală a națiunii. Păchețul de măsuri socio-economico-financiare cronos de guvern nu poate da roade dacă populația nu cooperează cu organizațele puterii decizionale. Muncitorimea și înrîndimea stau în expecțativă. Se tem pentru ziua de mâine. Pe bună dreptate, nimeni nu le poate da garanții de nici un fel. Incertitudinea e foloșită ca mijloc de amînare a modificărilor structurale atît de dorite, dar greu urmate din loc. Presa și mijloacele de informare în masă au un mare rol în aceste luni. Ele ar putea influența ca aceste forțe de subteran ostile orică-

rui progres să lăsa de pe estchierul de influență politică. Inteligențalitatea și studentimea, întreg tineretul, sînt rezerve uriașe care trebuie folosite. Acordîndu-li-se încredere. Cui foloșeste că au fost păstruți prin toate sectoarele de activitate și în multe posturi cheie vechii activiști de partid sau pseudoprofesioniști? Să căușăm punctele noastre slabe și să nu inventăm iar și iar țapi ispășitori în afară, ca să justificăm propriile noastre greșeli. O sumedenie de activiști ai vechiului aparat de stat și de partid au devenit „patrioți”. Nici o jenă, nici o minimă auto-judecată, un proces de conștiință care să (le) dovedească viețile trăite în van. Chiar dacă au strîns muniți de obiecte, și-au umplut burciile și au cheful prin lume pe banii statului. Ei au fost și au rămas... „patrioți”. Omul simplu își va da singur seama cine-l minte mai cu foc. Rămîne o chestiune de timp. Toti acești farsaeri și speculanți ai unor sentimente nobile vor dispăre — nu repede, nici ușor — din conștiința publică. Poate se vor îmbogăți — au toate datele ca s-o facă — vor avea, poate, iar putere, dar vocile lor nu vor mai însemna nimic. Patriotismul nu este o activitate publică, condiționată de remunerări și avantaje materiale. Ca și credința adevărată. Întil încearcă domnii Macri și Filip Teodorescu — ca și ceilalți care sînt „afară” — să dovedească faptul că au fost și au rămas „patrioți”. Nu vor să priceapă, nici în ceasul din urmă, ce vîna urîșă apasă pe umerii lor. Și chiar dacă societatea, printr-un act de elementar, ar putea să le micșoreze vîna, propria lor conștiință i-ar obliga să se judece mai aspru. În măsura în care au așa ceva, în măsura în care, poate, într-o bună zi, se vor întrea pentru ce au trăit și dacă a meritat. Nimeni nu poate scăpa de aceste întrebări înaintea de a părăsi această lume.

ACENTE

Nicolae Brînduș

• Joaca de-a partidulețele

Frontul a învins copios în alegeri, conștient pe inerția populației. Dl. Iliescu a devenit presedinte după scenariu. Avem o democrație originală. Ni se propune modelul suedez sau japonez; e perfect, am zice: unul este monarhie, celălalt, imperial. Cu toate acestea, diferite voci afirmă că ne îndreptăm mai degrabă către un model de tip sud-american; poate că asta și merităm... Dar:

Recent s-a declarat la Primărie cel de al 100-lea partid politic: o fi de ocazie, o fi un nou satelit F.S.N.? Așteptăm cu interes să se pronunțe. În această penurie de lezadori, ce altceva ne mai rămîne decît speranța?

Stau și mă gîndesc, așa „ca simplu cetățean”: ce oare reflectă această nemulțumire inflată de grupuri și grupulețe în viața social-politică a României Libere? Am impresia că mai ales o deflatare explozivă de energii personale ținute sub obroc mai bine de 50 de ani. Doința și voința de afliuție seamă! Gîndul mă duce la celebrul Hyde Park din Londra. Dacă pe mapamond asistăm la o nemulțumire proliferare de secte de tot felul, ca s-a „sincronizat” în România de azi în politică. Ne-am trezit peste noapte și deopotrivă politicieni. Și ce, este atît de complicat să înființezi un partid? 251 de aderenți să găsești oricînd, iar Frontul lui mai dă și un sac de parale (pentru propaganda electorală).

Astfel s-au constituit și reconstituit partide și partidulețe de tot felul: pro și antifasciste. Ceea ce însă nu s-a format, a fost o opoziție. Drept care, tot după scenariu, am schimbat un totalitarism pe altul (voința masei, ce să-i faci...).

Frontul, după cum știm, și-a menținut și întărit în perioada C.P.U.N.-istă toate prerogativele inițiale „emanate” din Revoluție: el a fost oricum cel dinții care a dat legi bune într-o țară ajunsa cu cutitul la os. S-a sprîlînt apoi comod pe toate structurile organizatorice moștenite de la înaintași. A interzis liberalizarea mass-mediei și instalarea unei televiziuni independente. A convins populația că se poate trăi cit de cit onest și fără „a ne vinde țara”. Că se pot obține salarii triple și la 50 la sută producție de cărbune: restul în rînci și bite. Că se poate jefui țara ca și pînă acum, ba și mai bine, odată ce nu ne-o mai cumpără nimeni. Iar restul politicienilor — unii mai ajunși, alții mai pomeniți în politică — au susținut jocul de-a partidulețele (și partidulețele) cu Frontul, în deplină ireponsabilitate. Au început prin a-și elabora platforme-program aproape identice (sau-sau). S-au compromis ireversibil în C.P.U.N., unde s-au etalat pe toate ecranele televiziunii cu toate „belle epouăle” (politice): lupta goală pentru putere, velleitarism, diletanțism, îndecăvarea (și nu nu-

mai în vii la realitatea de azi a societății românești, partizanatul stupid, obtuzitatea, interesul meschin și dispersarea. Au acceptat **trocul** nomenclatură — emigratie. Au participat la rusinea celei de a doua izgoniri a Regelui Mihai din țară. Au adoptat (în comun cu Frontul) o lege electorală care a generat dezastrul național din Piața Universității. Au asigurat F.N.S.-ul totă liniștea necesară în a-și infaptui **neabătut** toate gafele politice — de la origini și până în prezent.

Frontul și-a dorit și și-a creat, prin joaca de-a partid(ule)le exact ceea ce și-a propus: o opoziție **inexistentă**; aici nu a găsit deloc.

Partea dezastruoasă a vieții noastre politice (privită cu același ochi) este că **nu am avut și nu avem lideri**: avem sau oamenii de bună credință sau pur și simplu carieristi. Nalvi și diletanți cit începe: în această privință nici Frontul nu face excepție. Am urmărit săptămîni de zile propagandele electorale. Din cînd în cînd la cîte unii **independenți** mai răsuiește o idee. (Nici nu-i de mirare că au căzut cu beia în alegeri.) Programele politice suferau de o monotonie lamentabilă. Oamenii mărunți la o politică fără speranță. Clipuri televizate de doi bani grămada. Pe cine să convingi cu așa ceva? Măcar Frontul avea o poziție — comunisto-neocripto-etc., cum vreți să-i zicem — cit de cit **coerentă** și promitea, în esență, un salm mai mare și o schimbare pe nesimțite la „alternanță”. Doamne, cit mai sperie o populație traumatizată de foamă, frig și întinerie schimbarea! Si cit il mai sperie pe toți faptul că va trebui să-și lașoara în propriile mîini și să-și pună **altfel** capul la contribuție! Să-și demonstreze vecinului că e mai capabil și că salariul nu mai merge oricum, la fel ca înainte: **pînă la binevenita pensie**.

Partidulețele au vehiculat sau astfel de paleative (profrontiste) sau schimbări radicale: au pierdut și într-un caz și într-altul. Populația a votat Frontul, maghiarii și-au votat propriul partid, iar partidele istorice s-au ales mai ales cu **aderenți** (și votanți) „nostalgici”.

Nu as putea afirma că eșecul electoral al partidelor istorice s-ar datora în exclusivitate infiltrării în rândurile membrilor acestora a tot felul de elemente, așa-zis „compromise” (știm noi despre cine și ce „foști” e vorba!). Aceste partide și-au ratat nu așit trecutul, cit **prezentul** prin înadecvarea la realitatea de azi a unor concepții de ieri — în mare parte, din nefericire, și azi demne de luat în seamă! Politica se face cu populația pe care o ai aci și acum, în față, și pe care ar trebui să o pricepi tare bine șore a o convinge, și anume, **cu vorbele ei**! Cu lideri scogi de la naftalină sau proaspăt sosiți din emigratie (cu cele mai serioase și bune intenții, sînt cu totul de acord) nu se face azi politică serioasă în România: nu te crede nimeni, iar omul de rînd este mai degrabă inclinat să-ți comenteze papilonul (și „accentul”) decît ideile! Trist, dar acesta este adevărul: politica o faci cu omul simplu și nu cu intelectualii (fie de la Grup, fie de alurea). Cînd omul simplu nu te pricepe și mai este și bine montat de „știm noi cine”, el te huiduie și te violentează. A fost și asta una din multiplele rusni ale campaniilor noastre electorale, cu toate consecințele ei.

Cum ar fi putut evita partidele istorice eșecul electoral? **Coalizîndu-se**, este clar ca lumina zilei, adică renunțînd la funuriile megalomane ale unor lideri. Coopînd în jurul lor o sumă de „partidulețe”, fiecare cu „votanții” lor, din „mahalaș” lor. S-ar fi prezentat ca atare în alegeri cu un corp electoral semnificativ, serios înfîrțit. Același lucru și despre mișcarea de **centru**: ce folos că dl. Văță are toate atribuțiile (deocamdată „actoricești”) ale unui **leader**? E unul singur printre alții, care nici măcar de **leatru** (politic) nu sînt bun! Iar ce să mai zicem despre ecologistii care, prin virtutea programului de curățenie fundamentală, a naturii și a omului, ar fi fost de la bun început cazul să nu se prezinte în alegeri „ca merii și ca perii”, ci bine uniți în acest splendid ideal comun! Si ce ar fi fost dacă în locul a nu știu cîte partide ale minorităților, acestea s-ar fi prezentat în alegeri ca un corp comun, căci toate minoritățile au scopuri și revendicări comune. De ce oare s-a cultivat în opoziție față de Front **dezbinarea și nu uniunea partidelor**? Presa binecunoscutul individualism, bogat în simțire și sărac în gîndire, tipic nouă, să fie motivul? Sau o tactică, bine ticlăuită, a „democrației originale” căreia i-am căzut prea ușor în cursă?

Mai asistăm azi încă la o comedie: în loc să apară sciziuni în Front (lucru oricum de dorit, spre a se separa grîul de neghină) apar sciziuni în partidele istorice! Lupte între generații și veletari! Vai, vai, vai, politică românească... Vă asigur că dacă, în viitoarele alegeri (dacă, vorba lui Churchill, vor mai avea loc) voi mai avea pe listă mai mult de 4-5 formațiuni politice voi vota cîștit și irevocabil cu **FRONTUL** — chiar dacă voi rămîne singur. Joaca de-a partidulețele trebuie fundamental eradicată din practica noastră politică: sau dorim o opoziție reală, demnă de o țară democratică sau dorim să ne arborăm chipurile pe ziduri, pe micul ecran sau pe tot felul de foi „volante” dîndu-ne la înfînt în spectacol. Vorba lui Nea Iancu: „din această dilemă nu puteți leși” — (d-lor politicieni!).

CAPITALISME SAUVAGE OU RÉNOVATION SOCIALE ?

La voie roumaine n'est pas toute tracée

La voie roumaine n'est pas toute renversée

GABRIEL ANDREESCU

Orice revoluție are un grad de continuitate, pe lângă discontinuitate. Dar la 23 decembrie 1989 puținii români s-au gîndit la asta. Caracterul cumpănit al regimului de după război, apoi deriva paranoică a tiraniei lui Nicolae Ceaușescu i-au împiedecat, pe cei ce se îmbrășisau pe străzile Bucureștilor, în timpul Revoluției, să-și imagineze că cineva ar mai îndrăzni, la noi, să susțină comunismul; sau că pe străzi va mai ieși, cu vechea impertinență, Securitatea. Entuziașii și nalvi, blinzi și nepricepuți, tinerii care înfruntaseră gloanțele pînă la sediul Comitetului Central, ori opoziții regimului din ultimii ani, intrați în primele structuri ale noii puteri, s-au menținut la margine, așteptînd ca lucrurile să intre în făgașurile lor firești: făgașurile libertății.

Dar nu a fost să fie așa. Securitatea în primul rînd, nomenclaturii de asemenea, s-au simțit, firese, periclitată și au manevrat pentru propria lor supraviețuire. Într-o situație politică suficient de incurcată, grupul ajuns la putere prin revoluție (Ilieșcu-Roman) a început să-și amplifice relațiile cu aceste structuri conservatoare, folosindu-le în lupta politică. Pentru cunoșcătoarii fenomenului românesc este umilitor cit de tipice au fost scenariile la care s-a recurs, începînd cu luna ianuarie 1990, pentru menținerea și, apoi, definitivarea puterii. Contra-demonstrațiile muncitorești din 29 ianuarie, februarie și 14-15 iunie, violențele și fraudele din timpul alegerilor au repetat pînă la anecdotică metodele folosite de comuniști în anii '40. Era binecunoscut faptul că Securitatea avea pregătite mai multe formule în scopul de a dizolva nemulțumirea internă într-o stare de criză cu caracter naționalist. În sfîrșit, campaniile de presă împotriva mai vechilor ori mai noilor opoziții, utilizarea minciunilor sfruntate și a zvonurilor penabile, scrisorile și telefoanele de amenințare au copiat, punct cu punct, scenariile folosite împotriva exilaților care îl criticau pe Ceaușescu. Cu o nerusinare fără margini, foști mercenari ai Securității, foști cenzori, foști nomenclaturisti care au participat pînă în ultimele clipe ale vechiului regim la demolarea culturii și civilizației românești, au revenit în primele rînduri, au început să scrie în ziarele alinate Frontului Salvării Naționale ori în propriile lor ziare, deschise generos peste noapte, reluîndu-și opera lor nefastă, de data asta, sub auspiciile altor stăpîni.

Așteptam ca această campanie de recuperare a puterii să aibă în vedere și influențarea opiniei internaționale. Există doar o tradiție și în acest domeniu. Apariția articolului lui Radu Florian La voie roumaine n'est pas toute tracée în numărul din 4 septembrie al revistei „Le monde diplomatique” este probabil semnă. Autorul, ajuns după Revoluție directorul proaspătului Institut de teorie socială și politologie, a strîns în această instituție a Academiei foșii propagandisti ai tezelor ridicele pe care le lansă aliatul Nicolae Ceaușescu. Profesor în ultimii ani la Academia „Stefan Gheorghiu”, cunoscut și prin critica neobișnuită a unor filosofi autentici, Radu Florian depășește însă condiția oportunistului de duzină. Abil și controlat, folosînd un stil persuasiv și coerent, Radu Florian reușește astfel performanța de a oferi cititorului francez o imagine, sau mai curînd, o interpretare complet viată a situației din România, capabilă însă să-l influențeze în opțiunile sale profunde.

Imagine-interpretare căreia realitatea i se opune punct cu punct. Autorul vorbește despre caracterul intrinsec violent al demonstrațiilor antigovernamentale, preocupat fiind de dificultățile pe care le are puterea, „pentru a menține ordinea în fața acțiunii grupurilor extreme”. Ceea ce a oferit însă o valoare unică acestor demonstrații a fost tocmai capacitatea unei populații adine frustrate de a da o expresie senină motivațiilor sale nemulțumiri. Apelurile „Fără violență!”, florile, cămășile albe, aplauzele prin care erau scogi din rînd provocatorii, culminînd cu maniera în care s-a desfășurat, timp de o lună, marea acțiune din Piața Universității vor deveni, dacă nu au devenit deja, simboluri și valori ale conștiinței colective. Incidentele din 18 februarie și mai grav, cele din 13 iunie au constituit, după toate indicțiile, subversivul. „Aceste evenimente au fost prezentate într-o manieră partizană”, afirmă autorul, amintînd mediiile occidentale „lăcerea lor complice” în timpul regimului lui Nicolae Ceaușescu. Să înțelegem că, după

gîrerea lui Radu Florian, ceea ce complicități ar obliga mediile occidentale la o alta, acum?

„Restaurarea socială a capitalismului, în cazul României, nu are nimic de a face cu reconstituirea unei economii de piață ca mecanism regulator” ea implicînd „o dezvoltare sălbatică necontrolată, care ignoră interesele celei mai mari părți a populației” continuă autorul articolului, intrînd într-un subiect important și sensibil cititorilor lui „Le monde diplomatique”. Anumite forțe politice românești ar porni de la un „antisocialism primar, care vizează de fapt renatarea unei societăți bazată pe inegalități, și unde domnește banul”. O economie și o societate guvernate de regula celui mai tare au de ce să ne sperie. Dar ce absurdă, ce grațioasă, este plasarea problemelor actuale ale României la un astfel de nivel, al pericolului capitalismului sălbatic — sintagmă de altfel iubită de propagandistii comuniști. Principala necesitate a societății românești este, acum, liberalizarea, diminuarea uriașului organism de stat, autoritar, conservator, ineficient în conținutul unei societăți civile dinamice, disponibile, adaptabile. Faptul că în procesul de liberalizare se impun măsuri de control social — în primul rînd, asigurarea unei protecții elementare în caz de somaj — este împiedec pentru toată lumea și nici o grupare politică nu și-a permis, în cele peste opt luni de la Revoluție, să conteste așa ceva. Dar efortul conștient, de imaginație, de informare și de dialog, deci principalul spațiu de confruntare ideologică se află în teritoriul privatizării, liberei inițiative, libertăților cetățenești, atît politice, cit și economice. Textul din „Le monde diplomatique” eludează, dislocă problemele reale, preluînd lumina care ar trebui să rădă asupra dramelor autentice ale României.

„Societatea civilă românească este slabă”, iată un verdict cu care trebuie să fim de acord. Cititorului francez ar trebui să i se adauge totuși că față de nivelul inițial, adică față de nivelul zero, saltul este uriaș. Și atît cit este, actualul nivel desfide acuzația de incapacitate de dialog, de lipsă de respect a regimului democratic. Din contră, tocmai aceste forțe incipiente de societate civilă — și în primul rînd, ziarele independente, asociațiile și grupurile independente — au oferit spațiul necesar comunicării și dialogului. Ca valori immanente democratice. Cei care au încercat să reducă transparența socială au fost, din contra, regiștri, ochii sau nu, de la putere. Iar sensul acestei diversioniste plasări de indisponibilitate este împiedec pentru un cititor român, care cunoaște mulțimea de detalii clarificatoare pe care Radu Florian le eludează, cu grijă, de la începutul pînă la capătul articolului său. El

știe că cine este numit acasă în ziarele alinate Frontului Salvării Naționale „o parte din inteligenția, în principal scriitori, jurnaliști și anumiți universitari” și „grupuri de intelectuali care pretind pînă la aroganță de a fi singurii vectori ai democrației și incarnarea poporului”, sînt grupuri și reviste între al căror membri se află vechii (și actuali) opoziții al regimului comunist, intelectuali de prestigiu, profesioniști cunoscuți pentru onestitatea lor, într-o perioadă cînd onestitatea se plăcea scump: Grupul pentru Dialog Social, Societatea Timisoara, România Liberă, Cuvîntul sau Opinia Studențească. Caricatural teleghidat al articolului lui Radu Florian este aici mai evident decît în oricare alt loc. El acuză acești intelectuali „arogații” — care au militat în modul cel mai direct, cel mai concret, de pe pozițiile valorilor de toleranță și democrație — de a avea tendințe totalitare, de a reabilita ideologiile și oamenii politici fasciști, de a reușca mentalități mistice și iraționale. Sînt termeni isterici care bîntuie o anumită publicistică în România, în scopul de a crea spectrul unui pericol fascișt: o diversivone, pentru că în realitate, și oamenii și ideologiile de natură legionaro-fasciștă au murit în România, în acești 45 de ani de „regim popular”, adevăratul pericol — de care s-a suferit și care persistă — fiind pericolul comunist (sau neocomunist). Maxima perversiune, subtilitate a înșușărilor constă în asocierea articolului cu o fotografie din timpul războiului: „Le maréchal-dictateur Antonescu et le roi Michel, alliés de Hitler, sur le front de Bessarabie” comentată: „Un totalitarisme qui continue de faire rêver certains...”. Este de închipuit reacția emoțională a lectorului ziarului de tendință gauchistă, cu atît mai mult cu atît el nu cunoaște probabil situația României în prașul înfrînării în război, nici faptul că maresalul Antonescu este cel care a anihilat mișcarea legionară din țară, nici faptul că regele Mihai a fost unul din principalii autori ai resurrecției antihitleriste.

Unul, fostul profesor al Școlii de partid aminteste la un moment dat de achizițiile economice, sociale și culturale ale perioadei anterioare: în această alinață în care Frontul Salvării Naționale este prezentat drept forță politică reătoare, hotărîră să urmeze o cale politică diferită de a altor țări din est (!) — „care permite o schimbare bazată pe justiție socială! Pe asigurarea sanșelor egale pentru toți”, comentează autorul. Pentru noi români, iavățati să citim printre rînduri, pasajul sună ca o amenințare. Totuși, acești oameni se grabesc. Știm că jocul pe care-l repetă aventurierii politici ce-l teleghidează pe Radu Florian nu este de tot jucat. Cu alte cuvînte, „la voie roumaine n'est pas toute renversée”.

■ Înainte de decembrie, aproape în toate casele din România, oamenii ascultau „EUROPA LIBERĂ” ■ Era singurul contact real cu lumea din afară, dar și cu cea dinăuntru ■ Vocile crainicilor, prezențe familiare pentru fiecare dintre noi ■ După decembrie, redactorii Europei Libere, Monică Lovinescu, Virgil Ierunca, Max Bănuș, Nestor Rateș, Emil Hurezeanu — oameni în carne și oase, prezențe vii printre cei care îi socotiseră, ani de zile, doar voci ■ directorul postului „EUROPA LIBERĂ”, NICOLAE STROESCU STĂNIȘOARĂ, oaspete al revistei „22” ■

„Drama mea făcea parte dintr-o luptă generală împotriva dominației sovieto-comuniste”

● „22”: Într-o dimineață, pe vremea când făceam naveta la o școală din Bărăgan, în Gara de Nord, la chioșcul de ziare, un om, pe jumătate adormit, ca și mine, a cerut vinzătoarei, dați-mi, vă rog Europa Liberă. Pentru noi, cei din țară, ascultarea Europei Libere a reprezentat un ultim și disperat contact cu lumea. Când ați plecat din România?

● ● Nicolae Stroescu-Stănișoară: Am plecat acum douăzeci de ani, în '69.

● „22”: '69! Înseamnă că ați gustat cite ceva din delicia comunismului.

● ● N.S.-S.: Da, da. Dacă gustat se poate numi că am trăit în ilegalitate timp de 12 ani.

Dintr-o noapte de noiembrie a lui '51 când Securitatea a venit să mă caute, să mă aresteze. Am avut norocul că nu eram acasă în acel moment.

● „22”: Pentru ce vă căuta securitatea?

● ● N.S.-S.: Eram un grup de tineri studenți care abia terminasem facultatea. Respingeam comunismul. Grupul nostru a fost considerat organizație clandestină sau subversivă care ar fi atentat la securitatea statului. S-a intentat un proces celor găsiți și au urmat condamnările: 10, 15, 25 de ani. La mine a însemnat darea la fund, m-am ascuns timp de 12 ani, până în '64. În '64 s-au acordat grațieri și nu amnistii. Vreau să vă atrag atenția că amnistia ar fi însemnat o metodă mai umană și mai civilizată, pentru că din punct de vedere juridic amnistia înseamnă că faptele pentru care ai fost condamnat nu mai sînt incriminabile.

● „22”: Așadar, ce a însemnat grațierea dv., în '64?

● ● N.S.-S.: În '64, punerea în libertate s-a făcut pe baza unor decrete de grațiere; mil și mil de persoane au fost trecute pe listele de grațiere. Eu m-am prezentat la Procuratura generală militară din București și m-am predat. Dar nu am fost scutit de o anchetă, pentru că, așa cum vă spuneam, fusesem obiectul unei grațieri. Ancheta care a urmat a fost destul de severă, cu toate că în momentul în care m-am predat, spunând cine sînt, un maior, cu o figură de țaran cumsecade, procuror militar probabil, a încercat să mă ajute. Am văzut că-l pare rău pentru mine, mi-a spus, bine, dar dv. probabil că lucrați undeva — în sensul dacă aș fi avut un serviciu și un domiciliu stabil, aș fi putut fi anchetat în stare de libertate. Dar, cum eu fusesem intens căutat de securitate, nici nu se punea problema de a putea lucra undeva. Cu regret, maiorul cu figura de țaran cumsecade, l-a anunțat pe superiorul său. După o așteptare de o oră au venit niște agenți civili și a urmat primul interogatoriu, după care securiștii m-au urcat într-o mașină, mi-au pus ochelari metalici negri și m-au dus la Malmaison. Erau speriați. Darea mea la fund le evoca muntii, partizanii, Dumnezeu știe ce. Când am ajuns la Malmaison, care era închisoarea de anchetă a Ministrului de Interne și mi-au scos ochelarii metalici, m-am pomenit în fața a 20-30 de anchetatori. Eram o pasăre rară. Să stăi ascuns 12 ani însemna o performanță.

● „22”: Unde v-ați ascuns și cum?

● ● N.S.-S.: Știți, cea mai bună metodă de a te ascunde este să te pierzi într-un oraș mare. Eu am stat tot timpul în București. A încerca să mă ascund în provincie, într-un sat, prezenta riscul implicat ca o figură necunoscută să fie imediat remarcată, pe cînd, în București, dacă te muți dintr-un cartier într-altul e ca și cum te-ai muta dintr-un oraș în altul. Dar marele secret al performanței mele — realizați vă rog, ce

Fotografie de EMANUEL PĂRVU

înseamnă să te ascunzi de securitate timp de 12 ani — deci, marele secret a fost, indiscutabil, prietenia. Am avut citiva prieteni extraordinari. În mine exista lupta de a căuta să nu le provoc neplăceri. Pentru acest motiv, pentru a salva anumite persoane, am continuat să stau ascuns chiar și după ce începuse punerea în libertate. Actuala mea soție, o nemțoaică din România, la care am stat ascuns o vreme, a fost scoasă din țară de către părinții ei înainte de a mă preda. Ea ar fi putut să fie acuzată de omisiune la denunț și condamnată ușor la 10 ani. La anchetă am susținut teoria care părea nebunescă și anume că nimeni dintre cei care m-au ascuns n-a știut că eu eram un om căutat de securitate. Pentru mine lumea se împărțea în trei categorii: oameni cumsecade cu care puteam să vorbesc, dar mă temeam de indiscreția lor întâmplătoare; altă categorie era cea a oamenilor pe care îi suspectam că ar putea să mă denunțe și, în sfîrșit, a treia categorie, cei mai buni prieteni ai mei cărora nu voiam să le fac nici un rău. Pentru aceștia am găsit o formulă care sînt un om fără serviciu din cauză că am fost citat la un tribunal ca martor și n-am vrut să mă duc.

● „22”: Ne-ați spus mai înainte că a fost o anchetă severă. Ce însemna anchetarea unui grațiat?

● ● N.S.-S.: Deși nu a fost o anchetă cu cele mai dure mijloace — torturi, bătăi — ea a avut totuși un caracter de teroare, cel puțin psihologic. Ei erau, v-am spus, extrem de interesați de acele persoane care m-au ajutat să mă ascund. Nu voiam, eu nici un preț, să creez neplăceri nimănui, cu atât mai mult cu cît îmi dădeam seama că era un alt moment istoric — Gheorghiu-Dej începuse să manevreze o anumită detașare de Moscova, și în acea perioadă, '64, ei aveau nevoie de sprijinul Occidentului; una din condițiile acordării acestui sprijin a fost tocmai eliberarea deținuților politici. Dar vreau să vă atrag încă o dată atenția — eliberările de atunci s-au făcut prin grațiere și nu prin amnistie. Era o soluție găsită de ei; ori cînd toți acei zeci de mil de oameni puteau fi rechemati într-o anchetă pe motivul că ceva s-a mai descoperit. Vedeți, era o eliberare controlată, ca să spun așa.

● „22”: Cum ați suportat ancheta, contactul direct cu cei de care v-ați ascuns 12 ani?

● ● N.S.-S.: Teroarea psihologică în care am trăit (repet, era grija de a nu face vreun rău prietenilor mei) s-a soldat cu un ulcer perforat

pe care nu știam că-l am. Cu mare înțiriere am fost transportat în timpul nopții la spitalul închisorii Văcărești, pentru operație. După aceea am fost adus din nou la Malmaison; am avut o discuție cu anchetatorul principal.

● „22”: Era o discuție sau continuarea anchetei?

● ● N.S.-S.: Poate e bine să știți că ei chiar și atunci cînd aveau ordinul scris de a pune în libertate un deținut pentru că expirase executarea pedepsei sau intervenise o anumită dispoziție, ei nu spuneau niciodată acelui om: ești liber. Nu venea plutonierul să-ți deschidă ușa și să-ți spună, domnule, uite ce e, dumneata ești liber. Nu. Erai chemat la o discuție într-o încăpăre, că poate te vei prăbuși, vei spune ceea ce n-ai spus înainte sau ceva în plus. Oricum, se va întâmpla ceva care va justifica o nouă condamnare. Erau zgîrciți cu punerea în libertate. Nu voiau să-ți dea drumul. Eu cred că acea discuție despre care v-am vorbit era un lucru de acest fel. Adică, el, anchetatorul știa că trebuie să-mi dea drumul, dar el a încercat, de fapt, să redeschidă ancheta. Am refuzat să mă discut. Și atunci el mi-a spus, bine, dar dumneata nu-ți dai seama că ai să mori? E-adevărat, eram foarte slăbit după operație. Și a continuat, noi nu avem aici mîncare pentru un om căruia i s-au tăiat două treimi din stomac. I-am spus, dacă eu mor este din vina dv. O singură dorință am, să fiu trecut într-o celulă cu un om care să mă poată ajuta puțin. El s-a uitat la mine și mi-a spus, nu-ți dau nici un om, pentru că-ți dau drumul. Ceea ce el, oricum știa dinainte.

● „22”: Domnule Stroescu, puteți să ne vorbiți despre fugarul care ați fost timp de 12 ani? Care e psihologia omului care se ascunde? Cum trăiește un om scufundat, fără identitate, fără ocupație?

● ● N.S.-S.: Aș vrea să vă vorbesc mai întîi despre forma acestei ascunderi. Vedeți, n-am căutat să mă ascund sub un pod sau într-un sat oarecare, unde, mai devreme sau mai tîrziu, aș fi fost descoperit. Eu m-am ascuns în București. Pe urmă, eu nu mi-am schimbat identitatea, nu mi-am luat un alt nume. Aveam un buletin de populație care a rămas valabil pînă în '55.

Dar dv., m-ați întrebat altceva și anume, care era psihologia fugarului. Vedeți, eu am fost influențat de faptul că în '51 oamenii erau departe de a crede că România este pierdută pe termen lung. Nu eram realist, nu ne închipuim că se va termina a doua zi, dar abandonarea de către Occident, așa cum a fost ea, și faptul că situația se va întînde pe decenii nu ne era clară.

Și aș vrea să vă amintesc o vorbă a lui Mao — „partizanul trebuie să se simtă în popor ca pește în apă”. Ei bine, eu așa m-am simțit în anii aceia. Ceea ce acum... dacă ne gîndim la Moldova, dar și la alte zone... nu te simți de fel ca pește în apă. Adică eu am reușit să scap de securitate 12 ani numai pentru că a existat o complicitate a oamenilor care erau comunisti. Era o respingere naturală, indiscutabilă pe care o înținea la diverse trepte de cultură și de poziție socială. Ca să reiau, secretul rezistenței mele a fost unul de ordin social. Nu poți rezista mult timp unei suferințe care nu are nici un sens. Or, a te împotrivi comunismului, prin formă, mi se părea extrem de important. Uneori aveam naivitatea de a crede că dacă eu sînt căutat alii de intens, alții nu au cum să fie căutați la fel de intens. Că, punîndu-mi în joc tot talentul pentru a face să eșueze acel aparat de căutare, dau o lovitură întregului. Există, în rîndul oamenilor, acea respingere naturală a comunismului. În

nici un caz nu se punea problema dezbinării poporului.

● „22”: Cîți ani aveți în '51?

● ● N.S.-S.: 25 de ani. Făcusem Dreptul și Filosofia. Preocuparea mea esențială fiind filosofia, nu doar ca o chestiune pur teoretică, ci însoțită de căutarea și țăriia unor adevăruri mai adînci. Cum specialitatea mea era filosofia religiei, aveam resurse pentru asceza pe care traiul de fugar mi-a impus-o.

Aveam convingerea că în afară de imanentă există și o transcendență așa încît eu nu puteam să fiu controlat complet de teroarea momentului socio-politic. Credința într-o realitate superioară, chiar într-o ființă superioară este de natură de a te înălța foarte mult într-o situație limită. Pe urmă, așa cum v-am spus, consideram că mica mea dramă face parte dintr-o luptă generală împotriva dominației sovieto-comuniste. Știam foarte bine că sînt mulți alții în situații mult mai grave decît mine.

● „22”: Ați avut momente de disperare absolută?

● ● N.S.-S.: O astfel de disperare m-a cuprins atunci cînd, pe plan istoric, s-a văzut că speranțele noastre în posibilitatea unei eliberări cu ajutorul Occidentului erau aproape iluzorii. După revoluția maghiară, în '56, am avut un șoc, aproape că m-am îmbolnăvit. Atunci, în '56, s-a văzut, în toată nuditatea lui, un lucru: dacă un guvern comunist vrea să se autoelibereze — era maximum de ceea ce se putea face: Nagy, prim-secretarul partidului a lansat către lume un disperat help! — deci, dacă printr-o mișcare ca cea din Ungaria, Occidentul nu intervine, atunci, spărea clar că la noi, unde nu se punea problema ca Gheorghiu-Dej să facă ce a făcut Nagy, nici nu putea fi luat în discuție ajutorul Occidentului.

Atunci, în '56 am trăit un moment de mare, mare depresiune. Nu numai eu, ci toți românii.

● „22”: V-ați gîndit, vreodată, la sinucidere?

● ● N.S.-S.: Nu; din motive religioase. Dar în perioada aceea de depresiune m-am gîndit dacă n-ar fi, totuși, mai bine... adică, acest gînd a apărut în zona posibilului: ca o soluție exemplară pentru a nu face nimănui neplăceri. Datoria mea morală față de oamenii care mă ajutaseră creștea tot timpul. Nu puteam accepta ca ei să plătească cu suferință pentru generozitatea și frumusețea lor... În fond, toți cei care m-au ascuns atunci au fost niște nebuni. După '56 situația s-a înăsprițit, căutarea s-a intensificat. Eu eram lucid, eram îngrijorat pentru ei, pentru prieteni.

● „22”: Vă amintiți cumva de numele anchetatorilor dumneavoastră?

● ● N.S.-S.: Nu le-am păstrat nici numele, nici resentimente. Probabil că mi-aș putea aduce aminte. Nici măcar nu erau aduce cel mai rău, aș zice că își făceau meseria.

● „22”: Cum ați plecat din țară?

● ● N.S.-S.: Am hotărît mai întîi ca soția mea să plece (ea făcuse căpătâie de părinții ei din Germania, pentru că știți, oamenii se vindeau). Ea era într-un real pericol, mă ascunsese ani de zile și, cu toate că ar fi vrut să rămîna cu mine în țară, a fost obligată să plece. Eu sînt un exilat antilexist. N-am considerat niciodată că exilul este un lucru bun pentru omul respectiv. Există o traumă de nevindecat pe care, oricît ai vrea s-o ascunzi, de tine și de ceilalți, ei bine, această traumă persistă după ani și ani, oricare ar fi locul în care trăiești.

Agora și decorul

Supărări super-estetice

„A face ca o operă să ne apară ca necesară este mai curând scopul arhitecturii decât de-a da naștere mirării”.

G.M. CANTACUZINO

„Casa Republicii”, cetatea ideală a dictaturii, imaginea fidelă a istoriei noastre de fatadă, gândită după modelul punerii în scenă de sunradimensionare specifică „stilului colossal” de incoerență abundentă ornamentală, lasă românilor oglinda delăsantei decadente din interiorul Puterii. Aici, efectul imperfecțiunilor nu se poate justifica sub aspect intelectual. Cu toate acestea, lumea dură a uniformizării gusturilor artistice s-a dovedit mai receptivă la ele decât la cele câteva capodopere arhitecturale rămase, încercate de valori materiale și de sens istoric.

Preferența pentru antivaloare în detrimentul valorilor dominante are o anumită acoperire educațională, dacă ținem seama, desigur, de faptul că obsesia relației dintre autentic și inautentic apare la un anumit nivel al inteligenței umane. Citi știu astăzi că un monument se justifică numai ca fenomen de sinteză, în care elementele ale unui reper-toriu deia cunoscut nu mai sînt percepute ca stare, nouitatea constînd în reformularea lor?

Dacă acceptăm ca valabilă teoria unor școli de estetică modernă, potrivit căreia o operă de arhitectură (ca orice operă de artă), se justifică în primul rînd prin originalitate, chiar dacă ea se supune în întregime lecției marilor modele din trecut, urmează să punem sub semnul întrebării afirmația făcută de noul primar al Capitalei, Ing. Ștefan Ciurel, în interviul publicat de ziarul „Adevărul”, duminică, 29 iulie 1990: „Pentru străinătate, reperele Bucureștiului vor fi date de magistrales centrului civic și cîteva clădiri cu aspect monumental”.

În ce constă originalitatea acestor construcții obligatorii, simbol al unei realități impuse, pentru ca ele să jaloneze prezentul?

Analizarea armoniei maselor, marea disciplină a arhitecturii,

prin dimensiunile halucinante, dublate de o decorație care noga orice principiu estetic (ornamentele succedindu-se într-o monstruoasă aglomerație), nu se poate constitui în argument justificativ pentru o aserțiune ce seamănă mai mult a verdict și mai puțin cu o părere de ordin personal.

Reper ale unei patologii urbanistice, poate, dar în nici un caz repere ale Bucureștilor cu atmosferă europeană, dacă nu ale unui oraș care a aparținut totuși Europei! „Iar înima (Bucureștilor desigur) compusă din străzi comerciale ori de palatele instituțiilor de stat încerca (cu multă neîndăjduită) să semene a oraș occidental. Orașul oriental de altădată dispăruse”, observa în anul 1933 unul dintre cei mai profunzi cunosători ai Capitalei noastre. Este limpede pentru toată lumea (cred) că arhitectul G.M. Cantacuzino, descrie un „oraș european”, nu „unul balcanic”. Exemple se mai pot găsi chiar și în „recuzita romanelor interbelice”, așa că, D-le primar...

Nu, reperele Bucureștilor, pentru noi și cu atât mai mult pentru „străinătate”, nu pot fi decât monumentele cu un înalt grad de spiritualitate faticea cite ne-au mai rămas și, cartierele istorice învăluite de tăcere și enigme, edificiile cu o arhitectură informată de civilizațiile proprii Occidentului sfîrșitului de secol XIX și începutului secolului XX, străzile cumințite de atîta bătrînet, clădirile moderne ale anilor '30, Urbes anare tradițională numai prin arhitectura și istoria sa veche nu prin colosul de beton ce se asasină adevăratul București despre care cu greu îți mai amintesci cite ceva.

Într-un oraș cu prea multe lucruri și locuri care nu mai au nume, deoarece totul a fost învăluit de nozul de praț depersonalizant al demolărilor, este indecent și a-

larmant să li se atribuie statut de repere tocmai acestor construcții a căror apariție a provocat acest dezastru și a căror prezentă ar fi fost oricum inoportună, chiar și în cazul ridicării lor pe mai-danele nobtatece sau de terenurile virane ale „păcatului” acelu București de altădată: cu atît mai mult cu cît ele nu sînt nimic altceva decît expresia convulsiunilor istorice ale unei epoci sfîșiate de contradicții.

București, oraș în care imnulul geometrizant al urbanistilor nu proa a funcționat, avea și are încă nevoie de intervenții majore, nu însă brutale. Nu necesitatea unei astfel de operațiuni trebuie contestată, ci direcția ei și felul în care ea s-a desfășurat. Politică urbană responsabilă, bazată pe cunoașterea problemelor reale ale orașului și pe abordarea lor cu competență și seriozitate, a fost total înlocuită de programul ideologic al ultimilor ani ai „epocii de aur”. S-au executat orbeste ordinele care traduce în fond ambitiile unei minți bolnave, obsedate de „pericolul” reprezentat de extraordinarele acumulări de istorie prefăcută în artă. Odată cu apariția acelei arhitecturii insuportabile s-a înțeles că pe lângă megalomania imperială, firească exista și o megalomanie provincială, apărută ca efect compensator al complexelor de inferioritate, ce răbufnise cîteodată prin gesturi pe cît de grandilocvente pe atît de ridicole.

Așa cum re-nt a apărut într-o țară africană o Catedrală mai mare decît cea a Sfîntului Petru din Roma, tot așa a apărut și în București așa-zisul „Centru civic” peste care tronasea hibridul denumit „Casa Republicii” pe care Anca Petrescu nu se știa să li asemene cu ansamblul al căror aspect este într-adevăr monumental, din alte țări, foste sau actuale mari puteri.

Cu toate că arhitectul este

format nu numai pentru a deveni un perfect cunoscător al arhitecturii ca fenomen al culturii, dar și al atmosferei unor locuri și clădiri cu străzi străvechi încrămite în liniște și uitare. D-na Petrescu nu și-a pus nici o clipă problema că Bucureștii nu sînt (și nici nu au fost vreodată) capitala de Imperiu. Exemplele ilustre pe care D-na le citează și de la care a preluat o parte a limbajului încreștinat însă firescul lecturii), au o vechime de cîteva sute de ani. Arhitectura de astăzi nu și-a epuizat încă modalitățile de exprimare. Liniștea obiectivă a compozițiilor axiale, formele expresive filtrate de luciditatea unui arhitect și de bunul-gust al omului cultivat dau limpezime discursului arhitectural. Deoarece acesta însă nu se poate impune printr-o compoziție unitară cu efect de ansamblu în cazul arhitecturilor gândite de Anca Petrescu, apare firească întrebarea noastră: cine va continua (dacă se va continua) demnitatea proiect care a determinat implantarea unui volum diform în corpul orașului?

Tot ceea ce s-a întreprins a demonstrat lumii încă o dată că violența umană manifestată sub diferite forme susținută de starea de ignoranță, poate decelansa fenomenul complex al distrugerii, ce a avut la bază un program formulat mai mult sau mai puțin explicit, ale cărui linii directoare însă au fost nuse în practică cu o tenacitate diabolică, ducînd la dezastruoase efecte: pulverizarea habitatului tradițional, variat și personalizat, și înlocuirea sa cu celulele stereotipe de beton ale locuinței colective; anihilarea valorilor și „bolurilor trecutului și porvertirea sensului istoriei prin devastarea patrimoniului cultural, depozitarea memoriei colective; modificarea radicală a fizionomiei orașului prin apa-

ritia marilor amenajări urbanistice, după modelul unor scenografii destinate să uimească și să umilească pe privitori.

În acest context, folosirea conceptului de „monumental” devine abuzivă. Valoarea unei arhitecturii nu se apreciază după dimensiuni și nici după cantitatea ornamentală pe unitatea de suprafață. Orici de numeroase ar fi asocierile pozitive ale unor naivi fascinați de stucaturile cu scipiciul lor caracteristic, ce exaltă în fond bunăstarea comanditarului, ele nu pot anula verdictul acelei critici obiective pe care noul primar al Capitalei o confundă (nu întimplător) cu „supărările super-estetice”. Este greu de admis că întezarea anomaliilor (ca semn al căreia s-a denumirea-i inițială: „Casa Poporului”) în organismul complex și bizar al Bucureștilor, gîndită dincolo de actual și deasupra trecutului de către arhitectii rezistenței (căci au existat) în colaborare cu specialiștii din alte domenii istorici, istorici de artă, sociologi, oameni de cultură etc.) poate fi etichetată drept „supărare super-estetică”. Aici nu este vorba de gusturile fine ale unei elite care-si simte sensibilitatea agrasată, ci pur și simplu de bunul simț ce are întotdeauna dreptate și de atașamentul față de primul oraș al României.

Dacă primarul Bucureștilor noștri, îmbătosit și înnoroi de nenumăratele sanțiere, ar răsoi oricare din publicitiile de specialitate ale Occidentului, ar observa pe și mai ales cum se construiesc astăzi în lume, S-ar convinge în acest fel singur că alt spiritul cit și fluiditatea ritmului și formelor arhitecturii contemporane de calitate sînt total străine de ceea ce s-a întimplat în București, că reperele de care vorbește D-na nu pot fi decît simptomele unei maladii; mai mult: expresia unui decalaj cultural.

Este evident că o decizie în lecșură cu soarta acestui ansamblu este un lucru foarte dificil. Ideea demolării este absurdă, cea a finalizării conform proiectului inițial scandalizantă. De aceea, clipa de meditație și chibzuință se impune, cu atît mai mult cu cît primarul Ștefan Ciurel vorbește de o restaurare „morală” și de una „estetică” a Capitalei, fără a pomeni măcar despre recuperarea, conservarea și punerea în valoare a unor zone de interes arhitectural sau urbanistic, despre restaurarea unor monumente sau reconstrucția Văcăreștilor lui Nicolae-vodă Mavrocordat sau a ctitoriei boierilor Florești, Sf. Spiridon-Vechi și nu în ultimul rînd a Cotrocenilor basarabului Șerban-vodă Cantacuzino...

Acestea, alături de toate celelalte mărturii ce și-au asumat povara trecutului, constituie adevăratele noastre repere. Monumentale, chiar dacă au fost ascunse în spatele ecranelor de blocuri nou construite, vor continua să anuleze prin permanența redescoperire a dimensiunii lor spirituale și prin încercătura lor istorică cantitățile considerabile de beton inert, rămîind evident singurele documente sigure ale civilizației noastre, singurele repere.

ARIADNA ZECK
Arh. DAN MARIN

P.S. Chiar dacă există o legătură firească între numirea noului primar al Capitalei și reluarea lucrărilor la „Casa Republicii”, se impune întrebarea: nu era oare echitabil ca un primar care se declară „ștînta profesional și nu deformat de naivități” (și nu numai) să susțină înlocuirea arbitrarului soluțiilor impuse (ALTĂDATĂ) prin organizarea unui concurs sau a unei consultări internaționale asupra viitorului acestui ansamblu? Dacă ar fi procedat însă așa, n-ar mai fi existat nici un fel de „supărări super-estetice”, și atunci...?

12 august 1990
București

„FLORICA” — și nu „Ștefănești-Argheș”

După surghianuri și calomnii pornite împotriva Brătienilor și plătită cu jertfa vieții lui Constantin I. C. Brătianu și a lui Gheorghe I. Brătianu — la reședința de vară a familiei, la „Florica” (plînă mai ieri sălaș al ceaușeștilor) a avut loc, de Sfînta Maria, solemnitatea inaugurării acestui lăcaș devenit Casă de creație. S-a născut astfel vorba pentru prima oară după aproape o jumătate de veac, despre meritele familiei Brătianu.

Sub egida „Asociației culturale Florica” au fost invitați să participe: Cornelia Pillat, Radu Ionescu, Ion Spătan și Barbu Brezianu. Vorbitorii au evidențiat rolul jucat de Ion și Ionel Brătianu care — lucrul aproape că nu se mai știe — au făurit împreună cu Domnitorul Carol și Regele Ferdinand — Vechiul Regat și România Mare în care am trăit... S-a subliniat bunul gust ce a prezidat la alegerea vetrei unde a fost durat conacul și biserica familiei — izvor de inspirație și pentru autorul volumelor Pe Argeș în sus și Florica — din care doamna Cornelia Pillat a citit cîteva poeme. Au mai fost citite pagini inedite din memoriile fostului ministru și director al ziarului „Unversul” — Ștefan Popescu. Apoi s-a cerut insistent să se intervină

pe lângă autoritățile competente din Pitești și din București pentru a fi redată vechia denumire a satului, cît și a gării Florica (purtînd numele fetei bătrînelui Brătianu) — în locul denumirii de „Ștefănești-Argheș”, comună depărtată, cu bun renume viticol dar fără legătură cu melegurile de obîrșie ale familiei. S-a mai cerut ca liceul, spitalul și bulevardul „I. Mai” din Pitești să-și recapete numele uzurpat. De asemenea — de la Complexul Muzeului Golești (unde pe o paște a parcului zace monumentul lui I.I.C. Brătianu) capodopera în granit a lui Ivan Mestrovic să fie readusă și reșezată la București pe locul inițial ales de sculptor în grădina „Ase-zămîntului Cultural I. Brătianu”, așa cum ctitorul a vrut să se numească, iar nicidecum urit-sunătorul „B.C.S.” — firește, în dreptul străzii care de aci înainte se cuvine a se numi strada Fundației I.I.C. Brătianu.

Să începem așadar să aplicăm efectiv preceptul roman *restituio in integrum*.

BARBU BREZIANU

P.S. Trebuie menționate numele Marianei Senilă-Vasilu și al lui Mircea Birloiu — insuflețitele gazde și organizatori ai acestei prime manifestări culturale.

Pentru Dialog Social Asinchi din România in 13 - 15 iunie 1990

MENT -

UNIVERSITĂȚII

pe de joare", declară Bogdan Munteanu. „După prima serie de lovituri, câteva secunde am fost lăsați în pace amândoi și mi-aduc aminte cum Marian s-a uitat spre mine disperat, cu durere, iar eu, cu aceeași privire îndurerată, am încercat să-i zimbesc și i-am făcut cu ochiul pentru a-l liniști în privința suferințelor mele (deși deja primisem foarte multe lovituri pe care le resenteam). Am fost întins, am fost descalțat de alături, minerii spunând că-i aveam de la Bațu. După aceea mi-au afișat toate hainele. Apoi am fost înconjurat de 6-7 minerii și trimis cu bițele de la unul la altul și am fost tirat până la ieșirea din Club numai în lovituri.” (U11)

Minerii întrebă „unde sînt ceilalți”, de parcă ar fi știut numărul exact al celor aflați înăuntru, dar „Jovenii fără să mai aștepte răspunsul. Loveau din cămășeri cu bițele, peste tot, dar în special în cap”. (U3) „Eu am fost lovit în cap, peste mină, picioare, spate, sîni, cu animalitate.” (U13)

„Oamenii care în timp ar putea face față României — notașii muncitorilor — erau zdrobiți de acești oameni de groază care nu-și fac nici măcar normele de lucru și care măcar din respect pentru unul care gîndește mai mult ca ei ar fi trebuit să moară de rușine.” (U11)

O altă obsesie a minerilor — pe lângă găsirea și molestarea lui Marian Munteanu — pe lângă lovirea predilectă în cap, este căutarea drogurilor. „Au spart instrumentele muzicale căutînd droguri și au considerat că le-au găsit cînd au dat peste o pungă de făină afiată pe masă.” (U3)

Cîtiva studenți și-au căutat refugiu în bucătăria Clubului. „Eu împreună cu Mihai Iliescu și cu încă un student ne-am ascuns în bucătărie, de unde am auzit absolut tot ce s-a petrecut cu ceilalți colegi din Club. Minerii au spart ușa și fără să întrebe măcar ceva au început să lovească bestial, cu predilecție în cap, alți studenți, cît și studențele care erau acolo. Pe studenți i-au lovit cu bite, lanțuri, cabluri, topoare, sfredele de mină,

pînă cînd, plini de sînge, au lesinat. După ce i-au scos din Club, au început să devasteze mobilierul și aparatele care erau acolo, iar o bună parte din ele au fost luate. În circa 10 minute au intrat și în bucătărie unde au început să distrugă mobilierul și ce mai era acolo, iar la un moment dat am auzit următoarea discuție: „Băi, fraților, nu le distrugeti, la uite ce pahare și farfurii, mai bine aduocți o geantă să le luăm”. Cînd ne-au găsit, primul lucru pe care l-au făcut a fost să-mi ia cîșmul, banii și să-mi ceară: „Unde ai, bă, dolarii?” Dacă au văzut că eu — nu le dau dolarii, au bîgîit ei mină foarte discret în buzunar, despicîndu-mi pantalonii pînă la genunchi. Au luat și geanta cu actele pe care nu le-am recuperat nici în momentul de față. În momentul în care au văzut că nu mai au ce să ia, au început să mă lovească cu bite, lanțuri, cozi de topor, numai în cap și pe spate. Dacă au fi continuat să stau în picioare, în mod sigur eu fi fost omorît de loviturile date numai în cap. Am căzut jos și m-am prefăcut că sînt leșinat (deja aveam trei plăgi mari, sîngerînde în cap). Mi-am pus minile în cap, în timp ce tovarășii minerii continuau să mă calce în picioare. La un moment dat au apărut doi minerii (care nu aveau fețe de minerii), m-au luat în brațe și m-au tirat pe scări, strigînd mereu: „Nu mai dati, băi fraților, că îi omorim, dati numai în spate și la picioare dacă vreți”. (Probabil primiseră ordin să nu ne omoare.” (U6)

Nici cei care s-au ascuns în pod n-au fost mai norocoși, căci minerii au căutat cu miniluzitate peste tot. „Am smart toate ustie — declară unul dintre studenții ascunși în pod — timp în care am auzit discuții de tipul: „Incă nu i-am găsit pe toți” (U6) — ca și cînd ar fi știut cîți sînt în total. A urmat o vîntoare a studenților refugiați din pod pe acoperiș, făcîndu-se concursul celor de jos. În reșea din urmă, au fost capturați și băuți cu sălbatic. Printre altele am primit o lovitură de țeslă în cap, moment în care sîngele a început să-mi se prelingă pe față, pe baine și pe jos.” (U6)

După bătăia sălbatică pe care au îndurat-o înăuntru, studenții au fost tirati afară. „În momentul în care credeam că o să fiu omorît, unul dintre ei m-a apucat de păr și m-a tirat în continuare pe scări spre ieșirea din facultate. În holul mare al facultății am trecut printr-un culoar de bite, iar odată ajuns în stradă, am primit lovituri de la toți minerii pe care i-am întâlnit. Cei care mă duceau, le precizau că nu mai trebuie să fiu lovit în cap.” (U3) „Ultima imagine pe care am avut-o în Universitate a fost un bocanc descheiat, îndreptîndu-se spre fata mea, după care n-am mai știut nimic.” (U11)

Studenții evacuați din club sînt aruncați literalmente în fîntina din fața hotelului Dunărea. „Unii dintre minerii începuseră să strige: „Incerțați! Nu-i mai loviți, să nu moară”. Totuși pe cei care erau aruncați deasupra mea au continuat să-i lovească. În special pe Marian Munteanu. Îndată ce un grup de minerii își descărca, minia călîndu-l efectiv în picioare pînă cînd intrerupeau de teamă să nu-l ucidă, îl recunoscera alt grup, strigînd: „Asta-i bărbosul! Munteanu! Să-l loveam din nou.” (U4) ... de Marian Munteanu îl recunoscera grupuri succesive de minerii, îl luau din fîntină, îl băteau groaznic, după care îl aruncau din nou deasupra noastră.” (U5)

Unii dintre cei aruncați în fîntină sînt calomniatei suplimentar. „... un om a strigat: „Asta avea pistol în buzunar”, ceea ce nu este adevărat.” (U11)

Întă relatarea unui student privind soarta celor aruncați acolo: „M-au asezat cu fata în sus și în felul asta am putut să văd tot ce s-a întimplat în cele aproximativ 35-40 de minute, cît am stat acolo. Primul lucru pe care l-am remarcat a fost că majoritatea celor din jurul nostru erau minerii, iar cîtiva care aveau cordonul în jurul nostru erau, în mod sigur polițistii sau securiștii (deghizati în minerii). Acest cordon era însă inexistent pentru minerii foarte revoltați, care veneau neîncrețit și ne aplicau câte o lovitură de picior prietenescă. Prima idee care le-a venit a fost să-l taie capul lui Marian și nu a lăsat mult să ai-o duca la bun sfîrșit. (Minerul-securiștii a reușit să-l tempereze.) A doua idee care le-a venit a fost să urzeze pe noi (o parte din minerii a fost de acord, altă parte — nu, sau că și această idee a căzut). A treia idee i-a venit unui „ortac” bătrîn care a și pus-o în aplicare: să ne sculpe în față, asta reprezentînd pentru ei gestul de profanare maximă a unor cadavre, căci așa arătam noi atunci.” (U6)

Una dintre victime relatează că a suzit cum minerii primeau instrucțiuni prin portavoce. (U3) „La un moment dat a apărut un civil cu o portavoce, care a cerut minerilor să se retragă în spatele cordonului și a trimis pe cineva să facă rost de mașini, să ne trimită la spital. După patruzeci de minute de stat într-o baltă de sînge a fost luat Marian Munteanu și dus într-o salve. Peste cinci minute am fost aruncați peste un cauciuc într-o dubă: eu, Bogdan Munteanu, un student de la TCM și unul de la Arhitectură.”

În timp ce jos aveau loc aceste scene, grupuri de minerii continuau să cerceteze clădirea, în căutare de noi victime. Pe la 6.30-6.45 este depistat, în pod, încă un student. „Am aneuit să spun doar că sînt de la presă și am încercat să le arăt legitimația. Nu s-au uitat și au început să mă lovească. Primele lovituri le-am primit în cap și au fost date cu niște bite de lemn. M-au lovit peste față și atunci am început să-mi curgă sîngele din nas și gură. Am căzut și din acel moment am intrat într-o stare în care vedeam tot, auzeam, dar nu mai simțeam durerea. Deși tîneam ochii închiși și nu mai miscam, continuau să mă lovească cu sălbatic. M-au lovit cu rîngi de metal peste spate, se îngheșeau să lovească, întorcîndu-mă ca să lovească mai bine. Tot timpul strigau „omorîți-l, dați-l în cap”, atunci cînd a început să-mi curgă sînge din gură și nas l-am auzit bucurîndu-se și strigînd: „Hai că a-ncăput să-i curgă borsu’ pe nas, dă-i să țasă tot!”. Erau 18 oameni, i-am numărat, am vrut să-i număr, voiam să știu lucrul acesta. După un timp cred că au oboșit tot dinl, pentru că m-am simțit luat de picioare și tirat. M-au tirat pe scări, considerîndu-mă mort. La un moment dat cei doi s-au oprit și atunci s-au apropiat cîtiva, dintre care unul a spus că vrea să vadă dacă sînt mort. I-am văzut surubelnita în mină și imediat m-a lovit cu ea înfrîngîndu-mi-o în genunchi. Atunci cred că am leșinat pentru un timp. Mi-am revenit cred, desul de repede pentru că eram tirat din nou pe scări, însă nu mai puteam vedea deșit cu un ochi, în celălalt intrîndu-mi sînge. Cineva a strigat: „Ce l-ați făcut, oameni duai?”. Atunci s-au oprit și am reușit să-l văd pe dumnul profesor Vlăsceanu care s-a aplecat asupra mea și a spus: „Eugen, mai trăiești?”. S-a ridicat și a spus: „De ce faceți asta, ocul ăsta a fost cu mine încercînd să omorească...”. Nu am mai auzit și apoi l-am văzut împins de cîtiva minerii. Cînd s-a mă scosă în stradă am văzut două perechi de picioare de polițistii care m-au lovit cu sute, în spate. Minerii m-au aruncat în stradă, lăsîndu-mă acolo. S-a apropiat de mine un individ, pe care nu l-am văzut, dar l-am auzit. Mi-a pus mină pe inimă și a zis: „Asta nu e mort, crăpă-l-i capul!”. Au venit atunci patru femei, n-am să le uit nicodată fețele, erau grase și hidoșe, aveau arosc în mină. Au început să mă lovească cu picioarele, una dintre ele strigînd: „Derbedeii ăștia ar trebui călești în picioare!”. Mă întreb care din aceste animale o fi avînd un copil acasă?” (U10)

Ultimii studenți au fost depistați la ora 8.29: doi băieți și două fete se ascundeau sub podul unui amfiteatru de la etajul III. (U12, U9) „Timp de trei ore am auzit zgomotul distrugerilor, dar și modul în care boarda dozlăntă de minerii era oarecum liniștită și încrîngăntată pe grupe (probabil prealabil organizată) jos, în Piață, de cineva care era numit „domnul director...” (U9) Minerii care i-au descoperit au întrebă mai întii unde sînt armele, după care au declansat aceeași cruntă molestare. „Era ca și cum as fi leșit îmbrăcat de sub un dus din care, în loc de apă, curgea sînge.” (U9) Unul dintre studenți a fost lovit „cu dosul toopului în piept”. (U9) Altul care participase, întimplător, în ziua precedentă, la stingerea focului care curzinea o mașină de poliție, a fost acuzat ca incendiar de mașini, în momentul în care minerii și cîtiva civili l-au bîgat într-un ARO cu direcția Măgurele (de unde a fost eliberat vineri, 15 iunie, ora 18). (U12)

Ulterior, studenții capturați din Universitate au fost duși în diferite locuri, fie după gravitatea situației în care se găseau, fie după criteriile aleatoare. „Unii trăgeau de mine în spate, spunînd: „Jas-o s-o omorîm aici”, alții împingeau în față: „Să mergă la Poliție țîrfa, acolo spune tot”. Spre marce meu noroc am fost zvirălită într-o mașină.” (U2)

Există o mărturie în legătură cu prima operație de triere: morgă sau spital. „Doi oameni m-au luat de picioare și de mină și m-au aruncat într-o mașină, zicînd să fiu dus la morgă sau la spital. În mașină am început să gem și atunci cei 2 oameni au zis că trebuie să mă ducă la spital.” (U10) În general cei aflați în stare foarte gravă au fost duși direct către spitale.

Cîtiva, care mai puteau merge, au fost duși pe jos la Ministerul de Interne. „În aplauzele trecătorilor, care-i îndemneau pe minerii să ne omore. Pe drum mai întâlneam minerii răzîți care tîneau să ne lovească și ei măcar o dată. La intrarea în Ministerul de Interne am fost lovit cu pumnii de un civil și cîtiva soldați. În curtea interioară se afla o grămadă mare de oameni întinși pe jos, cred că unii dintre ei erau deja morți. Minerii se plîmbeau prin curte, lovînd oamenii sub ochii polițistilor.” (U3) De aici sînt transportați în diferite spitale.

Jafuri

Deși molestarea pe care au suferit-o a fost suficient de brută pentru a răi putea observa și altciva, declarațiile relatează și existența unor cauzi de jaf.

Unui student deșus în curtea Ministerului de Interne i-a smulge lantul de aur de la gît de către un miner sub ochii soldatului, cu următoarea motivație: „Doar nu am venit deoaba de la Vulcan pînă aici.” (U3)

Alt student Dorian Alexandrescu, este bătut suplimentar pentru că avea pe piept un ecuson al Agenției France Presse: „Dați-i să vadă cum e pe la noi” (U1). „După ce a fost doborît la pămînt, aflat în stare foarte gravă, minerii l-au furat din picioare pantofii de sport Adidas și cîioapili Lacoste, și 1.380 de lei din buzunar.” Anterior i se furase un lăntisor de argint purtat la mina stîngă și umbrela. „În urma acestei bătăi, Dorian a rămas cu o mină ruptă, nasul spart și leziuni interne.” (U1)

Încă două victime relatează furtul poșetei (U13) și al unei plase cu diferite obiecte (teas, cărți, brichete, pixuri, caiete). (U11)

Imaginea minerilor despre studenți

Minerii au sosit cu o imagine foarte clară asupra studenților, imagine atît de gravă, încît însuși dialogul cu ei era considerat extrem de periculos. „M-au amenințat că dacă nu tin gura închiasă mă omorî cu topoarele.” (U6) La întrebarea: „Ce aveți cu noi?” — pusă de un student refugiat pe acoperiș — răspunsul celui care, sub amenințarea cu moartea, îl somașă să coboare, este: „Sîi foarte bine. Mai ai curajul să întreb?” (U6)

Ulterior, în timpul transportului către spital, cei doi minerii care îl însoțesc devin mai expliciți. Ei au spus „că în clădirea Universității au găsit arme și droguri, (...) că noi am coordonat acțiunea de incendiere a mașinilor, că am incitat oamenii, vorbind din balcon, să distrugă sediile Ministerului de Interne și Televiziunii, că din Universitate am făcut uz de arme de foc împotriva trupelor de ordine, că de ce ne-am bîgat în politică și ce drepturi mai vrem.” (U6)

Atitudini mai umane ale minerilor

Sînt relateate și situații în care minerii par să arate și oarecare sentimente umane.

„Cred că, plin de sînge, cum eram, am așrînt o formă de milă unor minerii, care m-au luat și m-au dus, încercînd în zadar să mă apere de ploaia de lovituri, la un

(Continuare în pag. 10)

ATACUL ASUPRA UNIVERSITĂȚII

(Urmare din pag. 9)

bara) de poliție din zona cinematografului „Lucașfăruș.” (U9)

Relatări ale unor episoade, sarecum comparabile mai apar și în alte declarații (mineri mai puțin violenți apără de mineri mai violenți, eventual cu intenții de clarat criminale).

Cea mai lăudabilă acțiune este aceea a unui miner care a încercat să salveze un băiat și o fată pe care i-a crezut că sătorii. Din păcate nu a reușit să-l scape de bătaie, din cauza celor 200-300 de mineri dezlănțuți din holul Universității. (U13)

Îngrijirea medicală a victimelor

Se pare că toți studenții molestați au fost spitalizați. În ciuda stării grave în care se aflau, cei care au fost în stare să fugă din spital au fugit, înfricoșati de faptul că ar putea fi arestați. (U2, U6)

Impresii neplăcute au fost relatate doar în legătură cu tratamentul primit la Spitalul nr. 9, unde s-au înregistrat imixtiuni repetate ale unor cadre nemedicale, care au creat adesea o presiune psihică suplimentară asupra victimelor.

„În cele două zile cât am stat în spital am fost foarte neplăcut impresionat de ostilitatea personalului și de indiferența medicilor. De la bun început mi s-au furat toate lucrurile de valoare pe care le mai aveam asupra mea: 350 lei, un minicalculator și o bucată de 0,5 g de aur.

În cursul dimineții următoare, pe la 10.30-11.00, am intrat în salon un miner și 2 civili. Unul dintre civili s-a recomandat, Agapie, președintele Federației Naționale a Minerilor. M-a întrebat cine m-a lovit, unde, la ce facultate sînt și dacă am nevoie de ceva. M-a mai întrebat de unde sînt și a spus că va mai reveni.

După-amiaza pe la ora 15.00, pe cînd mă aflam în alt salon, stînd de vorbă cu alți pacienți răniți în aceleași împrejurări, a venit un locotenent de armată care, fără să se prezinte, a început să-mi pună întrebări: unde am fost în seara zilei de 13.06.1990 și cu cine am votat, dacă știu că au murit și soldați și că la liberali s-a găsit o masină de fabricat bani. După ce i-am răspuns, l-am întrebat ce caută acolo și în ce calitate a venit. Atunci a lesit repede din încăpere, spunînd că-l așteaptă masina.

În cursul nopții, după ora 20.00, a intrat în camera mea un grup format din mai multe cadre medicale de diferite grade și un bărbat în civil care a spus că este medic de gardă. Acesta m-a întrebat dacă știu că Marian Munteanu a fost secretar de partid. I-am răspuns că întîmplător știu mai multe despre Marian Munteanu, fiindu-i coleg, deci orice încercare de mistificare ar eșua. Atunci m-a întrebat dacă am auzit de Rimaru și dacă știu că era student. Înainte de a se retrage, a recomandat personalului medical să-mi supravegheze medicamentele, ca să nu mă droghez, spunînd că a văzut foarte mulți drogîndu-se în condiții similare. Menționez că medicamentele pe care le luam erau primite tot de la cadrele medicale, după prescripția medicilor din spital.

După toate cele întîmplate în cursul zilei eram îngrijorat și am părăsit spitalul, ajutat de cîteva prieteni.” (U3)

Un student se simte și el în nesiguranță în spital (Spitalul de Urgență) și pleacă acasă, în ciuda stării medicale proaste, deoarece „a aflat de la medici că în după-amiaza aceleiași zile (14 iunie, n.m.) mineri au forțat intrarea în spital.” (U7)

În schimb, un student internat la Spitalul Municipal declară că a fost înrijit „cu multă grijă și compasiune”. (U4)

Devastarea Universității

Sub pretextul căutării de arme, valută și droguri, al pedepzirii „golanilor”, al reînstituirii „ordinii”, mineri s-au deșat, în mai multe etape, la agresiuni, distrugerii, profanării, furturi și jafuri, în incinta Universității (imobilul din bd. Republicii nr. 14) sau în alte incinte universitare.

„Intrarea în local (bd. Republicii nr. 14, n.m.) a studenților în această zi (14.06. n.m.) a fost strict controlată de echipe de persoane îmbrăcate în costume de mineri care periodic au oprit accesul acestora la examene și chiar i-au molestat sub diferite pretexte: «acum se face o rază», «azi nu se ține nici un examen», «trebuie să evacuați golanii».” (U23) Un examen a avut loc într-o sală a cărei ușă a fost „păzită” de doi mineri înarmați cu bâte.

„În toate încăperile Catedrelor de Mi-

neralogie și Geologie s-au constatat mari distrugerii de mobilier, colecții de minerale și roci, microscopie și aparatură de laborator, ca și mari lipsuri de inventar: aparate de fotografiat, minicalculatoare, busole geologice, ca și evidente ale catedrelor, cataloage etc.” (U23)

Între descrierea aspectului Facultății de Geologie, făcută de un cadru didactic: „Nu am reușit să pătrund docit în jurul orei 10.00 (în 14.06. n.m.), cînd am găsit Facultatea de Geologie ocupată de mineri; intrările în sălile de curs, laboratoare, birouri, colecții fuseseră forțate, interioarele devastate, geamuri, uși, dulapuri, vitrine erau sparte, materiale de studii și aparatură erau distruse, alte obiecte (...) sustrase. (Minerii) erau instalați în birouri, răscoleau sertare și dulapuri, căuțînd — după cum spuneau — droguri și munitie; alții manipulau curioși aparatură deosebit de prețioasă și foarte ușor dereglabilă, din colțuri emanau mirosuri pestilente, peste tot erau răspîndite cozi de topor, rîngi, cabluri, furtunuri, resturi de mâncare. Domnilor conferențieri Th. Neagu și N. Anastasiu le-au fost furate obiecte personale cu care intraseră în facultate în dimineața respectivă.” (U20)

Asemănător se prezentau multe alte încăperi ale Universității, unde, în urma „controlului” minerilor, totul arăta vandalizat. În plus, mineri au urinat și defecat pe săli și coridoare, inclusiv pe cărți. Pe lângă Facultatea de Geologie, au fost supuse unui regim asemănător Facultatea de Geografie, Laboratorul Facultății de Fizică instalat în Facultatea de Geologie, Facultatea de Istorie, inclusiv biblioteca, Societatea Geologică a României, Centrul de Calcul, Catedra de Limbă franceză, Catedra de Hungarologie, Facultatea de Limbi și literaturi străine.

eruri: un Diplomat, pixuri, saci etc.” (U17)

„Erau sute de oameni conduși de doi civili” — declară cealaltă portăreasă. „Unul dintre cei doi civili care-i conducea le-a spus să se potolească, să nu mai spargă. Pe unul din civili la intrarea în imobil l-am legîtimat, spunîndu-mi că este ofiter de poliție.

O altă devastare a avut loc — după cum au constatat cadrele didactice care s-au aflat în Universitate alături în seara zilei de 14 iunie, cit și în dimineața zilei de 15 iunie — în noaptea de 14 spre 15 iunie, timp în care Universitatea s-a găsit sub paza armatei și a poliției (U19, U20, U21, U23).

Cea de-a treia devastare a avut loc în după-amiaza zilei de 15 iunie.

„Pe data de 15.06, cînd am venit la serviciu, la orele 14.00 nu mai erau mineri în clădire” — declară una dintre portărese. În jurul orei 16.30-17.00 cîteva sute de mineri au înconjurat localul Universității, cu spate geamurile ușilor de la Geografie și Chimie, intrînd în clădire pe la Poarta Română, unde noi le-am dat drumul să intre, deoarece ne-au amenințat că ne omoară. Precizez că la Poarta Geografie a fost ușă ruptă. În toată clădirea se auzeau zgomote de uși sparte, din subol pînă în pod. După circa o oră s-au părăsit clădirea, plecînd cu diverse lu-

truse și nu mai pot fi recuperate” etc. (U19)

„În ziua de 16 iunie lucrurile păreau să fi intrat în normal. Dar după orele 18.00 clădirea Universității a fost din nou devastată, eu personal fiind fugărit de bulevardul N. Bălcescu de grupe de mineri. Am scăpat fugînd în Metrou.” (U21)

Vătămările și pagubele produse în cursul zilelor de 14 și 15 iunie acoperă un spectru enorm. Au fost lovite cadre didactice, printre care unul dintre prorectori; au fost molestați studenți; au fost bătuți casierul principal al Universității, o portăreasă și o îngrijitoare. Au fost furate bunurile cele mai diverse, de la bormașini electrice și monocristal de cuarț piezoelectric pînă la cutii goale de tutun de pipă folosite ca scrumiere improvizate. Iată — ca mostră — lista lucrurilor dispărute din birourile aferente Bibliotecii Facultății de Istorie: două calculatoare solare: un calculator japonez „BROTHER 812 L”; trei stilouri (două chinezești); două aparate radio mici; o umbrelă; un fierbător electric; o pereche ochelari de soare; o brichetă; două foarfeci; o dărieră; o cutie Neas; două săpunuri străine; un spray; 200 lei; două cămăși bărbătești (troz și albă); un pulover damă; un cîntar rusesc de mină, diverse pixuri.

Pagubele materiale se ridică la 4.671.517 lei. Dar cum se poate evalua oare prejudiciul moral adus culturii române prin urtinarea și defecarea pe cărți?

Acțiuni ale minerilor în alte incinte universitare

„În cursul dimineții de 14 iunie, la ora 8.30 un grup de circa 20 de persoane îmbrăcate în uniformă de mineri și înarmate cu același gen de obiecte au pătruns în imobilul Rectoratului Universității și al Facultăților de Drept și de Filozofie (bd. M. Kogălniceanu nr. 64) întrebînd dacă e liniște în facultate și unde sînt studenții” (?) Minerii au controlat clădirea și au plecat în jurul orei 9.00. După cîteva ore însă, aceeași clădire a fost ocupată de circa 200 de mineri, conduși de un civil căruia i se adresau cu formula „domen” Inginer Cozma”. Ocupanții, înarmați cu același gen de obiecte și agresivi, au ridicat de la sediul central al Ligii Studenților mașini de dactilografiat și fotocopiă, diverse aparate și documente, pe care le-au încărcat într-un autobuz (cu care fuseseră transportați mineri) și în elvea autoturisme. O parte din aceste bunuri au fost returnate de către Inspectoratul General al Poliției Capitalei, 3 săptămîni mai tîrziu. Clădirea a fost ocupată pînă la orele 12.30-13.00, după care în incintă au mai rămas 2 mineri, care au plecat în jurul orei 15.00.

În aceeași zi, între orele 10.00-11.00, circa 10-12 mineri au pătruns în clădirea Căminului de studenți „5 Martie” de lângă imobilul Rectoratului, căuțînd arme și munitii. (U22)

N. B. Referințele bibliografice se referă în general la declarațiile martorilor și, din economie de spațiu tipografic, explicarea lor a fost omisă.

Fotografii de EMANUEL PĂRVU OVIDIU BOGDAN

HARTA GREVELOR

● Brașovul — o Piață a Universității ● Un răspuns care nu mai vine ● Harta grevelor ● „Autobuzul” — greva împotriva muncitorilor? ● Cereri de ieșire din sindicat ● Sindicatele — o nouă formă de centralism? ● Solidaritatea — o forță ce nu mai poate fi ignorată.

● Semnalul de alarmă

Dacă am vrea să desenăm o hartă a grevelor din 13—14 septembrie, de mare ajutor ne-ar fi prima filă din Mersul trenurilor. Linii roșii ce despart și apropie regiuni, oameni și mentalități, se desprind din mereu neliniștitul, explozivul Brașov. El a fost cel care a tras primul semnalul de alarmă, încă din 1987, semnal care, deși nu a avut forța de a declanșa reacții în lanț, a creat măcar parțial, pregătirea psihologică necesară detonării evenimentelor din decembrie. Brașovul a devenit acum o Piață a Universității, în care conștiințele muncitorilor au început a se trezi la o realitate a cărei culoare trandafirică pălește vertiginos. Muncitorii au înțeles că nerezoarea problemelor sociale, escamotarea adevărului, accentuează panta pe care alunecă economia, că pozițiile evazive, jumătățile de răspunsuri, amânarea creării unui cadru legislativ, vor genera un dezastru, înainte chiar de trecerea efectivă la o economie de piață.

● Drumul sinuos al unui memoriu

Să recapitulăm evenimentele. Pe 11 Iulie confederația „Infrățirea” a înaintat guvernului un memoriu, în care a arătat că una din principalele cauze ale nemulțumirilor muncitorilor din cadrul întreprinderilor constructoare de mașini, este nesigurarea aprovizionării cu materii prime. Autonomia întreprinderilor, alături de trîmbițată de guvern, rămîne o vorbă goală dacă nu este însoțită de un pachet corespunzător de legi. Acest lucru este evident în industria constructoare de mașini, unde există un întreg lanț al dependenței. „Beleaua” este însă că întreprinderile prelucrătoare de materii prime, de cînd au devenit autonome, și valuta, (aerul fără de care nu mai pot supraviețui) nu-și mai respectă contractele cu partenerii interni și refuză încheierea oricărui altor contracte. Cel mai dureros exemplu este Combinatul Siderurgic din Galați, care în ultimul timp livrează toată tabla subțire la export, ignorînd complet actuala contracte din țară. Și întreprinderea din Găești procedează la fel cu tabla de 0,3 mm pentru frigider. În absența unui cadru legislativ prin care aceste întreprinderi să fie obligate să-și respecte angajamentele, lucrurile vor merge tot mai rău. Desigur, dacă cei din țară ar putea plăti și ei în valută, treaba s-ar rezolva. Dar de unde valută?

Memoriul din 11 Iulie cuprînde prezentarea situației existente, cit și o serie de revendicări de ordin social. Timp de peste o lună, guvernul nu a dat nici un fel de răspuns, în consecință în zilele de 5—8 august cea mai mare parte din întreprinderile ministerului au declarat grevă japoneză, pe 12 august grevă de protest de 4 ore. În acest moment dl. prim-ministru a anunțat înființarea unei comisii guvernamentale, care să ia legătura cu confederația „Infrățirea”. Pe 22 august a avut loc o întâlnire între cele două părți. În urma căreia s-a încheiat un protocol ce cuprînde revendicări de ordin economic și 21 de revendicări cu caracter social. De precizat că solicitările cu implicații sociale nu așteptau o rezolvare imediată, ci doar un răspuns în scris pînă la data de 6 septembrie. Acesta nu a venit.

Pe 7 septembrie are loc întâlnirea cu dl. prim-ministru, întâlnire la care s-a intenționat rezolvarea parțială și la nivel local a situației. De aceea într-o primă fază dl. prim-ministru a discutat numai cu consiliile de administrație și cu conducerea întreprinderilor, acceptînd numai în ultimă instanță prezenta la dialog a reprezentanților sindicali. După momente de evidentă obstrucționare a acestora, se ajunge la concluzia necesității unui dialog numai cu reprezentanții confederației. Răspunsul evaziv dat la solicitarea precizării unei date de dialog, a condus la ideea că la nivel de guvern se manifestă o tendință de minimalizare a importanței sindicateror. Urmarea este declanșarea grevelor generale.

● 25 de întreprinderi în grevă

Să le enumerăm? Poate este suficient să specificăm doar orașele, în care au avut loc pentru ca imaginea complexității situației și a urmărilor dezastruoase pentru economie să fie clară: Brașov, Codlea, Hîrnov, Ghimbav, Sîlna, Cîmpina, Galați, Cluj, Pitești, Ploiești, Topoloveni, Bistrița, Scornicești (!!!), Baia-Mare, Bacău, Rîmnicu-Vîlcea, Sighetul-Marmarului, Brăila, Păgăraș, Sf. Gheorghe, Gheorgheni, Filipești-de-Pădure, București. Ce-ar fi fost dacă intrau toate cele 25 de întreprinderi din confederație în grevă? Și asta numai din lipsa unui răspuns clar al guvernului.

● Întreprinderea Autobuzul — ora 6

La poartă sînt afișe care anunță grevă pe timp nelimitat, se stabilesc pichete de pază în punctele strategice. Situația este ușor tensionată. „Oamenii nu au obisnuit grevelor, parcă nu pot să creadă că așa ceva este totuși posibil”, îmi spune d-na Ing. Adela Babitz, unul din liderii sindicatului. Pe 11 septembrie a avut loc o ședință cu majoritatea sindicaliștilor și atunci s-a votat începerea acestei greve pe o perioadă nelimitată. „Dacă intrăm în joc, să mergem pînă la capăt” spune un muncitor. „A fost un moment emoționant”, povestește dl. Vinturache Mihail, liderul sindicatului, emoționat la rîndul său pentru că oamenii au înțeles necesitatea solidarității cu celelalte întreprinderi aflate în impas. „Întreprinderea are 5800 de salariați și 4500 de sindicaliști, și aproape toți și-au dat acordul, cu excepția unui grup restrîns de circa 200 de oameni. Aceștia au cam agitat spiritele, nu vreau să spun mai mult sau să lansez acuzații nefondate dar unii parcă au fost puși”. Totul a decurs în liniște pînă la venirea televiziunii, nu se știe de cine anunțată. „La Autobuzul are loc o grevă împotriva voinței muncitorilor”. Și televiziunea apare, oamenii încep să se neliniștească, să le fie teamă parcă. Grupul celor două sute de nemulțumiți iese în curie, vociferază. Reporterul de la Televiziunea Română filmează, ia interviuri, și este aproape împiedicat de aceștia să stea de vorbă și cu ceilalți muncitori, cei mulți de fapt. „Au fost câteva momente grele. Îmi spune dl. Vinturache, n-au lipsit altercațiile verbale violente, dar din fericire am reușit să stăpînim situația și totuși s-a terminat cu bine.” Telexul guvernului n-a sosit decît după-amiază, tîrziu. Greva încetează.

Cu adevărat important și specific la Autobuzul este faptul că în pofida unei situații economice echilibrate, a faptului că muncitorii și-au luat salariile, uneori chiar și 125%, ei au înțeles că strigătul lansat de brașoveni trebuie să fie cit mai puternic pentru a ajunge acolo unde trebuie, iar actul lor este unul de pură solidaritate.

● ICA — Ghimbav

Se oprește alimentarea cu energie electrică a mașinilor. Greva nu este numai una de solidaritate pe linie sindicală. Întreprinderea trece prin momente grele, materia primă lipsește, producția șchioapătenză, salariile sînt pe măsură. Izbucnesc nemulțumiri între membrii sindicatului, care a promis finanțarea grevei. Șosește telexul. Nu este ceea ce așteptau oamenii. Miine va avea loc o întâlnire la Brașov cu toți liderii sindicali, unde se va hotărî încetarea sau nu a grevelor.

● IMU — Bacău

Pînă luni la ora 7 greva nu va înceta! Motive sînt suficiente. Tabla subțire de la Galați și Găești nu mai sosește decît în cantități mici. Salariile s-au luat, „dar fără a avea acoperire în muncă” — mărturisește dl. Mancaș Iorgu, liderul sindicatului. S-au făcut împrumuturi la bancă. Oamenii își dau seama că această situație nu are cum să dureze mult, că într-o bună zi se vor duce acasă cu jumătate din salariu. În plus nu este o scotoală să își bari pe ce nu muncești”. Cel mai nemulțumit de hotărîrea de a continua greva a fost personalul TESA. S-au înregistrat circa 30—40 de cereri de ieșire din sindicat. Telexul guvernului n-a sosit. Se pare că și alții o duc prost cu organizarea.

● Consfătuirea de la Brașov

La nivelul confederației „Infrățirea”, telexul Guvernului a fost bine recepționat, el fiind considerat ca un prim pas spre dialogul autentic, atît de solicitat pînă acum. Nemulțumirile sînt exprimate în comunicatul oficial dat publi-

● ULTIMA ORĂ

Confederația „Frăția” prin reprezentantul său dl. Adrian Cosmescu, ne declară că șase filiale sindicale aparținînd transporturilor au intrat în grevă de astăzi 17 septembrie 1990, în semn de solidaritate cu Sindicatul Marinarilor și Navigatorilor din Constanța. Principalele revendicări ale marinarilor, mai ales cele legate de transportul internațional, sînt foarte apropiate de doleanțele soferilor de la „Frăția”. Problema cea mai incitantă este procesul de frînare pe care administrațiile îl induc în autonomizarea întreprinderilor. Deși „Frăția” nu are o politică a grevelor, soluția de astăzi s-a impus în virtutea solidarității.

ROMÂNII, VENIȚI CU NOI!

Minciuna, rîul, calomnia, mardăria lucrurilor sfînte trebuie înțelese tocmal pentru a le putea debloca mecanismele. Pentru a ne putea apăra împotriva lor. Și, totuși, există o limită peste care orice înțelegere, ea să nu mai discutăm despre acceptare, devine imposibilă. O limită peste care revolta, indignarea, suferința nu mai pot fi stăpînite. Mă întreb ce or fi simțit oamenii din Timișoara care s-au luptat și jertfit primii sau mamele copiilor școlarii și smorții, în fața acuzațiilor de „bulgani” și „provocatori” lansate de „România Mare”? Încerc să mă pun în pielea lor, și îmi dau seama că se poate naște o minie care trece dincolo de dure și rațiune.

Timișoara. Peste treizeci de mii de oameni adunați în Piața Unirii, oameni pe al căror chip se citește hotărîrea, revolta și undeva în adînc, deznădejdea. Strînsi unul în altul, ea și acum zece luni, tot pe data de 17, decizi să învingă o dată pentru totdeauna ceea ce nu mai poate fi nici acceptat, nici înțeles: minciuna.

„Români, treziți-vă!”, spune un vorbitor. Dar trezirea trebuie să însemne lupta pentru aflarea adevărului.

Sînt prezente școala „Societatea Timișoara”, „Asociația 17 Decembrie”, „Frontul antifașist din Arad, oameni din Săpînța, „Tot Banatul Francea”, repre-

zentanți de la C.A.D.A., și Marian Munteanu. Se protestează împotriva denigrării și minimalizării evenimentelor de la Timișoara, a întreprinderii și alimentării conflictelor interetnice din ziarul „România Mare” și în special împotriva articolului „Fața nevăzută a Revoluției și provocările maghiare” semnat de Angela Băcescu. Este citit un protest în care această publicație este condamnată, iar „Societatea Timișoara” își exprimă intenția de a da în judecată ziarul.

Vorbitorii fac apel la unitate, în special Marian Munteanu, care punctează faptul că dacă lupta va fi purtată cu armele civilizației și non-violenței, dacă ea se va concentra spre eradicarea definitivă a comunismului, spre obținerea unei libertăți autentice, numai atunci șansele democrației vor deveni viabile. Apelul său de a se striga încă o dată și cu toată convingerea „Jos comunismul!” și „Vrem libertate!” este prompt receptat. Oamenii sînt însă conștienți că fără demontarea întregului mecanism al securității, fără stonarea ascensiunii și infiltrării oportunistilor, a foștilor activiști și a altor categorii de oameni care au stat la baza piramidei dictaturii, libertatea nu poate fi obținută. De aceea se scandează „Jos securitatea!” și mereu, mereu „Azi în Timișoara, miine în toată țara”.

Confederația „Infrățirea” a hotărît în actualul context economico-social al țării, suspendarea grevelor pînă la apariția noului cadru legislativ care să permită funcționarea optimă a structurilor economice în contextul viitoarei economii de piață.

● Solidaritatea

Nu se poate governa sub presiune. Desigur, Presiunea necesară pentru a clinti ceea ce pare de neclintit, indiferența, o anumită structură mentală. Ideea că poate cine știe, lucrurile se vor rezolva de la sine. Și dacă nu, vedem atunci! Numai că acei „atunci” poate fi uneori prea tîrziu. Poate aduce pagube de milioane, de miliarde, în lei, dolari... Dar mai bine să nu ne gîndim.

Cine se aștepta la o asemenea solidaritate? O solidaritate a prevederii, ar spune răuvoitorii. A răului presimțit. Dar dacă nu-și numai atît? Dacă s-a născut totuși acea solidaritate autentică, acea înțelegere a suferinței străinului de lingă tine sau de mai departe, acea unitate care generează forța? O forță pe care Guvernul n-a mai putut s-o ignore, tocmal pentru că ea nu este o forță politică.

Pagină realizată de
ANDREA PORA

Grupul pentru Dialog Social se simte alături, ea și alți dată, de „Societatea Timișoara” și de cetățenii orașului-martir. Solidarizîndu-se cu acțiunea și declarația de principii a demonstranților din Piața Unirii, Grupul pentru Dialog Social va reveni în numărul următor al revistei „22” cu o mai amplă discuție asupra acestui eveniment.

Revista 22 este o revistă — proprietate de stat, dar dictatura lui Hitler în Germania s-a sprijinit pe o economie particulară — ar spune un dușman al privatizării • Inerția economiei monumentale • Economia de piață și religia • Economia de piață și cultura • Intreprinzătorul, acest comandant al avangării • Și totuși, intelectualitatea...

ECONOMIA DE PIAȚĂ NU ESTE NUMAI O ECONOMIE DE PIAȚĂ

„Arhipelașul Gulag” — o dovadă a necesității de a ne opune proprietății de stat

IHOR LEMNIJ

Uite, revista, a cărei hirtie o consumi, merge, se vinde, este rentabilă, o citiți, înjurată, laudată, citată, menționată și este o revistă proprietate de stat. Sau un alt exemplu, de alte proporții: regia națională Renault, din Franța (e drept că vehiculele vândute sub acest nume sînt suspectate, poate pe nedrept, ar fi de o calitate intrinsecă inferioară celei ale marelui rival Peugeot). Dar îți dau și exemplul invers al unei economii integral particulare pusă în slujba unei dictaturi care a încercat istoria unei lumi întregi. Ai înțeles, cred că e vorba de Germania sub Hitler.

Așa ar putea să-mi răspundă un interlocutor al „socialismului” bazat pe confiscarea totală a avuției naționale de către stat, de către nomenclatură, de către dictator — adept devenit între timp doctrinar al privatizării căreia îi cînta oasane pe toate drumurile. Singurul răspuns posibil este acela că în interpretarea istoriei se pot găsi exemple care să demonstreze orice, dacă nu se ține seama de unele elemente mai mult sau mai puțin esențiale din context.

În orice caz, fără confiscarea integrală a avuției mai multor popoare nu s-ar fi putut organiza, în formarea artificială a unei mari națiuni, nu s-ar fi putut readuce oamenii ai secolului nostru la canibalism, nu s-ar fi putut transporta zeci de milioane de oameni pentru a-i omori prin chinuri de luni și ani, prin foamete, frig, frig și mizerie extremă, la distanțe de mii de kilometri de locurile natale. Cine ar fi putut plăti fie și transportul acestor oameni, dacă nu statul totalitar „Arhipelașul Gulag” este cea mai convingătoare dovadă a necesității de a ne opune din răspuneri proprietății de stat, această temă a crimei în masă, a spoliierii oamenilor, a risipei monumentale. Ar fi fost altminteri posibilă constituirea de două ori a canalului Dunăre — Marea Neagră, absurdă din toate punctele de vedere, loc de masacră și o risipă inexplicabilă. Inexplicabile sînt și încercările de a-și justifica tehnocratic. Fără trecerea unei întregi avuții naționale în proprietatea unei singure familii nu ar fi fost posibilă monstruoasă din Dealul Mitropoliei, a cărei întretinere va costa contravaloarea a zeci de anișoare ne an. Cei ce se gîndesc să o salveze, acum continuă risipirea avuției naționale. Este oare posibilă construirea unei imense industrii de masonerie cu o producție fără nici o altă destinație, decît faptul că o avuție națională a încăput pe mîna unui dement? a doi dementi.

Nu. Proprietatea de stat ar trebui desființată peste noapte, pentru că dimineața să ne trezim ca dintr-un cosmar și să iesim din casă într-o societate liberă din punct de vedere al material, și spiritual, într-o democrație adevărată.

Din păcate însă, dictatura și-a asigurat, prin proprietatea „întregului popor” dirijată prin mișcările dezordonate ale unui braț, o dăinuire istorică, indelebilă. După cum se știe în literatură și în discuțiile politice de toate rangurile se vorbește, uneori cu nostalgia trecutului despre privatizare. Tot ațit de bine se știe că s-au propus două variante extreme de leșire din imnas: terapia șoc și terapia treptată. Am arătat mai sus că, sentimentul sîntem de partea terapiei șoc. Dar în realitate? Cuplul dictatorial s-a folosit de similitudinile dogmelor staliniste pentru a crea o economie monument. Monument, pentru că crearea de monumente directe sau mijlocite nare a fi resortul intim al acțiunilor oricărui dictator. Deci trecînd peste orice considerente economice și tehnice s-au clădit uzine pentru produse perfect inutile. Unii cred că unele din aceste produse pot fi exportate rentabil. Dar sînd că nu cunosc contabilitatea acestor giganti, nu pot posibilitatea unor excepții. Dar ele trebuie demonstrate prin fapte, prin recuperarea întregii investiții, nu prin tranzacții întinșurilor rentabile.

Evident că nu pot fi aruncați în stradă zeci de mii de muncitori insolati și angajați în aceste întreprinderi. Un lucru sîntă în crearea de noi locuri de muncă ei vor trebui să fie întretinuti în aceste uzine. Și acest timp nu va fi de ordinul săptămînilor sau lunilor.

Sigur că privatizarea nu se face pentru a îmbogăți peste noapte niște indivizi prin cadou sau prin vânzare la licitație. Privatizarea se face pur și simplu pentru că în întreaga istorie a omenirii proprietatea privată confundată cu industrializarea, deci cu progresul tehnice, s-a dovedit a fi singurul mod de organizare economică în stare să scoată omenirea într-o sursă de viață din sărăcia ei de milioane de ani. Căci economia modernă, care a oferit maselor noi, unei minuscule beci electrice, locuința cu apă caldă și apă rece în casă, aparatul electronic de toate felurile, eliberarea de ciumă și holeră, poliomiilită, tuberculoză, tifus, erantematic, malarie, a început pentru că în anul 1770, anul în care a fost proclamată independența Statelor Unite, a fost construită prima mașină cu abur perfecționată a lui Boulton și Watt și în care a apărut cartea epocă „Avuția Națională” a lui Adam Smith. Sigur, istoricul economic cunoaște pre-istoria fenomenului, știe că invențiile nu apar din senin, că nu apar singure, că sînt rezultatul a multime de factori. Dar și după 1770 invențiile s-a resorțit treptat, că nu sînt necesari cîțiva zeci de ani pînă cînd tabloul murșit de Friedrich Engels în a sa „Situație a clasei muncitoare din Anglia” s-a în „falsificat”, contrast.

● O tinologie cam grosolană a economiilor de piață

Istoria economică nu poate fi înțelită cu o meară în secol. Ea merge în nasul care îl este propriu. Dar studiul acestei istorii ne ajută cu mult, cu puțin să înțelegem mai bine problemele privatizării și ale economiei de piață.

Și economia de bilanță și de talcoe este o economie de piață: ne ea logice pietei funcționează în vedere și nu în hronologie de contabilitate ale firmelor Dombey and Son sau IBM. Dacă dorim să înțelegem ceva din

economia de piață fără să vă bateți capul cu descrierea teoriei echilibrului general exprimată în termeni topologici, vizitați talcoecul.

Dar vizitați și piața alimentară. V-ați întrebat vreodată de ce toți vinzătorii cut același preț pe kilogramul de căpșuni, de roși și de cartofi? Aceasta este una din marile probleme ale științei economice, problemă generatoare de bătălii în care au curs valuri de cerneală.

Din textele și din imagini știm că economia de piață modernă este profund diferită de un talcoec sau de o piață alimentară. Ea produce mari avioane de linie, cărucioare pentru handicapați, berea Guldenburg, zeci de milioane de automobile de la Cadillac și Mercedes la Volkswagen „broască” și Citroën 2 C, medicamente subtile și cosmetice agreabile, imensa gamă de jucării electronice pentru adolescenți și adulți. Că în această economie funcționează milioane de întreprinderi pitice și un număr redus de giganti industriali, comerciali, hotelieri, aeronautici etc. Economistul zic că piața, respectiv concurența este imperfectă și au teorii pentru asta.

Cert este că o economie industrială modernă, deși cu trăsături esențiale comune cu bișnița („mîna invizibilă” a lui Adam Smith) diferă radical de aceasta. În primul rînd prin aspect (și esență): în economia de piață libertatea se transformă în fiecare moment într-o disciplină diabolică pentru că în momentul următor aceasta să se strice și în al treilea moment să se refacă. Și tot așa mereu. O stabilitate obținută prin oscilații (binecunoscută și biologilor). Reglațiile de piață nu se realizează prin tocmeala față în față, ci printr-o mulțime de mijloace auxiliare: bursele de valori și de mărfuri, sistemul de credit, legislația economică (ea conferind economiei un caracter mixt).

În ultima deceniu a sosit electronica și a bulversat toate acestea. La bursa de la Londra s-a produs un „big bang”, în limbajul ziaristilor, adică ea a fost complet electronizată. Același lucru s-a întimplat și la celelalte burse mari. Calculatorul, pentru unii un gadget, este un mijloc de mai bună funcționare a contabilității și, în general de prelucrare a informației economice, pentru alții. Comportamentul agenților economici este în general corect, escroci sînt automat eliminați prin concurență.

Prețurile domnește ordinea, curățenia, politetea, acuratețea, chiar și în măcelării. Igiene este și ea asigurată mai mult prin concurență decît prin legi. Cine ar mai cumpăra de la un magazin de pline din Köln, dacă cineva ar fi văzut o navetă de pline răsturnată, plinea adunată de pe caldarim și repusă în vinzare? Reglațiile pietii exclud coada dar și o activitate mi-mală.

Toată activitatea se desfășoară între doi poli: profitul maxim și falimentul. Îmi pare rău de faptul că primul termen a fost utilizat și de tovarășul Stalin, dar îl găsiți și în orice manual de economie.

Tot din păcate agentul economic capitalist este hăituit de stafia falimentului, cea mai grea pedeapsă economică. Dar, în același timp este mereu ispitit de profitul maxim (păcat că termenul este de gen masculin) iar mișcarea dintre acești doi poli se face pe piață, într-un mod imprezibil, într-un climat de totală incertitudine.

Curățenia, politetea, acuratețea, punctualitatea nu sînt specifice bișniței. Sînt elemente pe care le-a introdus în comerț marea cultură occidentală, iar în Extremul Orient marea cultură orientală.

● Agentul economic protestant și puritan

Sociologul Max Weber, de pildă, acorda o mare pondere religiilor protestante în formarea și evoluția comportamentului economic modern. Economistul german Werner Sombart încerca să deslușească rolul evreilor în generarea capitalismului. Lewis Mumford vede izvoarele calculului economic în minăstiri și în bordeluri. Joseph Schupeter declează izvoarele teoriei economice moderne la părinții bisericii, la Sf. Augustin și Toma din Aquino. Alții cunosc textele lui Platon și Aristotel în care aceștia încearcă să dezlege enigmatul comportamentului omului pe piață. În niciun caz economia modernă nu este un domeniu de exercitare a autorității polițienești. Unde există poliție economică, ceva este foarte, foarte în neregulă: lipsa de cultură economică este maximă.

Funcționarea economiei moderne este și mai incilă de interferențele cu multimea tehnologică, de unde inginerii deformați ideologic trag concluzia că ei trebuie să albe toate puterile peste ansamblul slugilor puterii, să se substituie și filozofilor, și omenilor de știință etc.

O dată am atras atenția unor asemenea ingineri deformați, descalificați și smecherizați că tehnica trebuie să se supună legilor economice, lucru pe care îl știa și bătrînul Adam Smith. Au sărit ca arși.

Cum adică, niște trogloditi de economiști să fie mai importanți decît ei? Acest tip de „specialiști” priceput în toate este un produs al cîștigului puterii, iar „enciclopedizarea” specialiștilor a fost probabil un produs al dorinței de ingenușchieră a intelectualilor. (Economistul trebuie să știe orice, spune un analist cocijat în vîrful administrației științei economice).

Împietirea economiei cu cultura și cu tehnica conferă pietei pe lîngă funcția de reglă și în vedere menținerii egalității dintre cerere și ofertă, adică a echilibrului, încă una: aceea de ghidaj al creșterii economice. Acest din urmă termen tehnic nu înseamnă altceva decît îmbogățirea societății. Dacă cererea ar fi permanent egală cu oferta, atît cantitativ cît și calitativ și, dacă numărul populației ar rămîne constant, și venitul pe locuitor ar rămîne constant, deci bogăția (sau sărăcia) ar rămîne mereu aceeași și, dacă nu ar interveni alți factori și repartiția ar fi aceeași. Or, noi știm că nu este așa. Astăzi, un mic contabil francez este în final mai bogat decît Regele Soare, Ludovic al XIV-lea, care era mîncat de păduchi și trăla în-

tr-o murdărie pe care n-ar tolera-o nici locuitorii să-racelor țări est-europene. Decența ne interzice să oferim cititorului nostru detalii ale acestei mizerii regale. Curioși nu au decît să consulte bibliografia de specialitate. Ciorapi de mătase purta în secolul al XVII-lea numai Elisabeta I, regina Angliei, ne spune, printre altele, suspomenitul Joseph Schumpeter, pe cînd pe vremea lui, acum 50 de ani, orice vinzătoare își putea permite asemenea ciorapi și să poarte fustă scurtă (care pe atunci nu se numea minifop, ci fustă scurtă pur și simplu). Fibrele sintetice au permis progrese și mai mari în această privință, atît din punct de vedere estetic, cît și din cel al costului. Astăzi se găsește ciorapi la prețul unei pîini, și chiar mai ieftin, cu toate că tehnologia de producere a ciorapilor nu este lucrul cel mai simplu cu putință. În 1900, 70 la sută din populația Franței nu văzuse marea. Astăzi turismul de masă permite și muncitorului și omului funcționar francez să călătorească toată Europa. În 1983 pentru a face o călătorie cu avionul trebuia să ai un curaj imens și o groază de bard. Azi, chiar și la noi, pe cursele interne, prețul unui bilet de avion nu depășește pe cel al unui bilet de tren la vagonul de dormit, iar în ceea ce privește siguranța, aviația deține primul loc printre toate mijloacele de transport.

Cu alte cuvinte, piața reglează nu numai o funcționare la același nivel, o stare staționară cum ar zice economistul. Ea reglează și procesul de creștere economică, adică dezvoltarea în timp a economiei.

Creșterea nu este numai cantitativă, ci, după cum am văzut, și calitativă. Capitalistul, acest ins „odios”, trebuie să adopte, după toată bătaia de cap a activității ciidiene, și decizii de investiții, adică să construiască sau să cumpere fabrici, mașini, magazine, mijloace de transport. Realizarea unei investiții durează, cu toate progresele mari în ceea ce privește tehnica construcției: (este uluitoare în comparație cu ritmul socialist). De unde să știe el dacă peste doi trei ani se va mai purta țesătura de blugi sau dacă lumea va mai cumpăra automobile cu motor în patru timpuri (motorul în doi timpuri, perfecționat, stă la pîndă să reîntre în scenă). Deci odiosul capitalist, riscă mîlde de dolari. Sigur, riscul este calculat, diminuat, îngrădit, combătut. Dar nu poate fi anihilat.

Iată-ne deci în compania întreprinzătorului, un tip de rang mai înalt în ierarhia economică decît banalul manager, care trebuie să învețe și el multă carte și să fie doidora de talent. Intreprinzătorul, mai mult decît managerul obișnuit trebuie să prevadă. Sigur, există tehnici de prevădere, tehnici de prognoză economică, de prognoză tehnologică.

● Intre Concorde și Airbus

Acestea imaginează o lume viitoare, pe baza studiului acțiunii unor factori prezenți, pînă la urmă, scriu eventual un scenariu (așa se numește una din tehnici) dar cine poate obliga realitatea să se supună scenariului? Și este vorba nu întotdeauna de lucruri mărunte, ci de mari performanțe tehnologice care rămînea neacceptate. Avionul „Concorde”, o maximă concentrare de realizări tehnice majore, a rămas un eșec comercial. În schimb Avionul Airbus, conceput și executat de un consorțiu din care fac parte firme din mai multe țări vest-europene (deci nu este un produs francez, cum cred unele ziare, ci unul internațional) are unele performanțe mai modeste, dar este mai economic și, prin confortul său general atrage pe călătorii europeni. A fost un mare succes și continuă să fie. În domeniul aerospațial, care este amestecat în afaceri cu armament, statul, desigur intervine masiv, dar nu prin planificare în stil C.S.P.

Această tehnică modernă apelează din ce în ce mai mult la realizările științei, care însă într-o lume civilizată, nu este subordonată „practicii”.

Mi-aduc aminte cit de adinec l-a umilit analabafelul suprem pe căpetenia fizicienilor noștri, obligîndu-l să afirme unui oaspete străin că rostul fizicii este să rezolve problema energiei. De vreo sută de ani de zile marile firme germane și americane care s-au învățat să gîndească pe termen lung (cace este un termen economic), au început să finanțeze o cercetare științifică proprie printre care și dezinteresată („fundamentală”). Firmele cu mari resurse financiare știu să piardă în acest domeniu, dar și cîștiga imens. Așa s-a născut poliiciorura de polivinil din care se fac ciorapi dar și mii de alte produse. Așa a apărut tranzistorul, apoi circuitul integrat și microprocesorul, obiecte făcătoare de mari minuni. Dar cercetarea și invențiile nu se fac numai la marile companii. Ba dimpotrivă, unele chiar în garaje și cu cheltuieli minime (de bani, mari de inteligență).

● Dreptatea pietei

Toate aceste mișcări sînt reglate de piață, care răspunde și pedepsește, care „distruge creator”, de exemplu liniile ferate secundare din S.U.A. sau aparatele de radio cu lîmpi, sau mașinile de cusut cu pedală. Care răspunde imens pe creatorii de mijloace de automatizare. Managerilor și întreprinzătorilor industriali nu prea le plac conflictele cu muncitorii și de aceea îi trimis tot mai mult în sectorul serviciilor. În timp, reglațiile pietei au consecințe ciudate. Acestea sînt subiecte de cîrți.

Rolul intelectualității crește continuu. Comunismul a cultivat și neocomunismul continuă să cultive ura față de intelectuali. Dacă cei ce o cultivă sînt guvernanti, ei își tale în mod ineluctabil craca de sub picioare. Și și-o vor tăia mereu. Numai cine s-a străduit să priceagă rolul progresului tehnic în economia și politica modernă vede în toată amploarea ei demența care a adus pe mîneri și devastatze instituții de învățămînt superior. Este ca și cum un creșetor și-ar da foc stupilor pentru că albinele l-au encrvat întepîndu-l din cînd în cînd.

«CIUMATII DE ASTAZI»

Spitalul „nr. 9” era partea neobișnuită a tihnitei mahalale de la marginea dinspre sud a Bucureștiului, Mandravela. Luxurianța vegetală a zonei, caracteriza pînă și curtea nesfîrșită a spitalului, devenită acum oază într-un deșert de beton. Trebuie să spun că umbra copacilor adăuga mister zonei nebunilor, dacă mai era nevoie. Vizitatorul intimplător (spitalul nu are un profil exclusiv) tresărea la auzul unui strigăt venit din nimic. Stranietatea aceluia loc m-a făcut să mă întreb ce ne sperie de fapt la nebuni? Imprevizibila lor agresiune, falimentul rațiunii (ea, rațiunea este atuul superiorității noastre, nu-i așa?), sau observația stupefiantă că nu întotdeauna ne deosebim de ei?

In acest așezămint, un medic psihiatru încearcă să desființeze frigul dintre cele două lumi, lumea bolnavilor mintali și lumea normalilor.

Un schizofren realizat este un bun filozof

Marina Mezei: Termenul de resocializare este legat, în psihiatria română, de numele dumneavoastră. El pare explicit, dar fără îndoaială are conotații specifice. Vă rugăm domnule doctor Romila să ni le dezvăluie odată cu istoria secției Reso din spitalul Gh. Marinescu.

Dr. A. Romila: Fată de psihiatria modernă care revendică foarte multe progrese datorită medicamentelor, s-a constatat totuși că etopa acestora a terapiei psihotrope are limite și că de fapt nu rezolvă problema. Se trece să spunem de la bolnavul mintal periculos sau agit, la unul apatic, pasiv, dar tot dependent social. Lucrînd 12 ani cu agitații și obolări servind reinternarea aceluiași bolnavi de-a lungul anilor, am văzut că este deficiența esențială. Avem de luptat cu ceea ce se cheamă apato-abulie, o neapăsare, o indiferență, o nesimțire infernală. Noi și familiile ne încercăm pe viață cu o povară, pentru că din punct de vedere biologic, bolnavul mintal poate supraviețui foarte bine unei familii, care-și rupe inima de durere pentru el și el nu-și dă seama. Prin '75 mi-a venit ideea de a crea niște activități diferite de ale ergoterapiei. În toate pavilionele, sînt fototipi „mintali” la măturat, la spălat wc-urile, la transportul mîncării — anexe ale infirmeriei. Mi s-a părut nepotrivit. Schizofrenia este o tendință spre abstracții. Un schizofren realizat este un bun filozof. Pe cel în esec nu-l poți pune la măturat, nu lese nimic. Deci procedura era greșită. Eu am ales un sistem de activități care să acopere un spectru larg de posibilități. Teoretic mi s-a părut ușor, practic a devenit extrem de greu. A trebuit să fac un concept, s-a numit resocializare, și să lupt cu toată lumea, cu administrația mai ales. Văzînd că lumea nu înțelege, n-am luat o poziție critică, pentru că ați ești și tu nebun, dacă o al. I-am asociat pe cel interesat — părinții în viață (și ai bolnavilor — și am alcătuit un comitet de sprijin. Cu acești oameni am început să realizez lucruri admirabile. Am preluat vechile graduri ale spitalului. Încet, în ani de zile, le-am prefăcut în ateliere productive. Apoi părinții nu umblau pe la fabrici cu sîruri mîna și le-au dotat. A trebuit să devenim economici prin noi înșine, după formula vremii. Desigur că nu se putea integral, dar am cîștigat niște bani. Ne-am autodotat, am făcut autofinanțare...

În locul meu l-au numit pe fostul secretar de partid.

M.M.: Si clind lucurile au început să meargă, ai fost destituit.

Dr. A.R.: Secția a strînit multe probleme, dar și multă indivie. Eu eram prins și în alte activități, didactice, cu ministerul. Mi s-a dat sarcina să controlez Miscarea Transcendentală. Am controlat și am fost acuzat peste opt luni că l-am adus pe initiator în țară. Îi adusesse securitatea de patru ani, ca să-i termine pe intelectualii, dar noi nu știam. Eu am fost dat afară de la Reso iar comitetul desființat. Se întimpla în '81. În locul meu l-au numit pe fostul secretar de partid. El avea alte sarcini și asta nu-l interesa. Circuitul economic al secției s-a prăbușit, totul a căzut la zero. Părinții n-au dezarmat, sperînd ca tot românul „nu se poate, adevărul va iesi la lumină”. El au luptat fără mine cu CC-ul, cu organele de atunci și au obținut bugetul pentru noua secție care să modernizeze economic secția Reso. Adică să treacă de la mîntisoare și cearsafuri, la electronică, piese de schimb — lucruri de circuit, de export. Altă monedă, alt tratament. Altfel veniturile sînt insuficiente. Imediat după Revoluție, ne-am reorganizat, am dobîndit personalitate ju-

ridică, cu un comitet mult mai puternic. Acum sîntem pe cale de a face un Institut de psihiatrie socială. De fapt asta trebuie în România, nu ergoterapie, nu resocializare. Problema socială trebuie privită în față și cu mult curaj. Este o bubă enormă, aceea a lipsei de educație, a familiilor dezorganizate, a marginalilor eliminați din toate fabricile. Așa se adună milioane de probleme. De pe urma conflictelor cu autoritățile vin aici pompiertic 20—30 de cazuri pe zi dar tot pompiertic sînt dati afară. Nimeni nu gîndește că n-are timp să gîndească, ce este asta?! Acesta este diferența dintre noi și Suedia, de exemplu.

Ei vîd în psihiatrie o colecție de malformații

M.M.: Ce rezultate ați obținut cu secția Reso?

Dr. A.R.: În afară de activitățile de producție, de cele de refacere (sport) sînt sezițele culturale pe care vreau să le dezvolt. Socializarea tînului este o chestiune de grup. Coborîrea din conac nu se termină cu așezarea pe scaun. Este necesar tot timpul un dialog. Și nu doar pentru a media conflictele mari, este vorba de dialogul de fiecare zi. Noi trebuie să reușim ca cei 120 de oameni de aici să invete să nu se bată, să nu se omoare, să dialogheze. Asta înseamnă psihoterapie de grup. Dacă îi lasi la o masă cu ziare, fiecare citește, fără să ste de cealalt. Dacă ați să propui o temă și e-o discuție, fără să o vulgarizezi sau să o abstracțizezi, atragi oamenii și faci o educație pentru adulți. Într-un stadiu avansat și trînsat procedul se numește psihodramă. Noi n-am reușit să ajungem la așa ceva, pentru că sîntem încă niște români timizi. Știm că dacă nu vorbim, supraviețuim, dacă vorbim... În psihodramă se improvizează în grup un conflict, cineva îl dramatizează, ceilalți participă ca actori. Se implică pînă și sora medicală. Rezultă o bună dispoziție și o coeziune inexistentă pînă atunci în grup. La așa ceva s-au oferit să mă ajute actorul Zamfirescu și cîțiva rezizori. Ei înșă vîd în psihiatrie o colecție de malformații. Or, ea nu mai e demult așa. O seclintă la noi e mult mai agreabilă decît una din uzină. Găsești mai mult calm, mai multă înțelegere pentru că nu se pun în joc gradările, banii, mobilurile, astea mult prea viscerale care distrug de fapt societatea umană. Problema gravă pînă la urmă este la alt nivel. Dacă statul vrea să imite Suedia, Japonia, Austria, nu știu pe care, trebuie să înțeleagă că fiecare om trebuie sprijinit pentru a deveni independent. Tînărului să i se dea un credit rambursabil pînă își găsește un serviciu, pe bătrîn să-l ajute pînă la sfîrșit, să nu fie oboedat că n-are cine să-i cumpere coșciugul. La fel societatea să-i ajute pe cel care nu are bani. Eu am aici esecurile. Sînt unii oameni care pînă la un moment dat au fost primii în liceu, în facultate. Uneori îmi vine să cred că normalitatea este reușita celor nu prea buni — a agresivilor, a durilor, a necruțătorilor... Trebuie să existe în societate o arină, o latură a prevederii. Sensul profund al problemei este: nu numai că nu vom atinge la fericire, dar nici la sub-semi-afert de fericire, dacă nu iubim că dezechilibrul social este inerent întretînut de dependenți, de marginali. Marcuse spunea că ei reprezintă forța cea mai bună pentru revoluție. Eu spun că este forța care nu lasă societatea să aibă un echilibru. Nu lasă familiile, strada, blocul să aibă liniste, producția să meargă clt de clt.

Un mit al normalului

A nu se confunda marginalul cu părerea critică, cu opinia politică. Să nu se creadă că noi, psihiatrii eram naivii care

Dr. A. ROMILA

nu distingeam între adevăratul dependent psihic și opozantul politic, venit aici ca să scape de Jilava. Pe de altă parte, există un mit al normalului. Normalul se supraevaluează. Or, el îl conține și pe fragilul care pînă mîine se poate înfrîna, poate fi dezamăgit sau poate avea nevoie de o discuție. De ce atunci să ne considerăm invulnerabili și să refuzăm orice colaborare în această direcție? Se creează o segregare normal-bolnav mintal. Lucrăm de fapt cu un teren minat. Apropos de dezarmare cînd o să dezarmăm agresiunea, violența, boala mintală? Aceasta este de fapt bomba atomică a umanității. Omul care prin emoțiile și violențele lui vrea să se rezolve. Nu are cultura, nu are bunățatea, nu are răbdarea să discute. Mai repede o ruine cu cealalt, îl amenință, îl termină. Normalul dacă se vrea etic nu poate să spună „domnule, eu mi-am plătit impozitele, lăsați-mă în pace, eu am produs, ce mă ții cu chestiile dumitale?” Plasindu-l pe schizofrenul de aici, înapoi la „23 August” ca denumitor tehnic, îl trebuie să găsească un grup care să-l sune „Dragă, în primele zile nu ai normă. Atrageți clt poți, mai plîmbă-te dacă vrei, dar să fii între noi”. Dacă nu se întimplă așa, se alcătuește un raport „X” nu știu ce face vorbește singur, cîntă, azi ne-a sculptat, mîine ne bate, vîră rog luati-l rapid de aici”. Ceea ce înseamnă excludere. Latura de prevederi a oricărui om din România, mai ales a oamenilor de cultură ar trebui să fie îndreptată către suferinzi. Am văzut recent un titlu frumos, venind din Franța „Academia de devotament național”. Devotamentul fără încredință să ni-l propunem și noi. Unii am început s-o facem. Avem libertatea (relativă) de a discuta în grup. Pericolul ar fi ca un anume grup să se considere singurul normal. Duce la segregare, ori avem nevoie de o sursă de interese în direcția personalității în esec, care nu este inconștientă sau irresponsabilă, ci este omul care suferă minut cu minut o viață întreagă.

Ghișeurile pentru dependenți

Alt pericol ar fi să confundăm suferinzi cu cel grosnic strat de antisocialitate, clienții circulari ai poliției și puscărilor. La adăpostul irresponsabilității, delincvenții se desfașoară nestingheriți. Anglia dă un exemplu paradoxal, ea are un sistem sever de detenție, dar și bulgarii cei mai vestiți în fotbal. Nu s-a rezolvat problema, deci este țara legii și a civilizației. De altfel, în Vest există un curent antischiatic care nu recunoaște boala mintală. Toată vina ei o dau pe establishment-ul care nu-și vede decît de turism, de dolari etc. Dar eu am vrut să merg la Geneva la un concert și n-aveam bani. M-au trimis la un ghișeu pentru dependenți, unde am văzut niște figuri ce-mi puteau fi pacienți. Am intrat la concert. Deci au prevăzută. Unde vezi la noi așa ceva? În spital noi nu avem soluții pe termen lung. Le dăm drumul oamenilor ameliorați, dar ei, neavînd venituri, recad, sînt culeși de prin Gara de Nord și aduși înapoi. Problema materială nu evaluează cazul. De fapt ei sînt ignoranți de toată lumea. De aceea as propune oamenilor din GDS să vină pe dată pe luni, o dată la șase luni, de Crăciun) să ne adunăm cu această masă de necalități care sînt ciumații recentii și nu-i știe nimeni. Viașul meu a fost și rămîne să-i lau pe tinerii de la facultate, că ei au timp mai mult și să mă ajut cu ei. Așa ar învăța și psihiatria. Dacă mergi la un film cu un pacient aș fi mai mult poate decît la un curs. În istoria căutării binevoitorilor am dat și peste un cerc de sexologie. Niste mosulici discutau erecția. Am avut o percepție a caricaturii vizavi de absentă unor oameni care să rezolve gravele probleme sociale ale dependentilor. Sînt oameni, de pildă, care nu pot să-și facă dosarul de pensie, nu umblă, nu-l interesează. Ar trebui ajutați. Sau sînt familii care refuză să-și mai primească bolnavul. Trebuie să găsim o soluție.

Teoria paranoiei generalizate.

M.M.: Mie problema taratilor mi s-au parut intotdeauna rezolvabile intr-o societate prospera, unde instructiile vitale sînt calmate de bunăstare, iar mila nu este o marcă a disprețului ci chiar înțelegere, empatie. Asta nu înseamnă desigur că trebuie împietriți, să, asistentăm momentul potrivit unei comunități.

Dr. A.R.: Eu as corec ca nu numai statutul normalului să fie discutat ci și al grupului așa zis normal. Pentru că acolo se produce boala psihică. Acolo complozează unul cu altul împotriva celui de al treilea ducînd la eliminare. Alungatul desigur e un „paranoic” pentru că vede, nu consimte, e onest. Mecanismul acesta s-a produs de multe ori în România. Noi am fost răsturnați în normalitatea de grup, care a ajuns o anomalie națională. Acum ca explicație s-a adoptat teoria paranoiei generalizate. Eu nu sînt de acord. Ea era posibilă la virfuri, dar noi care tremurăm de frică, amînțim, păziți, urmăriți ce para-mal eram? Mai degrabă ce numeam „sînt oboșit, nu mai vreau să știu de nimic, închide televizorul! Și mai duce-se toate” — era o schizofrenie socială — o masă de normali neuniți ajunsă la apato-abulie. Solidaritatea, devotamentul național sînt mai ceva decît utopiile comuniste. Dar ele sînt paleocrestine, și au venit după o greco-latinitate de forță, destructivă într-un sens. Acum lumea modernă e din nou greco-latină, adică plaișiristă, instrumentistă. Ar trebui să reînținem. Dar nu cu sfetanii și luminării, pe mine mă intimidă deoază sistemul asta. Nu că nu tin la el dar mă regresează prea tare, îmi ia din acțiune.

M.M.: Violența verbală sau chiar sexuală pînă la un punct, erau considerate în sezițele de grup, în unele experimente, metode curative eliberatoare de rău.

Dr. A.R.: Nu sînt adevărate. Folosul era că omul nu muria singur acasă, înfricoșat. Craioterapia, terapia prin strigăt, e o variantă a fantezistă. Un bulgar din California a pornit de la teoria lui Freud a strigătului original. Născerea se face cu un strigăt care înseamnă ruperea de paradisul uterin. Dacă repetăm în disperare strigătul asta, rememorăm, ne readucem paradisul uterin. Ei ajunseseră să facă un fel de cusete în care omul băga capul și urla la nebunie clt vroia. Am auzit despre asta prin '75. Nu mi s-a părut un lucru serios.

M.M.: Dar ce credeți despre limbajul violent cotidian, considerat uneori dezinhibent?

Dr. A.R.: Este altceva. Noi nu sîntem puri prin construcție. Ne străduim să fim superiori, să dăm o imagine bună, pînă sîntem atinși în interese. Asta nu m-ar îngrozi. Aici de pildă cînd țipi unul nu mă sperii, mie mi-e teamă de cel care nu țipi și-mi dă cu borcanul în cap pe la spate. Faptul că țipi este încă un mesaj, se interpuie ceva.

„Ființa umană trebuie importată în România”

M.M.: În sensul optimizării relațiilor dintre oameni eu cred că toată omenirea ar avea nevoie de resocializare. Dar nu credeți că este un efort artificial? Desprinderea de natură prin producții tehnice mai ales, nu ne-a așezat pe un drum uni-sens?

Dr. A.R.: Eu consider acțiunea socială rezultatul a doi factori: soirii și sex, numărînd sex toată partea materială a lumii, inclusiv producția, finanțele etc. Și folosește această simplificare pentru a arăta că nu merită cîteva minute de dezinhibiție să ne obsedeză 24 de ore. Freud a descoperit termenul de sex total în sensul capitalismului modern, în nebunia banilor, a contractelor „tu poți să mori, contractul să iasă” s.a.m.d. O resocializare nu se poate face utopic cîntînd numai pe respiritualizare. Echilibrul trebuie realizat între cele două extreme. O urmasă a lui Freud a atras atenția că omul are următorul risc: se bat în sufletul lui două forțe contrare. La oamenii slabi nevoia de securizare e preponderată, de aceea devin morali și termină cu sexual-păcerea. Oamenii tari sînt sălbatici, sex-destructivi, ei se uită la nevasta altuia, nu conșează, sînt artiști și o iubesc. Asta atrage insecurizarea. Limita plăcerii te insecurizează, exagerarea securizării te face Hozi Tudose. Noi mediem extremele în ideea de familie care e de o mare frumusețe în sensul continuității sociale. Dar căsătoria pentru dosar sau pentru infern „te urîsc de aceea te mai vreau și nu te-am omorît încă” arată o degradare uriașă. Cine se ocupă de ființa umană trebuie s-o importe azi în România și să-i revadă statutul ontologic. Riscul acum după părerea mea este al spiritu-alizării fără bază (candle, pelerinaje) — o extremă. Cealaltă — dezlănțuirea sexy, așisăm cu preturi domnișoarele cele mai frumoase și atunci să vezi agentii și cîștig. Sexul în formula producție-contract, duce după sașietate la dezamăgire. El trebuie văzut ca la război unde constituie partea de aprovizionare-mîncare, armament, dar atit. Lupta reală trebuie condusă de spirit.

Interviu realizat de MARINA MEZEI

ÎNTÂMPLĂRI DIN DEALUL MITROPOLIEI

● Studenți în teologie (în civil) în balconul CC la 22 decembrie ●
Revoluția întârziată a tinerilor teologi ● Criza patriarhală și rugăciunile pentru rezolvare ● Patriarhul Justin și demolările lăcașurilor de cult ● Pete de cafea pe odăjdiiile I.P.S.S. ● Adunarea ordinară „de bilanț” din 17 decembrie ● Relegalizarea bisericii greco-catolice nu rezolvă greua moștenire ● Conflicte locale, după exemplul Lugojului ●

(ESEU-ANCHETĂ)

(II)

Argumentele în favoarea instalării unui nou patriarh în perioada provizoriei, a locotenentei, au devenit funcționale în pledoaria pentru reînnoirea celui vechi.

● Somațiile societății civile

După căderea dictaturii, alături de marea biserică greco-catolică, confesiunile marginalizate, mai ales cele ilegale au devenit ofensive. Odată cu ajutoarele din străinătate, propaganda lor în rândul populației s-a intensificat pe fondul răbufnirii neîncrederii populației față de clerul corupt și pavid al bisericii strămoșești. Au fost legalizate cultele ca „Mărtorii lui Iehova”, care, în esență, nu recunoaște statul, despre care afirmă că este uncalta diavolului. Pe de altă parte, lipsită de păstoral și spiritual, biserica ortodoxă se vedea tot mai incapabilă de a răspunde la somațiile noi societății civile. Creșterea răspunderii sale de ordin pastoral, catehetic: corectarea de către de rugăciune, dar și o strategie comună de apărare a bisericii ortodoxe, expunând criticilor celorlalte culte. Biserica era confruntată în interior cu nevoi înnoitoare: înființarea de noi eparhii, de noi institute de teologie, alegerea de noi episcopi și arhierici vicari. Locotenenta patriarhală (aleasă din mitropolitul Antonie al Ardealului, mitropolitul Nestor al Olteniei, mitropolitul Nicolae al Banatului, din episcopul eparhial Timotei al Aradului și episcopul vicar Roman Ialomiteanul) suferea de discontinuitate și fragmentare în luarea deciziilor și rezolvarea problemelor curente. Ea funcționa pe baza principiului rotației, locul patriarhului fiind luat săptămânal de alt membru al locotenentei.

Pe timpul comunismului, legalitatea canonică mai mult nu s-a respectat. Ca urmare a presiunilor securității și partidului, mulți preoți incozoni erau dați afară din sinul bisericii pe motive politice, nu canonice, în timp ce foarte mulți „slujitori ai Domnului” încălcău taina spovedaniei, dezvăluând securității mărturiile păcătoșilor. Căderea dictaturii a transformat problema reînnoirii în legalitate într-un proces firesc. Astfel s-a născut o contradicție între situația de facto (nevoia de înnoire a bisericii, de îndepărtare a păcătoșilor ei și a celor vinovați, iar primul vinovat era cel din virful ierarhiei ecleziastice) și cea de jure (ilegalitatea retragerii patriarhului din punctul de vedere al dreptului canonic).

● Forsele dreptului canonic

Au fost consultați cei mai competenți canonici, în frunte cu profesorul protologu Ivan, în vîrstă de 90 de ani, principala autoritate a dreptului canonic. Concluzia referatului său a fost că retragerea era necanonică, întrucît motivele invocate în cererea depusă Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (sănătatea și vîrstă înaintată) erau personale, iar „un patriarh poate să se retragă doar atunci cînd l se cere acest lucru de către Sfîntul Sinod, adică atunci cînd stodiul constată că îndeplinirea misiunii sale devine imposibilă”. Numai o comisie medicală putea oferi un document. O retragere medicală n-ar fi fost posibilă decît dacă respectiva comisie constata ceva în sensul „bolnav pe patul de moarte”. Pe de altă parte, patriarhul nu putea aduce documente prin care să dovedească aprobarea „demisiei” de către Sinod. În același sens, al nerecunoș-

terii legitimității retragerii s-au pronunțat și unii patriarhi ortodocși, cum ar fi Ignatie al IV-lea al Antiohiei.

Dar dacă ar fi să rămînem în cadrul strict al legalității și al obiectivității, nici retragerea, nici întoarcerea patriarhului nu au fost legale. În mod normal, asemenea decizii nu puteau fi luate decît de organul reprezentativ central al Bisericii Ortodoxe Române, pentru toate problemele sale de ordin administrativ, organizatoric, cultural și social, adică de Adunarea Națională Bisericească. Aceasta se compune din membrii Sfîntului Sinod și din cîte trei reprezentanți aleși de către fiecare eparhie din țară (un cleric și doi mireni). Din acest organ, deși nu era ales direct de către oficialitățile comuniste, făceau parte oameni agreși de securitate (precum Virgil Căndeș) care spuneau întotdeauna numai ce trebuiau să spună, reprezentînd deci artificial opinia laicului. Or, constituirea noului Adunări Naționale Bisericești a avut loc pe 17 mai, la o lună după reînnoirea patriarhului.

● Spaimele nomenclaturii ortodoxe

Înainte pronunțării verdictului specializării, cu privire la canonicitatea retragerii, o avalanșă de scrisori, telegrame și telefoane a potopit Cancelaria Sfîntului Sinod. Au precumpănit mirrenii, preoții și călugării (în special din Moldova, unde Teocist fusese mitropolit) care cereau reînnoirea patriarhului. În mod paradoxal, forțele, interesele și persoanele benefice și malefice au acționat convergent pentru revenirea lui Teocist ca patriarh. Bineînțeles, lucrurile nu trebuie judecate manicheist, întrucît motivațiile au fost complexe. Deși lucrurile nu sînt integral transparente, coerența liniilor de forță care au acționat poate fi reconstituită măcar parțial.

Urmiind paradigma partidului unite i clasei muncitoare, în biserica ortodoxă funcționa o puternică nomenclatură. Există și există un set de privilegii ale preoților angajați în administrația patriarhală și eparhială, care a consolidat de-a lungul deceniilor o corupție care i-ar fi făcut să rușinească pînă și pe un Damian Stănoiu. Corupție plus complicitate înăuntrul și în afara bisericii. Se știe că în'ia erezie în istoria bisericii creștine a fost simonia. Consilierii patriarhali și arhiepiscopali făceau un intens trafic de influență, vindeau dosarele pentru hirotonisire, în timp ce posturile la parohiile bune se plăteau pe măsură; admiterile la seminarii sau la Facultatea de teologie constituiau de multe ori afaceri fabuloase, cu o cotă mult superioară celor din învățămîntul laic. Mafia preoțească făcea afaceri și cu „adeverințele” pentru pictarea bisericilor. Vinul patriarhal, care umplea cămărele securității sau pe care-l degustau marii chirurgi și directorii de spitale, sau stabil din capitală și județe, ce-si petreceau seră-end-urile și concediile la mănăstiri, constituia o sursă inepuizabilă de venituri și tranzații. De pildă, un anume consilier Dragnea, pus „în funcție” de o cută de-a lui Ceaușescu — implicat în decembrie 1989 într-un scandal cu arme și ferocități, cu dezmintiri prin ziare — nu dădea vin nici chiar celor care luau la patelarhie, dar onora comenzi fabuloase pentru generali și ofițeri care în momentul de față lucrează sau nu pentru Serviciul Român de Informații. Alte exemple: cei implicați în tipărirea și vânzarea calendarelor bisericești, de pildă, făceau (și fac) afaceri de milioane (un calendar cu pret de cost 10 lei se vinde cu 25 de lei, iar tirajul este de un milion de exemplare);

fabrica de luminări a Patriarhiei are o „rețea” preferențială pentru vânzarea produselor sale la preoții care „cotizează”. Toți acești afaceriști și-au dat seama că vacantarea scaunului patriarhal, deschidea posibilitatea venirii unui alt patriarh, eventual linar, care le putea lua toate privilegiile. Iată de ce nomenclatura bisericească, o anumită categorie de preoți aflați în funcții centrale a pus la cale o campanie de reducere a patriarhului, bazată pe o viclenie retorică și pe buna-credință a credincioșilor, cu texte cum ar fi „atei l-au lovit pe patriarh, și urmăresc destabilizarea bisericii” etc. A fost o campanie de stringere a semnăturilor, recoltate la biserică după slujbe. Urmarea? Avalanșă de epistole înalțate Cancelariei Sfîntului Sinod.

● Unitate, rugăciune și joc politic

Interesul părții cocupte a clerului birocratic și nomenclaturist de a menține status-quo-ul ierarhiei ecleziastice consta în voința de a păstra neștirbit sistemul privilegiilor înălțit în timpul statului comunist corupt. S-a emis ipoteza că anumite jocuri de interese politice au ca miză menținerea poziției de dependență a bisericii față de conducerea politică și noua securitate, ceea ce a condus la rechemarea lui Teocist și întărirea privilegiilor clericale. Faptul că și partea necoruptă, cinstită a clerului a acționat pentru revenirea lui Teocist înfirmă parțial ipoteza (ea va fi infirmată total doar cînd biserica va fi în fapt în mod convingător autocelală). Cred că două exemple sînt suficiente pentru înțelegerea situației.

S-a spus că meritul sau vina morală pentru îndepărtarea lui Teocist ar fi aparținut celor de la Grupul de reflecție pentru înnoirea Bisericii Ortodoxe Române. Cu toate acestea, în momentul cînd s-a pus din punct de vedere canonic și „politic” problema reînnoirii, o parte din membrii acestui grup au acționat în spiritul acestei decizii și a înființării Prea Fericitului de o o lună. Nevoia de a evita o eventuală destabilizare a bisericii și dezbaterile clericilor și mirenilor în jurul diferitelor „partide” care se înființau pentru alegerea unui nou patriarh, au fost argumente destul de convingătoare pentru linișirea conștiințelor celor care fuseseră inițial pentru retragere. Este adevărat că perspectiva de a-l înlocui pe Teocist cu unul dintre mitropoliți, considerați mult mai compromiși (alți prin legături cu familia Ceaușescu, alți prin colaboraționism cu securitatea și monopartidul) era mult mai întunecată. Între susținătorii acestor ierarhi lupta care se dezlănțuise nu făcea cont de mijloace. Ei și-au pus în funcție vechile și noile pile, cunoștințe,

relații — ceea ce constituie semne ale puterii bisericii în situația de a priciza cu puterea politică și grupurile de interese să provină din înalta ierarhie a bisericii nu era obligatorie, a existat alternativa alegerii unui „afint”, a unui monah pur, recunoscut pentru viața și mistuna lui fără de prihană. El ar fi putut fi un călugăr de la muntele Athos sau chiar părintele arhimandrit Cleopa Ilie, de la mănăstirea Sihăstria. Ultimul era susținut pe față în presa laică, de personalități teologice cu mare influență în biserică, cum ar fi părintele profesor Dumitru Stăniloae și părintele arhimandrit Valeriu Anania. Dar părintele Cleopa, înțelegînd prea bine momentul de cumpănă al bisericii, cînd lobbying-ul părea a impune doi posibili patriarhi, s-a adresat mai multor mănăstiri cu cererea de a face rugăciuni speciale pentru revenirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teocist (vezi articolul Sfîntul Sinod a optat pentru unitate de Daniel Lugojanu, episcop-vicar de Timișoara, în Vestitorul Ortodoxiei Românești, nr. 9—10/1990).

Cert este că fostul patriarh s-a internat la început în spitalul Elias. Încă de atunci au fost manifestații de protest împotriva retragerii. Un grup de peste două sute de preoți din Moldova au luat cu asalt Patriarhia, cerînd reînnoirea Prea Fericitului. Nu i-a potolit decît ministrul Cultelor, domnul Nicolae Stoicescu, care l-a întrebat: „— Vreți să-l aduceți înapoi împotriva propriei sale voințe?”. Și-atunci s-a telefonat la Elias, iar fostul patriarh le-a spus că să-l lase în pace să-și termine convalescența, după care va decide dacă să se reînnoască sau nu. Ulterior a avut loc retragerea strategică la Sinaia, care ar fi fost alensă, spun gurile rele, pentru cele 16 tronuri care vin de la și pleacă la București zilnic. Se pare că Teocist fusese aproape convins de necesitatea reînnoirii, păstrînd permanent contactul cu unii membri ai ierarhiei ecleziastice. Se spune că și cu puterea provizorie, mai ales prin intermediul popularului și misteriosului om politic și metafizician Gelu Voican-Voiculescu, care asista în permanență la lucrările Sfîntului Sinod și a lui N. Stoicescu, ministrul cultelor. Prin intermediul lor, revenirea lui Teocist ar fi primit și „binecuvîntarea” domnului Ion Hiescu. Deși nu fusese ales încă președinte, acesta era consultat ca învingător sigur, explicîndu-i-se că unitatea spirituală a poporului român era amenințată de destabilizare, făcîndu-se apel și la o serie întregă de argumente naționaliste. Semnificativ este că cei care mi-au povestit aceste lucruri au adăugat că argumentația, în marea ei parte, nu era falsă.

DAN PAVEL

(Va urma)

O poveste cu tâlc

Se spune că, după ce a lăsat schimbarea caftanului cu redingnota și a turbanului cu fesul, Mustafa Kemal zis Atatürk a purces la organizarea vieții parlamentare în Turcia. Greu le-o fi venit înalților dregători ai Porții Otomane să-și schimbe vesmintele și tare li va fi incomodat halna strinsă pe trupul lor obişnuit cu mîngierea largilor brocarte. Mai greu însă i-a venit lui Atatürk, căci, metodele politice necunoscute în întinsul imperiului, s-a văzut nevoit să poruncească vizitările — celor, desigur, ce nu se făcuseră încă prea de tot de ocară — să se aşeze în divan astfel: de-a dreapta tronului, gol acum, al sultanului, cei aflați la putere, iar de-a stînga, cei din opoziție. Porunca n-a fost, se vede treaba, bine înțeleasă, sau altceva s-a întâmplat, că totii vizitri s-au năpustit carmal-de-care să-și răscăsească loc în dreapta tronului; și doar cu mare greutate a reușit Atatürk să-i facă să primească a sta și pe locurile opoziției.

Mi-am amintit această poveste (poate nimeni altceva decît o poveste cu iz de basm oriental citind și ascultînd luările de poziție ale unui mare număr de comentatori și oameni politici după alegerile de la 20 mai. Se vorbește în multe dintre ele că, opoziția lipsind practic din Parlamentul nou ales, F.S.N. ar trebui să-și creze singur o opoziție în sine sau să recurgă la un pluralism de opinii menit să limiteze arbitrarul deciziilor politice. Nimic nou în acest proiect, el nu face decît să reia teza glasnost-ului, adăugîndu-i poate, acolo unde vîrsta opinențului și cunoașterea aprofundată a unei anumite istorii o permit, voga nostalgică după o tulburătoare perioadă pe care favorizii doctrinei însăși n-au îndrăznit s-o evocă în chip explicit. E vorba de perioada luptelor pentru putere din istoria P.C.U.S., cînd acesta nu căzuse încă în ghiara tov. Stalin, cînd foștii colaboratori ai lui Lenin mai aveau încă un evînt de spus, spre binele popoarelor sovietice desigur, în biroul politic. Proiectul ne invită, așadar, mai mult sau mai puțin voalat, să urcăm pînă la originea comunismului, s-o luăm de la capăt pentru ca totul să fie minunat în cea mai bună dintre lumi posibile. Despre faptul că, avîndu-l chiar pe Lenin la conducere, P.C.U.S. ar fi putut trece de la dictatura proletariatului la dictatura unipersonală, mai blîndă poate (dar ce înseamnă mai

blîndă în raport cu dictatura lui Stalin?), nici un cuvînt.

Cîndat este totuși că ni se propune această soluție abia acum, cînd mai simpla era să ne fi fost propusă încă din decembrie trecut. Sau poate mă înșel eu, și liderii F.S.N. au simțit că strada n-ar fi acceptat atunci una ca asta. Fapt este că azi, după ce opoziția, acceptată la început a fost înfrîntă, ce să zic înfrîntă — desființată, ea apare, nu-i așa, ca unică soluție pentru a avea în România o viață politică democratică. Sau aproape. Înțeleg că Frontul se află într-o situație nu tocmai roșă în urma alegerilor cistigate atît de zdrobitor: înțeleg că de frica de a pierde alegerile a cistigat mai detasat poate decît și-a dorit; dar a propune astăzi o soluție care schioapătă chiar și acolo unde a fost aplicată pentru înfrînta dată, mi se pare un contrasens istoric. Mai ales că schioapătul acesta nu e deloc întîmplător, plurălistul de opinii fiind o extravaganță politică, un eintecel bun să lăstească niște copii, nu însă niște oameni maturi.

O vorbă românească spune, reproducînd una a strămoșilor noștri romani, „cite capete, atîtea păreri”. Corolarul ei politic ar putea fi acela că, pentru a depăși debilitatea lor înaintea celui care strîcă mai tare oamenii s-au unit într-o susținere a aceleiași idei sau a unor idei apropiate. Or, ceea ce ni se propune în acest context, acum este crearea unor fracțiuni în interiorul unui partid, în interiorul F.S.N., printr-o abandonare programatică a consensului pe care a apăsat același F.S.N. (nu mai puțin programatic) în tot cursul campaniei electorale. Necazul e însă aici tocmai acest caracter de program, căci tot o vorbă românească spune că „socoloala de acasă nu se potrivește cu cea din țară”. S-ar putea, vreau să spun, ca fracțiunile să apară, așa-zicînd, fără program sau, mai bine zis, peste program. Cu atît mai mult cu cît ideologia Frontului e mai degrabă neprecizată, iar alcătuirea, eterogenă. Totul este în acest caz pînă unde va tolera conducerea F.S.N. aceste disidente, de la ce punct precis va începe să le trateze ca defecțiuni. Vom asista oare iarăși la campanii de epurări conduse după criterii oculte? Nu sînt așa de îndepărtate vremurile cînd împărțirea fotoliilor între membrii nomenclaturii defunctului (fără certificat de deces)

P.C.R. făcea obiectul celor mai năucitoare comentarii din partea profamilor care eram. Fiindcă, în fond, lupta de idei, confruntarea de opinii este, în politică, luptă politică pur și simplu, luptă pentru putere; și ea nu sfîrșește decît odată cu cistigarea ei. Cu mai multe partide, lupta aceeași, angajînd inevitabil pasiuni nu totdeauna avuabile, se duce în lumina crudă a scenei politice, exclușîndu-se astfel o „victorie absolută”. Cu un singur partid însă, lupta se duce în culise, între fracțiuni mai mult sau mai puțin clar definite, schimbarea distribuției se face violent și fără drept de apel, putînd duce oricînd la acapărarea puterii de către un grup restrîns și, pînă la urmă, de ce nu, la concentrarea și în mîinile unui singur om.

Stupefiant între toate comentariile făcute în perioada post-electorală mi s-a părut avertismentul adresat de dl. Brucan dl-lui Iliescu, într-un interviu la T.V.R. Dl. Ion Iliescu era prevenit asupra riscurilor de a se înconjura numai de „yes-men” care ar face impracticabil proiectul de salvare a democrației în România. Să fi ignorat oare dl. Brucan pînă acum această primejdie? Fiindcă întreaga istorie a guvernărilor unipartite nu e, la urma urmei, decît cronica unui lung sir de despoti, mai mult sau mai

puțin luminați, de sultani (pentru a reveni la povestea lui Atatürk), înconjurați de viziri și pasale investii cu puteri discreționare și înalțate în funcții tocmai în urma ticăloșilor de tot felul de care s-au arătat capabili. Acesta ar fi, de altfel, și tîlcul povestii lui Atatürk: anume că, vacant, scaunul puterii îl înfricoșează încă pe oamenii deprinși să facă temențele înaintea lui. Ba îl înfricoșează chiar mai tare decît dacă ar fi ocultat. Căci, cu un sultan, oricare ar fi el și oricît i-ar uri sau i-ar disprețui, vizirul mai pot încă nădădului ca, prin înșelăciune, prin lingusire, prin soecularea sîitor prea-omenesci cusururi, să-și năstireze dregătorii. De aceea, dacă sultanul nu mai este, el vor căuta să pună neîntîrziat un altul în locul lui.

Acesta ar fi într-adevăr tîlcul dacă în România n-ar exista totuși opoziție. O opoziție firavă, azi, în Parlament e drept; totuși prezentă. Mai există însă o opoziție de care nimeni dintre cei care propovăduiesc pluralismul de opinii nu pare a ști: e opoziția străzii. O opoziție puternică nu prin număr, ci prin însuși faptul că, nu dorește puterea, veghează doar asupra exceselor ei.

VLAD RUSSO

Un prieten din Chișinău: Anatol Rotaru

Joi 13 și vineri 14 septembrie s-a aflat în București, într-o scurtă vizită, o delegație a Ministerului Științei și Învățămîntului din Republica Moldova, condusă de dr. Anatol Rotaru, ministru adjunct al științei și învățămîntului. Intrucît toți membrii delegației erau fizicieni, dumnealor au vizitat vineri dimineață Institutul de Fizică Atomică, unde au fost primiți de dl. dir. gen. al I.P.A., dr. Gh. Pascovici, de dl. dir. I.F.I.N., dr. M. Onescu și de alte persoane din conducerea Institutului. Delegația a vizitat unele laboratoare ale Institutului, dar și parcul — unde s-a păstrat un petec din fostul codru al Vlăsiei — și în-cui care — după cum se spune cu naivă mîndrie — ar fi inspirat poezia omonimă a lui Eminescu. Ne-am regăsit și atunci, și în multe alte momente ale discuțiilor, reușiti nu numai de profesia de fizician, ci și de calitatea de cetățeni ai unei mari și pașnice împărății — împărăția limbii lui Eminescu, împărăția limbii române.

După amiază, domnul Anatol Rotaru a fost oaspetele G.D.S., unde a urmărit cîteva producții ale Colectivului Audio-Vizual al G.D.S. și s-a întreținut cu cîteva membri ai Grupului. Fiind evidentă necesitatea stringerii relațiilor dintre „cei de aici” și „cei de dincolo”, s-a hotărît efectuarea unei vizite în Basarabia a cîtorva dintre noi, în luna octombrie.

V. B.

Le feseniste c'est moi

DOINA JELA

(Urmare din numărul trecut)

● Din punctul de vedere al moralei propriu-zise, fesenistul este un laic. Ca să nu zic altu. Deși ar trebui să zic, ca să nu ajung la aberația de a-l revendica pentru fesenism și pe Camus, cu sfîșnirea lui laică. La noi asemenea sfîșni în afara sentimentului religios nu prea există, iar sentiment religios nu mai există, după pîrjolul materialist-dialectic de patruzeci de ani, nici alt. Fesenistul se închină totuși, urban și bine crescut, din respect pentru cei care fac același lucru, tot așa, urbani și bine crescuți și fără credință. Un pic de rău, altul decît ipocrizia asta, a rezultat totuși de aici. Credința în Isus înseamnă admirația pentru forța, pentru superioritatea lui morală, iar a cultiva această credință înseamnă a cultiva simțul superiorității morale a Celuilalt, capacitatea de a iubi și diviniza eroul. Isus e divin nu pentru că e de origine divină, ci pentru că, om fiind, și-a cistigat divinitatea. E divin prin superioritate morală. Dacă ortodoxismul nostru, atît cît a fost, era un cult destul de jovial și bonom al Tatălui ceresc, nu al Fiului, și înaintea, iar relația cu El, un fel de poznașă frică, nu admirația înălțătoare pentru țaria și credința Fiului, patruzeci de ani de dovezi că nici Dumnezeu nici Crist nu există ne-au eliberat de orice datorie de a-i semăna acestuia din urmă prin ceva. Laici-nelatici, martirii noștri ne cam plictisesc, atunci cînd nu ne irită de-a binelea. Dacă omul acela, superior moral nouă, a murit, mai merge, despre morți nu mai bine, sînt eroii noștri, trăiancă eroii, le ducem lumînări, facem mîlunguri. Dacă însă mai e în viață un asemenea om, și încă, mi-a fost coleg de bancă în primară și-mi amintesc cum își trăgea nasul, ca și mine, avca și nasturii rupți la uniformă, ca și mine, și-n ce privește alte calități, de maturitate (gîtit, spălat, călcat) mi-e chiar mult inferior, cine e el să ne dea acum sfaturi? Să-l primească toate personalitățile lumii, să-l ceară părerea lui, și nu mie? E o sfîșită indignare aici, care beneficiînd de unanimitate, poate s-o trimită pe Doina Cornea în exil, poate să-i interzică la cererea poporului român să poarte ca nume cuvîntul atît de scump nouă, „doină”, ba chiar Xantipa, ca soție a lui Socrate, le poate interzice președinților de stat de pe mapamond să o mai primească.

● Am citit într-o carte a lui Emil Cioran o propoziție care mi-a înghețat singele în vină. Spunea cam așa: iubirea e un contract între doi timpți de a se complimenta reciproc. E o frază teribil de nefesenistă. Altă dată mi-au căzut sub ochi aceste cuvînte ale lui

Eminescu: Ceca ce e neadevărat nu devine adevărat prin împrejurarea că e național. Ceca ce e urit nu devine frumos prin împrejurarea că e național, ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i național. Am avut aceeași reacție instinctivă: Eminescu nu e fesenist. În mod sigur Cioran și Eminescu nu sînt fesenști. Fesenistul adevărat își iubește țara, poporul, interlocutorul român, în ciuda tuturor cusururilor, ba chiar datorită acestor cusururi. Din cumsecădenie și din plăcerea de a fi cumsecade. Nu onest ci cumsecade. E un pact nescris să-l măgulim, să-i exalte calitățile, să-i scuze dușo defectele. Din acest punct de vedere, nici Caragiale nu e fesenist. Un fesenist adevărat își iubește țara necondițional de nici o exigență. Cu cozi cu tot, cu lene cu tot, minciună, delatune, ghene debordînd răscolite de pisici și de famelici copii, cu gropane pe șosele, cu tot. Un fesenist adevărat vedează de plîdă Parisul și ne povestește în ziarul Azi (sau Adevărul?) că metroul lor e vechi, rablagit și mult mai urt ca al nostru. Ce Tour Eiffel, ce Notre Dame, ce malurile Senei, Louvre, expoziții, anticari, banane, modă, automobile, becuri pe fiecare stîlp? Metroul e rablagit. Și-n plus, nici un chioșc pe jos, nici un sculpat, nici un cotor de măr, nici muște, nici cîini striviți pe șosele. O înstrăinare completă probabil și-un sfîșietor sentiment de solitudine și de solidaritate cu frumusețile de acasă, fie pînă la cel de reu.

● Există numai două moduri de a privi raportul individ/societate: să ceri societății în numele individului și să ceri individului în numele societății. Să fi fesenist înseamnă să alegi spontan — deși demagogic! — să-ți placă adică mai mult, să-ți se pară mai nobilă a doua atitudine. Grijuia cu societatea, cu ceilalți, fesenistul pleacă de la tot spre parte, chiar dacă asta este prima literă a alfabetului ideologiei totalitare. Nu pleacă de la parte spre tot, fiindcă parte înseamnă „individ”, înseamnă „eu” și cum poți pune în față aceste cuvînte, cu derivatele lor odioase: individualism, egoism etc. Sună mai nobil antonimele: altruism, generozitate, răspundere față de alții.

S-a spus despre comunism că este total nepotrivit psihologiei, mentalității poporului român. Dar cînd două „mărimi” atît de incompatibile sînt totuși nevoite să se confrunte, să conviețuiască, să se combine, pur și simplu, dacă nu se distrug reciproc, își dovedesc tocmai prin asta compatibilitatea. Produsul rezultat, așa numitul comunism românesc e un produs de toată blăzarea, dar este, Comunismul s-a românizat și românul a devenit comunist, dovadă bătaia pe care au luat-o studenții la Iași fiindcă strigau „jos comunismul”. Pe

voi nu comunistii v-au făcut studenți? li s-a cerut să răspundă. Muncitorii din Iași se credeau comunisti fără să fie. Fiind în realitate, doar fesenști. Pentru fesenist forma firească, dreaptă, normală (dar nu în sinea lui, ci public), de ordine socială este colectivismul egalitar preconizat de doctrina comunistă. Dar e o duplicitate aici. Fiindcă, dacă e adevărat că ideologia comunistă s-a potrivit cel mai puțin românului și asta s-a spus, tot atît de adevărat e că românul s-a prefăcut cel mai bine că i se potrivește. Soluția supra-viețuirii.

Fesenismul este un comunism mimat atît și atunci cînd trebuie să mimeze comunismul și un anticomunism tot mimat atunci cînd devine riscant să fi comunist. E un foarte bizar nici-una-nici-alta. Dacă am pune problema în termenii cunoscutei teorii maioreștiene, am spune că acum patruzeci de ani comunismul a fost o formă fără fond. În patruzeci de ani forma n-a creat fondul, ci un simulacru, înlocuitor, surrogat de fond cu care forma a fost umplută, ca să nu fie găsită goală și tu, care-ai lăsat-o goală, să fi împușcat, dus la canal, torturat, anihilat. Adevăratul fond (mentalitatea burgheză, retrogradă) l-a ascuns foarte adînc undeva. Asta acum patruzeci de ani. Ceea ce se petrece acum e fenomenul invers: forma, vasul s-a spart. Fondul creat există. Deși acest fond n-are autenticitate, fesenismul este totuși un fond fără formă. Ceea ce nu înseamnă că fesenismul ar fi un comunism (fond) în căutarea unei noi forme, ce ar corespunde tentativei de a se salva, schimbînd ambalajul. La rîs poate să fie așa, dacă ar exista fesenism la ruși, dar nu există fiindcă ei sînt autentici și-n bine și-n rău. Fesenismul este un comunism trucaț, într-o formă, încă neconstituită, în numele viețuirii înșelîte și — ferescă Dumnezeu! — al supra-viețuirii, dacă vremurile o vor cere.

O legătură între fesenism și ideologia marxistă există totuși. Un raport similar cu acela între două limbi diferite, depozitare, fiecare dintre ele a unei spiritualități, psihologii, mentalități, culturi, deprinderi, atitudini sociale și politice etc., concretizate în gramatică și dicționar, putînd fi astfel comparate, confruntate, cunoscute prin punere reciprocă în lumină.

Fesenistul știe atîta ideologie, teorie marxistă cîtă a „învătat” la lecțiile obligatorii de învățămînt politico-ideologic. Și a învățat nu altă cît să înțeleagă și să se înțeleagă, ci cît să memoreze mai ușor decît se memorează lucrurile de tot neînțelese. Era frumos la lecțiile alea de învățămînt și pînă eral pus să răspundă (ce o libertatea? ce-i necesitatea? ce-i cu teza-sinteză-sinteză? cine-i centrul vital al națiunii?) puteai să-ți vezi de orice altă treabă: să croșetezi, să scrii vederi, să derlezi rubus. Cu ceva marxism răminci totuși, prins așa, „după ureche”, fără îndolăși folositor la gradație, la avansare, la categorii. Un efect secundar, o depunere, cum e calcarea pe chiuveță, dîra lăsată de marxism-leninism-ceausșim în sutele de ore de învățămînt politico-ideologic pe creier.

Sau, revenînd la analogia cu limbile, fesenismul, ca ideologie, este un ghid de conversație româno-comunist în scopul satisfacerii nevoilor inferioare (după piramida lui Maslow) de securitate, hrană, adăpost, recunoaștere socială.

REFUGIAȚII: O PACOSTE PENTRU OCCIDENT

● Barăcile sînt un fel de purgatoriu

Confederația elvețiană trece drept cea mai democratică țară din Europa. Aceasta este rațiunea pentru care, în unanimitate de voturi, sediul Ligii Națiunilor a fost fixat la Geneva, oraș de care se legau începuturile Crucii Roșii Internaționale. Muzeul Crucii Roșii se înalță faimic pe un deal, în coasta Palatului Națiunilor. El este un adevărat spectacol audio-vizual, grație fanteziei și unui rafinat echipament tehnic — bineînțeles foarte scump. Dar banii nu sînt o problemă pentru Crucea Roșie. Nu există bancher elvețian, chiar dintre cei care se ocupă cu căutarea narcodolarilor sau cu finanțarea regimului discriminatoriu din punct de vedere rasial al Africii de Sud, care să uite donația regulată pentru Crucea Roșie. Așa ceva ar fi de neconceput.

Foarte aproape în linie dreaptă de muzeul Crucii Roșii se află punctul de frontieră și primire a refugiaților Colntrin. Sîrma ghimpată înconjoară barăcile coșușii. Sute de refugiați stau înghesuși pe marginea paturilor sau se plimbă pe alina de beton. Cei care și-au pierdut răbdarea sau nu mai au de-a face cu noile povești sau de aflat din dormitorul comun stau pe paturile de sus și privește în tavan. După depunerea cererii de azil polițienesc, așteptarea este foarte grea. În tot acest timp sînt cercetate probele produse de solicitant ca este într-adevăr urmăriți politic în țara sa. Cine se grăbește, poate cere aplicarea unei proceduri de urgență. În ambele situații, în clipa în care cererea de azil este respinsă, solicitantul trebuie să se pună în vedere să părăsească teritoriul elvețian. În caz contrar, el va fi expulzat. O familie de români care ceruse „procedura de urgență” a trebuit să se conformeze regulilor și să se mute din locuința unei rude, cetățean elvețian, în barăci. (Acestea sînt un fel de purgatoriu. Chiar și Mihai Lupoi a petrecut o zi în barăci.) După câteva zile au fost chemați, cu bagaje cu tot, la secția de poliție. Intrucît lășaseră bagajele la ruda lor, s-au dus doar cu minile goale. Au fost imbarcați pe loc într-o mașină, conduși la aeroport și urcați în primul zbor spre București. În geamantanul rămas în Elveția se afla și cheia apartamentului lor din București.

● Elena Ceaușescu ar fi căpătăt azil politic

Astfel îmi spune, destul de amar, abatele Koch, om care și-a legat ultimii douăzeci de ani de viață de ajutorul refugiaților. Și asta nu este mentalitatea adevărată a poporului elvețian; este o mentalitate artificială, politică. Patru etni diferite și mult mai multe confesiuni sînt în Confederația. Raportul național internațional este dificil de stabilit în Elveția, unde fiecare parte ar putea fi strălucită de călărit, dacă nu ar fi unite de elveia idealuri democratice și de interesele financiare ale lumii întregi. Toți cei care se refugiază în Elveția și solicită azil politic trebuie să dovedească persecuția care îl urmărește la el acasă. Aceste dovezi se referă la persecuția individuală. Fapta că evreii, ca grup etnic, sau persecutați în timpul Germaniei naziste sau kurzii sînt persecutați de autoritatea turce nu constituie un motiv suficient pentru azil politic. Fiecare evreu arecură trebuie, într-o stare situată, să producă dovedă că el, personal, este persecutat. Kurzilor li se cere chiar un fel de certificat de la autorități că drepturile lor nu sînt respectate. Bineînțeles că nimeni nu și închipuie în mod cert că acele autorități care persecută trebuie elibera un certificat de persecuție victimelor lor. Ideea este să fie descoperiți cei care vor să se stabilească în paradisul elvețian. Barăcile sordide într-o țară în care nu zărești un fir de praf servesc aceluși scop. Paradisul elvețian nu ar mai fi multă vreme un paradis, dacă ar fi deschis pentru toată lumea. O arestare nu este mare lucru și nici chiar tortura — dovedită — nu te ajută, dacă ai ghinionul să fi kurd. După cum a declarat o autoritate elvețiană, tortura este proprie unor culturi locale. Dacă este torturat un european este, firește, altceva. Iar dacă viața îți este în pericol, sau dacă ai scăpat de un atentat ca prin urechile acului, este bine dacă nu îți pierdut capul cu totul și te-ai ales cu un certificat medical sau cu o probă oarecare din respectiva împrejurare. Despre Mihai Lupoi se spune că le-a arătat gloantele pe care li le-au tras în mașină. Dar nu

știa dacă este adevărat, și cum s-ar putea dovedi că sînt acele gloante și nu altele.

Realitatea este că și aici sînt mari diferențe. Soția vreunui dictator răsturnat din America Latină ar căpăta imediat azil politic. I-ar fi căpătăt și Elena Ceaușescu, dacă ar fi reușit să fugă. Lui Mihai Lupoi, fiind vorba de un om important, autoritățile i-au organizat pe banii lor o conferință de presă la unul dintre cele mai scumpe hoteluri din Berna, Bellevue. Așa se pare că au stat lucrurile și în cel de al doilea război mondial. Elveția a introdus viza pentru evreii germani, ceea ce a echivalat aproape cu o închidere a porților, iar în 1942 frontierele au fost practic închise.

Întotdeauna se repetă? În februarie autoritățile elvețiene au expulzat pe refugiatul kurd Semun Konutzan, care a fost arestat la întoarcerea în Turcia, torturat, și apoi ucis. Ziarele elvețiene au protestat atunci și au existat chiar demonstrații care acuzau politica inumană a guvernului față de refugiați. Digul gigant construit de turci a însemnat exproprierea a 40.000 de țărâni kurzi. Ca printr-o coincidență, capitalul pentru construcția digului este elvețian în majoritate. Pe fiecare piatră

Fotografie de EMANUEL PĂRVU

din el se poate găsi eticheta Switzerland. Prin feed-back, refugiații kurzi vin în Elveția. La fel s-a întâmplat prin anul '70, cînd Elveția era năpădită de refugiați chilieni, cu care nu știa cum să se descurce. La acea vreme guvernul elvețian vindea arme regimului antipopular din Chile; și nu orice armă, ci chiar pușca automată „oficială”, cu care este înarmată armata elvețiană.

● Școli clandestine pentru copiii clandestini

Cu toate aceste restricții, Elveția este plină de străini. Neavînd cetățenie, aceștia sînt lipsiți de o mulțime de drepturi. Cel mai bun statut îl au lucrătorii străini, cei care au obținut mult-doritul permis de travail. Aceștia au căpătăt dreptul la muncă, plătește impozite ca toată lumea, dar nu au drept de vot. Apoi vin lucrătorii sezonieri, care fac toate muncile îngrate. Ei nu au dreptul nici măcar să-și aducă familiile, pentru că nu cumva să se stabilească în Elveția. Fără nici un fel de permis sînt apoi clandestinii; se estimează că sînt la vreo două sute de mii. Aceștia lucrează la negru și se descurcă cum pot. Ei pot fi expulzați în orice moment, și deseori chiar sînt. De multe ori se întorc clandestini în Elveția trecînd granița dintre R.F.G., Franța sau Austria, unde foarte rar se controlează aceste. În Italia clandestinii sînt în jur de un milion. Ei sînt plătiți cam cu o șesime din salariul unui muncitor italian, făcînd ca o mulțime de întreprinderi să devină foarte profitabile. În Italia, spre deosebire de Elveția, s-au organizat școli pentru copiii lor. Autoritățile nu le acordă un statut legal, dar închid ochii, pentru că munca „la negru” este profitabilă pentru economia italiană, determină ceea ce se numește o falsă creștere a productivității. Astfel că se construiesc școli clandestine pentru copii clandestini. S-a încercat și în Elveția acest lucru, proeu au vrut să facă așa ceva în parohiile unde erau sute de copii refugiați, dar autoritățile au fost destul de dure. Clandestinitii încalcă legea elvețiană, și la fel și cei care li ajută, fie că este vorba de preoți sau nu.

Nici în timpul lui Ceaușescu, Occidentul nu era prea darnic cu azilul politic. Ait Elveția, cit și Franța trimiteau ina-

poi destul solicitant. În decembrie chiar, Televiziunea franceză a vrut să dea locuri. Se știa că vin românii ascunși în spațiile pentru asternut din vagonuletele. Însoțind poliția în acțiune, într-o transmisie în direct, televiziunea a fost martoră atunci cînd poliștii au deschis capacul unei asemenea ascunzătorii și dinăuntru a căzut un puști de vreo nouăsprezece ani. Reporterul lui începuse deja morală cu românii care calcă legile Franței în acest fel și așa mai departe. Cînd însă a dat microfonul tînărului fugă, aceasta a fost atît de elocvent și de simpatic, a explicat atît de bine de ce nu se poate trăi în România lui Ceaușescu, încît pe adresa postului de tv au început să sune sute de telefoane de simpatie și oferte de ajutor. Puțin timp după aceea s-a produs căderea lui Ceaușescu și bălățul s-a întors acasă. Mă întreb pe unde o mai fi fiind acum.

● Faci politica celor care te plătesc

De chestiunea refugiaților și a celor care cer azil politic se ocupă destule organizații, oficiale și neoficiale. Este mai

întîi un Departament pentru refugiați, condus de un Comisar cu rang de ministru. Acesta este un colonel de armată și gurile cele spun că este pus acolo nu pentru a-l primi acolo, ci pentru a-l convinge să se întoarcă de unde au venit. Apoi sînt organizațiile neguvernamentale — cea catolică, numită Caritas, și cea protestantă. Biserica se implică acolo în multe probleme. Există apoi Crucea Roșie, dar aceasta face totdeauna politica guvernului. Chestiune de finanțe: nu poți face altă politică decît a celor care te plătesc. Asta nișleri în lume, deci cîteva ziare finanțate de stat încearcă în România să ne convingă de independența lor.

Există apoi Comitetul European pentru Ajutorul Refugiaților, susținut de cooperativele Longo Mai, și Biroul de Primire de la Ponte Chiasso, unde își desfășoară cea mai mare parte din activitate părințele Cornelli Koch, elvețian de origine română. Acesta din urmă se implică foarte tare în ajutorul refugiaților pe care-i adăpostesc, ca să se obțină un statut și un loc de muncă. Unele ziare îl acuză chiar că ajutorul lor depășește uneori marginile legale.

Această activitate a căpătăt amploare în anul '70, cînd cu valul de refugiați din Chile. Atunci cînd autoritățile ezitau, părințele Koch a invitat pe locuitorii să-și spună direct părerea. Multe parohii și consilii locale au acceptat refugiații, și multe familii le-au oferit adăpost. Cînd situația din Chile s-a rezolvat, a fost altceva. Așa e mereu, îmi spune părințele Koch. Acum cea mai mare problemă sînt kurzii. Guvernul nu li vrea, pentru că majoritatea nu au calificări deosebite. Totuși ei constituie trei sferturi din refugiații care ajung în Elveția. Părințele Koch este de părere că milioanele de kurzi ar trebui să li se dea o țară, ca evreilor.

Fiește că nu toți pot rămîne în Elveția. Cei de la Longo Mai, au construit o fermă în Costa Rica, unde își găsesc adăpost, hrană și lucru sute de refugiați. Dar mulți vor neapărat să rămînă în paradisul elvețian.

● Înaltul comisar face plajă

Care este situația refugiaților din Est și mai ales a românilor? În decembrie

autoritățile elvețiene și-au făcut mea culpa pentru că nu acordau azil în timpul lui Ceaușescu. Nu știau ei pînă a căzut ce conducător rău fusese. În prezent situația nu este foarte diferită. Cehii sau ungarii nu mai pot spera la azil; dar numărul solicitanților din aceste țări a scăzut pînă aproape de zero. În schimb românii care cer azil politic sînt mulți. Autoritățile sînt foarte încercate, și este vorba să se studieze în mod special problema României, să se stabilească de ce și părăsesc românii țara, dacă mai există persecuție politică în țara noastră și dacă trebuie adoptată o politică specială față de noi. Ca și în Franța, elvețienii au urmărit coasuri întregi de reportaje din București, și l-au urmărit și pe Petre Roman care a fost difuzat după un film cu mineri care băteau și a declarat că totul este o invenție a mass-mediei occidentale.

Cîteva sute de români erau chiar în Colntrin. Printre ei, studenți, artiști, medici, unii foști manifestați ai Pieței Universității, alții prinzînd că au fost. Cu toții s-au săturat de mizerie. Majoritatea cererilor lor vor fi respinse — atunci vor pleca în țări mai darnice, R.F.G., Suedia sau poate Africa de Sud. Am auzit pe cîteva căruia i se respinsec cererea cînd că dacă ar fi știut una ca asta „s-ar fi expus puștu”, ar fi ieșit măcar la o demonstrație antiguvernamentală. Dr. Ion Vianu, înscrisatul Ligii Drepturilor Omului în Elveția, e de părere că Elveția nu poate primi pe toată lumea. Dintre toți cei din Est, românii au prioritate. Dar una sînt studenții deosebiți și hătuși care și-au pierdut speranțele și alta profitorii actualiei stări de lucruri, care nu au făcut nici un fel de politică și nu caută azil, ci un nivel de trai mai bun.

În urmă cu cîteva săptămîni Friedrich Dürrenmatt a scris că o Elveție care nu mai este preocupată decît să trăiască bine și a încetat să mai fie țara azilului pentru toată lumea trebuie să dispară, să se topească precum zahărul în ceal, deoarece rațiunile sale morale de a fi au dispărut. La eșalalt pol, partidul de extremă dreapta Action Nationale încearcă organizarea unui referendum popular în cantonul Neuchâtel, care să conteste inițiativa autorităților locale de a da străinilor care lucrează în Elveția drept de vot. „Refugiații nu aduc decît probleme”, spune Mary Meissner, din această grupare. „Creșc criminalitatea, acceptă să lucreze la prefuri de nimic, sînt o pacoste, mai ales cei din lumea a treia și spaniolii.” Cei de la CEDRI, la rîndul lor, vor să organizeze și ei un referendum. (În Elveția, dacă obții 100.000 de semnături împotriva unui articol constituțional sau a unei hotărîri guvernamentale, se organizează obligatoriu un referendum și Constituția poate fi schimbată. Cînd cei de acolo au auzit povestea celor 4 milioane de semnături pentru Proclamația de la Timisoara fără ca guvernul să o ia mîcar în discuție s-au luat cu minile de cap.) Un referendum care să conteste actuala legislație a azilului, care diferă foarte puțin de cea din 1942. Indiferent ce se va hotărî, poporul elvețian este cel care va decide.

Pe malul lacului Lemau se înalță Palatul Întăului Comisar pentru Refugiați ai Națiunilor Unite. Alături este piața rezervată nomenclaturii internaționale a celor de la ONU. Se spune că înaintea actualului comisar a fost unul care a criticat guvernul elvețian pentru politica sa față de refugiați, dar a fost schimbat nu după mult timp. Cel actual nu se amestecă în treburile interne ale statului elvețian, așa că nimeni nu a prea auzit de el. M-am gîndit mult dacă să mă duc să-l văd, dar pînă la urmă am renunțat, fiindcă mi-am dat seama că nu ar fi avut mare lucru să-mi spună. Și apoi, în aceeași zi încercasem să conving cîteva români din Colntrin, să se întoarcă acasă, pînă cînd lumea din lagăr a început să mă privască ciudat și mi-am dat seama că le părea rău că stătusem de vorbă cu mine, acum credeau că sînt de la securitate. După ce am ieșit din lagăr am ris chiar puțin în ideea asta, un ris cam nervos, și mi-am dat seama că nu puteam face absolut nimic pentru ei, acum erau aproape de hamburgeri și Coca-cola deși tot ultimii oameni se simțeau. Și m-am întrebat cît timp va trece pînă se vor trezi cei care într-adevăr pot face ceva. Este deja destul de tîrziu.

5 septembrie 1990

ALINA MUNGIU